Setonus.

Dialectica.

IOANNIS SETONI CANTABRIGIENSIS,

ANNOTATIONIBVS PETRI *CARTERI, VT CLARISSIMIS, ita breuissimis explicata.*

¶ HVIC ACCESSIT, OB ARtium ingenuarum inter se cognationem, *Gulielmi Buclæi Arithmetica.*

LONDINI.

¶ Apud Thomam Marsh.

ANNO. 1574.

¶ Cum Priuilegio Regię Maiestatis.

Ιωαννής Χῆκος.

Ο'υ κρεῖττον οὐδέν ἐςι τῆς διὰλεκτικῆς,
ἣν δριγηὸν εἶναι τῶν τέχνων Πλάτων λέγει.
ταύτην Σέτωνος πανὺ καλῶςε καγαθῶς
Τοῖς φιλοπόνοις νέοισιν ἐισηγήσατο
Σαφὼςε συντομώςε καὶ μάλα τεχνικῶς.
Τάυτην γίνωσκ, ηὖν, καὶ προθύμως μάνθανε.
Δικάσκαλον αὐτὸν οὐχ ἕνα τῶν πωλλῶν ἐρεῖς.
Χρύσιππον ἤτὸν Αριςοτέλη μᾶλλον φράσεις.

Ρίχαρδος ὁ Στέφανος ἄγγλος Πέτρῳ
τω Καρτέρῳ ηὖ πράττειν.

Κάρτερε μουσοτρόφοις πολὺ φίλτατε φίλε ποιηταῖς,
Τῆς Λογικῆς ῥέτων οὐχ ἐλάχιςε σοφῶν,
Ναὶσύγε πολλὰ μόγησας, Αριςοτέλους περὶ τέχνης
χρήσιμα πολλὰ γράφων, λυσιτελῆτε νέοις.
ὥστ' ἐπιςήμας πςομαχὸν κ' ἡγήτρα σεμνὰς,
σαυτὸν ἀεὶ παρέχειν ταῖς μελέτησιν ἄγαν.
Τῆς πουδῆς ἄγαμαι, τῆς ἕινεκεν οὐχὶ τυχούσης
ἄξιος ἐσὶ τυχεῖν, Κάρτερε καλὲ, τύχης.

CLARISSIMO PRAESVLI EPISCOPO VVINTONIENSI SVMmo huius Academiæ cancellario.

REVERENDAM TVAM DOMInationem (amplissime præsul) nobis multis nominibus desideratã, ad Michaelis festũ auide expectauimus, fore putantes te præsente (quo nihil habet hic orbis disertius) vt literarum studia, quæ iam diu defensorũ inopia penè emarcuerant, iã denuo velut vere nouo arboriũ instar, reflorescerẽt. Huic sic exoptato aduentui tuo, hũc qualẽcunq; de re logica libellum, licet tanto præsule indignum, adornauimus. Cui enim potius quã tibi Cãcellario nostro honorãdo dicarem, cuius vnius iudicio quàm mille cæterorũ calculis mallem approbari? Nec quicquàm equidem hinc venor aliud, quã vt gratam animi erga dominationem tuam significationem declararem. Necessitate eram coactus has olim aggredi lucubrationes ante septennium, cũ in nostris ædibus publici prælectoris officio præficiebar. Nã posteaquam regio decreto profligata fuit dialecticorum turba, nullum habui ad manum idoneum authorem, quem studiose iuuentuti (quam instituẽdam suscepissem) prælegerem. Aristoteles licet summus naturæ interpres, tamen difficili quadam sublimitate teneriores, qui recens logicam auspicabãtur, deterruit, nec quemuis lectorem desiderat, sed acutũ, ingeniosum, eruditum, multaq; lectiõe imbutum, aliôqui, si hæc desint, frustra euoluitur. Rodulphus ex professo inuentionẽ, alteram tãtum dialectices partem, tractat: nec is paruulorum ingenijs, qui paruos adhuc in literis progressus fecerunt, facilis. Melanchthon stylum suum non tam ad discentem quàm docentem, videtur adtemperasse. Reliqui verò recentiores, dum rerum flosculos & orationis delicias persequuntur, lectorem nonnunquàm inani potius oblectamento delinire, quàm rem ipsam do-

ceve

cere ſtudent. Ariſtotelem autem quo nihil ſubtilius, ſolidius, aut neruoſius, ijs qui tantæ doctrinæ videbantur capaces, ſum interpretatus, interim furtiuis horis hanc operã his lucubrationibus impẽdens, in hunc præcipuè vſum, vt Ariſtotelẽ meo ſtudio redderem faciliorem, & adoleſcentibus magis familiarem. Non dum abſoluto opere, cæptus eſt iuuenũ manibus teri hic libellus quinquennium, fruſtra me interea loci ad æditionẽ ſollicitantibus venerandis viris Medcalfo, Daio, & Talero, collegij noſtri præpoſitis. Magna erat (fateor) horum in me authoritas, non paruipendebam tam inſignium virorum conſilium, nec inuidebam iuuentuti ſuum commodum. Verum neceſſitatis potius, quàm famæ acquirendæ gratia, hic à me ſuſceptus erat labor. Tandem vbi cœpit hic liber & aliena intrare collegia, iuuẽtutiſque manibus paſſim teri, adeũt me amici mei Chæcus & VVatſonus, viri ſingulari eruditione, & complures alij pereruditi, minãtur nõ deeſſe, qui me inuito hoc opus euulgari, & typographis credere ſtudent. Sæpenumero hanc mihi, ſed ſurdo, cecinêre cantionem. Kecvvikus verò, qui mihi in officto ſucceſſit, vir doctus & prudens, ſcribentium mendis diu pertæſus, ſupra modum efflagitauit æditionem, addens (quod & ipſe prius animaduerterã) pulchrè profeciſſe eos, qui hactenus huic ediſcẽdo libello inſudauerant, nec dubitare quin longe maiore cum fructu legeretur, ſi typis ſemel excuderetur.

Quid multa? victus tãdem tot importunis amicorum admonitionibus & precibus, opus ipſũ his Natalitijs ferijs nõ minori profectò diligentia, quam prius in initio fuit æditum, recognoui. Quod ſi tuæ clariſſimæ dominationi vlla ex parte probatum iri intelligam, voto meo abundè erit ſatisfactum. Imo verò animos dabis, maiora aliquãdo (Deo volente) aggrediendi. Interim ampliſſimam tuam dominationem CHRISTVS OPT. MAX. ſeruet nobis, precor diu in ſumma dignitate incolumem. Decimo octauo calendas Februarij. Cãtabrigiæ ex collegio diuo Ioanni dicato.

Reuerendæ tuę dignitatis ſtudioſiſſimus,
Ioannes Letonus, dicti collegij ſocius.

¶ HONORATISSIMO & clariſſimo viro ac domino, D. Edouardo, Durouentanæ prouincię comiti, Monæ inſulæ Hebridum celeberrimæ regulo, nobiliſſimi Garteriorum ordinis equiti aurato. &c. literarum Patrono benigniſſimo.

IN MAGNO PVDORE (HOnoratiſſimè vir) quo primũ eram ſuffuſus, dum ad te tam clarum & illuſtrem, planè ipſe humilis & fere omnibus ignotus, ſcribere mecum decreuiſſem, duo iſta maximo mihi ſolatio fuerunt, quòd & huiuſmodi obſeruãtiæ erga celſitudinem tuam officium nequáquam á prudente quopiam reprehendendum fore ſperabam, & quòd te ipſum, pro more veſtræ nationis nobilium, bonarum artium præcipuo quodam amore flagrare intelligerem, vt cùm illarũ ſtudia in alijs excitare & erigere, tùm eadem etiam ſingulari quodam patrocinio corroborare nõ deſiſtas. Itaq; illis magnopere recreatus ab illa prima verecundia, iſtas ad ſummam Amplitudinem tuam perbreues literas, quamuis rudi (quod aiunt) & pingui Minerua, ſcribere ſum auſus: quas quidem cõfido te, qua es erga oẽs humanitate, inprimiſq; benignitate, & fauore erga ſtudioſos, ex animi potiùs notione intima menſurum eſſe, quàm ex hac ingenij mei imbecillitate, quam legendo animaduertere facillimè potes, æſtimaturum. Feci tamen pro facultate exili, quæ in me eſt, vt nõ omni ex parte hæc Epiſtola, nedum nihil aliud niſi verba communis officij, & apud omnes celebrati cõtinerent, inanis & nuda videri poſſit. Quarè illas etiã lucubrationes, & annotationes meas in Dialecticam Setoni per triennium iã integrum impenſas, & diligenti cum Ariſtotelis omnium Philoſophorum iure optimo principis, tùm aliorum collation- in eo diſcipli-

disciplinè genere doctissimorum, absolutas adiũxi, vt habeat à me Dominatio tua iudicium minimè incertum in se futuræ obseruantiæ, cuius specimen aliquod præteriti hi anni dederunt. Quod ego id totum, quicquid in me est, sine fuco, syncerè, et ex animo recipio: Deum optimum maximum rogans, vt id indies magis magisq; facere possim, vt cùm Celsitudinis tuæ in me, amicosq; meos beneficia consequi nunquam queam, voluntate tamẽ & diligentia aliquanto propiùs accidere videar: à quo etiam per assiduas preces efflagitabo, vt tibi, tuisq; omnibus salutem & incolumitatem quàm diutissimè concedat.

Cantabrigiæ. iiij. Calendas Ianuarij.

Honori tuo deditissimus P. Carterus socius Collegii S. Iohannis Euangelistę.

Ad lectorem Petri Carteri Hexasticon.

Candide primitias nostrorum sume laborum,
Signaq; sudantis maxima, lector, habe.
Hæc sunt de Logica, quam si laudare pararem,
In pelagus videar fundere stultus aquas.
At te de Logica si quę damus ista iuuabunt,
Quæ prosint, animos, scribere plura dabis.

In Annotationes Carteri.

THOMAS DRANTA.

Πρωτοσοφως Socrates claris florebat Athenis,
Tradidit & tenero Logices pręcepta Platoni.
Ter doctus Plato Socrates dictata magistri
Contulit in melius, melioraq; pascua pandit.
Noster Aristoteles voluit sic dicere summa,
Hunc vt summatim, non multum dicere dicant.
Namquè suos Logicos priuauit luce libellos.
Ipsius hunc proprias (fama est) contemnere leges
Esse hunc exclamant magnum sine vertice truncum.
Non sensum expedies, non si centum tibi mentes.
Non si tu possis centeno guttere niti.
Sed neq; sic satis est tantum calcare magistrum:
Sint tenebræ, sit difficilis, sit non caput, aut pes,
Vtcunq; est, certè est Dialecticus ille Monarcha.
Namq; filix Logices eius mansuescit aratro:
Hoc omnes fassi, cuncti simul ore frememus.
Porphyrius princeps, princeps Dialecticus esset,
Sed vix progressus, verba imperfecta relinquit.
Agricolę pulchrum est opus immortale Rodulphi,
Assidua versata manu studiosa iuuentus.
Aures atque animum comptus Perionius opplet,
Res agit, & dictis non deest facundia rebus.
Sturmius ornato format sermone loquentes,
Hic docet, hic discit vero distinguere falsum.
Ammoniusq;, & Matthisius, non multa locurus
Psellus, Alexander, Boëthius, Hunnius, Hamo,
Arborius, Faber, Cęsarius, Hospinianus,
Valerius, Niphus, Glarianus, Valla, Philippus,
Gasperus, & Crusius, Curio, Trapzunsius edunt.

Quis

Quis rectè, quis non, per me ſub iudice lis ſit.
Clictouius balbus nobis dialectica trudit,
Thomas, & Scotus, Tartar, Dorbellaquè, Dunſq;
Dicere cùm poterunt, maiori iure docebunt.
Vtilis aſt Ramus, quaſi ſolus fructifer eſſet,
Protrudit lœtos (Phœbo ridente) racemos.
Hunc exemplorum virtus, hunc finis, & vſus,
Hunc ars, & voces ornant & lucidus ordo.
Fructibus iſtius Rami, nil dulcius eſu.
VVilſonus noſtras, noſtrati voce locutus
Claret adhuc nouitate rei, Muſaq; Britanna.
Nec (*SETONE*) tuum plane eſt ignobile factum,
Nec (*CARTERE*) tuum: decus eſt in vtroq; labore.
Eſt aliquid doctis ſuccedere poſſe merendo,
Eſt aliud ſupereſſe die poſt funera famam,
Omnia nec tacito ſimul importare ſepulchro.
Et palma tu dignus, & hic, & quiſquis in altam
(Pluribus vt proſit) gnauus deſcendit arenam.

DE IVDICIO
ALTERA PARTE
Dialectices.

Dialectica est sciẽtia probabiliter de quouis themate disserendi. Huius munus est rectè diuidere, definire, & ratiocinari: quorũ singula maximi sunt momẽti, & studio nostro dignissima. In hac autem arte, tria veniunt præcipuè considerandа, nimirum, vox simplex, propositio, & argumentatio. De his omnibus ordine, quàm poterimus apertissime, breuissimeq; dicemus. Setõ

Vox est animantis sonus, gutture, alijsq; oris partibus æditus, vt Deus.

Vox articulata est, quæ syllabicam compositionem recipit, vt Cœlum.

Inarticulata vox, que literarum notis nequit comprehendi, vt Hinnitus equorum.

Vox significatiua est, quæ audientem rem aliquam docet, vt Caput, Vrbs.

Non significatiua, quæ nulli rei significandæ destinatur, vt Ouium balatus.

Consignificatiuam dicimus eam, que non

nisi alijs adiuncta significat, vt, omnis, nullus.

Vox significans ad placitum quæ fingentis arbitrium sequitur, vt, Aurum, Sylua.

Naturalis vox est, quæ eandem apud omnes naturalem affectionem præ se fert, vt risus.

Vox incomplexa, est dictio simplex per se elata, vt, Iusticia, præceptor.

Complexa, quæ ex duabus, vel pluribus simplicibus conflatur, vt Aeterna virtus, Turpe vitium.

Superior, suam inferiorem & quiddã amplius complectitur, vt, Animal ad hominẽ.

Inferior, quædam, sed non omnia quæ sua superior continet.

Conuertibiles, quæ nec plura nec pauciora significant, appellamus, vt, homo, & risibile.

Dissentaneæ sunt, quarum omnino diuersa est significatio, vt, Lapis & Sol.

Præterea singularis dicitur, quæ vni tantùm rei competit, vt, Cato, Cantabrigia, Olympus, hæc papyrus.

Communis est, cuius nomen pluribus congruere natum est, vt, Scientia, Vinum.

Diale-

Dialecticæ. Lib. I.

DIalectica eſt artificium, docens de quauis materia probabiliter diſſerere, hanc in duas ſecant partes, nimirum inueniendi, & iudicandi. De priori diligenter & ſatis copioſè ſcripſit Rodolphus. De altera verò nos (voléte Deo) dicere aggrediemur. Huius ſumma eſt vtilitas, & ad omnes penè artes neceſſaria cognitio, quippe quæ tum rectè diuidendi, & diffiniendi, tum argumentandi modum docet. Tria ſunt hic cognitu præcipua: Vox ſimplex, quæ terminus dicitur. Propoſitio, & argumentatio. Recipit vox ſex diuiſiones, non quòd non ſunt plures, ſed quòd in initio nimiùm multis non ſunt obruendi tenelli puerorum animi, quibus hæc potiſſimum ſcripſimus. Prima vocis diuiſio eſt in articulatam, & inarticulatam: Altera eſt articulatæ in ſignificatiuam, cõſignificatiuam, & non ſignificatiuam. Significatiuarum, aliæ ad placitum, aliæ naturaliter ſignificant. Vox ſignificans iuxta primi fingentis placitum, diuiditur in complexã, & incomplexam. Poteſt tamen quandoq́ue eadem dictio voce eſſe ſimplex, & complexa ſignificatione: vt Polypus, Taurus. Diuiditur vox in ſuperiorem, inferiorem, conuertibilem, & diſſentaneam, quæ citra relationem quandam non poſſunt intelligi: eadem enim vox alijs, atque alijs collata, nunc inferior, nunc ſuperior exiſtit: vt, Equus ad brutũ inferior, ad Bucephalum ſit ſuperior: atque ita etiam equus ad hinnibile conuertibilis, ad bouem diſſentanea vox eſt. Diuiditur iterum incomplexa in communem & ſingularem. Communis in prædicabilium genera cõmunitur, vt in proxima tabula apertè liquebit. Iam reuertere, & contemplare tabulam illam de vocis ſpe-

ciebus illic velut in ſpeculo quodam hæc omnia claro perſpicies ob oculos poſita, ſi non ipſas definitiones tradideris obliuioni. Multùm iuuat conſiderare, quæ voces, in quas diuidantur, & quæ velut inutiles ab hac arte reijciantur. Poterunt & plura vocis membra aſſignari, vt vniuocæ & æquiuocæ, ſed volui contextum ipſum breuem eſſe, nec quicquam præter definitiones, diuiſiones, & neceſſarias regulas continere: quæ deſiderabuntur, in his ſcholijs adijcientur.

Terminus communis, qui & prædicabilis dicitur, omnibus huius artis candidatis ſumma cura venit adnotandus. Aduerte igitur, lector, dum hic tibi prædicabile definiamus, ac in ſuas ſpecies diuidamus. Nam nomen & verbum, etiamſi ab incomplexa voce deriuantur commodior tamen explicandi locus ſeſe offert in proximo libro, qui de propoſitione inſtituetur, cuius ſunt præcipuæ partes.

Dialecticæ. Lib. I.

Annotationes Petri Carteri, in primum librum Dialecticæ, Iohannis Setoni.

Ialectica est scientia disserendi de quauis re probabili, & in vtramq; partem. Car.

Dialectices partitio.

Dialectices duę sunt partes. { Inuentio. Iudicium.

Inuentio est, quæ certos locos continet, ex quibus argumenta depromuntur, ad quamq; rem confirmandam, vel refellendam.

Iudicium est argumentorum, quæ ex locis deprompta sunt, certo ordine collocandorum scientia.

Quæstio.

Inuentio ordine naturæ & doctrinæ prior est & antiquior: iudicium posterius est.

Inuenire est, intellectus agentis: iudicare, intellectus Ratio. 1.
patientis: actio, passionis causa est.

Inuentio similis est materiæ: Iudicium formæ, vt inquit Boetius, Materia forma prior est.

Inuentio petitur ex locis: iudicium ex cognitione syllo- Ratio. 2.
gismorum dependet.

Setonus inscripsit librum suum de iudicio, quia præcipue eam Dialectices partem tractat.

De materia Dialectices.

Omnis scientia, Rhetorica excepta, habet certam mā-

teriam in qua versatur: vt, Arithmetica in numeris, Geometria in magnitudinibus, Dialectica non habet certam materiam, sed potest & sua, & aliena principia probare. Hæc enim omnibus artibus & scientijs subseruit, vt testatur Arist. 1. Topicor.

De fine Dialect.

Finis Dialectices est probabiliter differere de quæstione probabili.

Ars differendi Dialectica est, ars dicendi Rhatorica est: hæc enim latior est, illa est strictior.

Dialectica affecta est ad Logicam, tanquam pars ad totum. Cælius Secundus.

Quomodo Dialect. est scientia, & quomodo est ars.

Dialectica est scientia respectu materiæ, ex qua constat: est ars respectu materiæ quam tractat & in qua versatur, Vel vt apertius dicam. Dialectica est scientia secundum sua principia, quæ semper certa sunt: est ars, vt disputat probabiliter de quæstione probabili.

Definitio scientiæ communiter sumptæ.

Scientia, est comprehensio quorundam præceptorum, ad aliquem finem vtilem.

Probabiliter differere quid?

Probabiliter differere, est aliquid probabili ratione cõcludere.

Prima diuisio Thematis.

Thema duplex { Simplex. / Compositum.

Alia

Alia diuiſio Thematis.

Thema duplex eſt { Manifeſtè verum / Manifeſtè falſum / Probabile.

Manifeſtè verum & manifeſtè falſum, aliena ſunt à Dialectica: probabile autem thema eſt materia circa quã verſatur Dialectica.

De Officijs Dialect.

Tria ſunt munera Dialectices { Diuidere. / Definire. / Ratiocinari.

Diuidere, eſt diducere genus in ſuas ſpecies per differentias diuiſiuas: Vt, vocum alia eſt articulata, alia inarticulata.

Definire, eſt breuiter explicare quid ſit res, Vt, interroganti, Quid ſit homo, Reſpondendum eſt, Eſt animal rationale mortale.

Ratiocinari, eſt propoſitiones ad notam illatiuam connectere: Vt, iuſticia eſt virtus, ergo eſt laudabilis.

Quando à definitione, & quando à diuiſione exordiendum eſt?

Si obſcurum & multiplex ſit, à diuiſione: ſi obſcurum tantùm, à definitione exordiendum.

Regula.

Obſcura definienda: vniuerſa diuidenda: argumentis vera confirmanda, falſa refellenda ſunt.

Tria ſunt in Dialect. Præcipuè conſideranda. { Vox ſimplex. Propoſitio. Argumentatio.

Vox ſimplex, eſt dictio ſimplex per ſe elata : vt, virtus.

Propoſitio eſt oratio, verum vel falſum ſignificans.

Argumentatio eſt oratio, concludens vnam propoſitionẽ per alteram, per aliquam coniunctionem illatiuam.

Ordo iſtorum librorum.

In primo libro, de voce ſimplici, quia vox ſimplex eſt materia propoſitionis, id eſt, propoſitio fit ex vocibus ſimplicibus.

In ſecundo libro, de propoſitione, quia eſt materia argumentationis.

In tertio libro, de argumentatione : Quia argumentari eſt finis Dialectices.

De vocibus.

Differentia inter vocem & ſonum.

Sonus eſt quicquid ab auditu percipitur : vox id ſolum dicendum eſt, quod nouem illis naturæ inſtrumentis editur : gutture, lingua, palato, quatuor dentibus prioribus, & duobus labijs ſimul.

Sonus eſt qualitas, auditu perceptibilis, proueniens ex aëris colliſione inter bina corpora.

Tria requiruntur ad ſonum. { Corpus percutiens. Corpus percuſſum. Aër motus

Cautio.

Cautio.

Aliquando aër fungitur vice corporis percussi, simul & medij collisi: Vt in ruptura panni, duæ partes aëris se mutuò collidentes efficiunt sonum.

Regula.

Omnis sonus fit, vel { Percussione: / scissione corporum / moto aëre.

De diuisione vocum.

Recipit vox sex diuisiones, non quòd non plures sunt (vt inquit Setonius) sed quòd initio nimiùm multis non sunt obruenda tenella puerorum ingenia.

Diuisio vocum.

Vox.

Articulata — *Inarticulata*

Articulata:

Significatiua, non significatiua, consignificatiua.

Significatiua:

Ad placitum — *Naturalis.*

Ad placitum:

Incomplexa — *Complexa.*

Incomplexa:

Superior, Inferior: Conuertibilis, Dissentanea.

Incomplexa:

Singularis, — *Communis.*

Communis.

Iohannis Setoni

In quinq; prædicabilia.
Regula.

Hæ diuisiones vocum perfectæ omnino non sunt, sed docendi gratia adhibentur. Nam vox non significatiua articulata non est: nec omnis vox significans ad placitum significatiua est. Reliquæ diuisiones perfectæ sunt.

Vox articulata hominis tantum est, inarticulata bruti.

De voce consignificatiua.

Vox consignificatiua, comprehendit in se omnes orationis partes, præter nomen substantiuum pronomen substantiuum, & verbum.

De voce complexa & incomplexa.

Incõplexarum vocũ quædam. { Voce tãtùm / Re tantùm / Re & voce } est { Voce cõplexa / Re complexa }

Re tantum incomplexa, cuius nomina diuersa sunt, res autem vna: Vt definitio vniuscuiúsque rei, Vt, subiectum per se accidentium.

Voce tantùm incomplexi, cuius nomen vnum est, diuersæ tamen sunt nominis significationes: vt omnes voces equiuocæ, videlicet. Canis.

Re &

Re & voce incomplexa, cuius nomen simplex est, & eadem nominis significatio, vt Iustitia.

Regula.

Re tantùm incomplexa, est voce complexa. Voce tantùm incomplexa, est re complexa. Re & voce complexa est, quæ ex duabus vel pluribus simplicibus conflatur.

De voce inferiori.

Inferior, quædam, sed non omnia, quæ sua superior, cõtinet. Hæc definitio non intelligenda est de omni voce inferiore: sed tantum de voce inferiore communi, quæ prædicabile est.

De voce conuertibili.

Voces conuertibiles:
- Definitio & definitum.
- Proprium & species.
- Genus, & membra diuidentia simul sumpta.
- Differentia cõstitutiua, composita, & species.
- Descriptio & descriptum:
- Interpretans & interpretatum, & ea omnia quæ referuntur ad prædicatum definitionis.

Nulla est vox, neque superior, neque inferior, neque cõuertibilis, neque dissentanea per se, nisi respectu alterius.

De voce singulari, siue de indiuiduo.

Indiui-

Iohannis Setoni

Indiuiduum quid.

Indiuiduum est, quod constat ex huiusmodi proprietatibus, quarum collectio nunquàm in alio quopiam reperitur.

Indiuiduum siue singulare.
- Determinatum
- Vagum.
- Demonstratiuum.
- Ex Hypothesi.

vt
- Hector & oĩa propria noĩa.
- Quidã homo.
- Hæc virtus.
- Aeneæ filius ex Creusa.

Indiuiduum determinatum est, quod rem certam significat.

Indiuiduum vagum, dicitur singulare, de quo fit mentio: Vt, quidam homo.

Indiuiduum ex demonstratione, cùm vox communis cum pronomine demonstratiuo sumitur, ad aliquam rem certam significandam.

Indiuiduum ex hypothesi est, quod per se communis terminus est: sed facta suppositione, fit, vt de vno solo dicatur.

PRAEDICABILE.

Genus. { Generalissimum, vt Substantia, quantitas. / Subalternum, { vt virtus ad { Iustitiam. / Habitum.

Species. { Subalterna. / Ima, vt Tigris.

Differentia { Diuisiua. / Constitutiua.

Proprium 1 { Medicum esse. / 2 { Bipedem esse. / 3 { Canescere in senio { vt sensibile ad { Viuens. / Animal.

4 { Speciale. { homini. / Subalternum. { hinnibile. / Generalissimum. { sentire. / Transcendens. { per se subsistere / Habere essentiam.

Accidens. { Separabile { vt Calor { Aquæ. / Igni. / Inseparabile

Iohannis Setoni

De prædicabilibus.

PRædicabile est nomen simplex, quod de pluribus enunciari potest.

In quinque membra cõsumitur, genus, speciem, differentiã, proprium, & accidẽs.

Genus, est prædicabile de pluribus differentibus specie in quid: vt, Flos, virtus, metallum.

Generum { *Generalissimum,* / *Subalternum.* } *alind est.*

Generalisimũ est genus capacissimũ, quod nunquam queat esse species, vt ipsa prædicamenta, de quibus mox plura accipies.

Subalternum genus est, quod potest esse species, vt virtus.

Species est prædicabile de pluribus differentibus numero tantùm inquid: vt, Narcissus, Fortitudo.

Subalterna species aliquando generis formã induit, à quo sola ratione discrepat.

Imam speciẽ vocamus, quæ semper species, & nunquàm fit genus: vt, Leo.

Differentia, est prędicabile de pluribus essentialiter in quale: Vt Rationale.

Differentia diuisiua est, qua genus in

suas

ſuas ſpecies diuiditur.

Cõſtitutiua eſt, quę ad ſpeciẽ ſuã refertur.

Proprium, eſt prædicabile, quod vni tãtùm ſpeciei, & omni, & ſemper accidentaliter ineſt, vt, Rudibile, gannibile.

Accidens eſt, quod tùm adeſſe, tùm detrahi alteri poteſt, ſaluo interim ſubiecto, vt Calor, Frigus.

Quod ſubiecto adimi licet, ſeparabile dicũt: quod actu nequit adimi, inſeparabile.

PRædicabile nihil aliud eſt, quàm vox cõmunis, vt dictum eſt, vnde facilè liquet, ex quo prioris tabulæ ramo educuntur prædicabiliũ genera. Superioribus enim iſta ſunt cognata, id quod etiã in omnibus ſequentibus licet animaduertere. Nam priuſquã de iſtis quicquã ſcripſimus, generalẽ quãdam tabulã fluminis inſtar, in mille riuulos decurrentem, ac ſingula, quæ in his tribus libris continentur concathenata, complectentẽ depinximus. Quam rem inprimis ſtudioſis vtilem futuram exiſtimo, ſi ingenij vires tentent, quàm aptè poſſint omnia in compendiũ redigere & inuicẽ colligare.

Prædicabile, eſt vox ſimplex communis, quæ de multis dici poteſt vniuocè. Quinq; ſunt prædicabilium genera: Genus, Species, Differentia, proprium, & accidens, quæ ſunt definiendi materia.

Genus eſt prædicabile, quod de pluribus ſpeciebus dicitur in quid, vt Arbor, Frumentum. Generum aliud generaliſſimum, aliud ſubalternum.

Genera-

Generaliſſimum eſt supremum genus, vt ipſa prædicamenta, Subalternum genus poteſt eſſe ſpecies, quoties, verſa vice, ad ſuperiora confertur.

Species eſt prædicabile de pluribus in quid, numero tantùm differentibus, vt, Aurum, Aequitas.

Subalterna ſpecies poteſt eſſe genus, ſi habitudo, vt vocant, mutetur, quantum enim ad rem attinet, cum genere prorſus conſpirat: ratione tamen, multùm inter ſe diſtant. Ima ſpecies (quam vulgò appellant ſpecialiſſimam) eſt quæ ſemper ſpecies & nunquam genus vlla collatione fit, vt, Linea, fraxinus.

Differentia, eſt prædicabile de pluribus eſſentialiter in quale, vt, Senſibile. Differentia diuiſiua eſt, qua diuidimus genus in ſuas ſpecies. Conſtitutiua eſt, quæ ad ſpeciem ſuam, quam cum genere definit, refertur. Ita rationale ad animal diuiſiuam, ad hominem conſtitutiuam dicimus. Alij dicunt differentiam in quale quid prædicari, quod idem ſonat ac ſi dicas in quale eſſentialiter. Notandum eſt ſuprema genera conſtitutiuis carere, & imas ſpecies diuiſiuis: rarò aut nunquam inueniuntur veræ & germanæ differentiæ.

Proprium, eſt prædicabile quod conuerſim, & accidentaliter de ſua ſpecie dicitur, vt, Rugibile leonibus, gannibile vulpibus, mugibile bobus, id eſt, poſſe mugire. Nam huiuſmodi verba potentiam potiùs quàm actum deſignant: Prophyrius in Iſagoge ſua quadrifariam diuidit proprium. At nos hîc quartam tantùm ſpeciem definiuimus, quòd reliquæ

liquæ accidentia veriùs quam propria, ſunt cenſenda. Proprium etiam ſpeciale, ſubalternum, generaliſſimum, & tranſcendens, breuitatis cauſa omitto. Quorum ſingula ſunt propria quarto modo, & conuerſim prædicantur: vt, Gannibile proprium eſt ſpeciale, ſi ad vulpem: ſenſibile proprium ſubalternum, ſi ad animal: per ſe ſubſiſtere, proprium generaliſſimum, ſi ad ſubſtantiam, habere eſſentiam propriam tranſcendens, ſi ad ens referatur, cũ quibus conuerſim prædicantur.

Accidens eſt quod cum adeſſe, tum abeſſe poteſt citra ſubiecti corruptionem. Quædam accidentia ita ſubſtãtiæ inhærent vt inde re expelli nequeant, vt, Calor igni, nigredo coruis: Cogitatione tamẽ, quod ſatis eſt, adimuntur. Quod à ſubiecto adimi licet, ſeparabile dicunt: vt, Candor chartæ. Quod actu nequit adimi, inſeparabile dicunt: vt, Leuitas igni, humor aquæ. Omne prædicabile, aut in quid, aut in quale prædicatur. Percontanti enim quid ſit Plato, aut Socrates, hominem reſpondemus: roganti autem quid homo, aut bos, animal reſpõdemus. Ita qualis ſit homo, interroganti dicimus rationalem, riſibilem, vel clementem eſſe.

Duplex eſt ergo interrogatio qualis eſſentialis, & accidentalis: hanc proprium, & accidens, illam verò differentia ſibi vendicant.

Indiuiduum, quod dictum eſt vni tantum rei competere ijs omnibus quinque vocibus vniuerſalibus propriè ſubijcitur: Vt, Bucephalus eſt equus, eſt animal, eſt irrationalis, eſt hinnibilis, eſt

velox: & tamen Bucephalus non eſt genus, nec ſpecies, nec differentia, proprium, aut accidés, ſed, vt prædictum eſt, indiuiduum, & ijs omnibus ſubijcibile. Attende ergo, quicquid de prædicabili, de prædicamento-de propoſitione, definitione, argumentatione, & alijs artis vocabulis diximus, aut dicemus, id de rerum vocibus eſſe intelligendũ. Alij primam, & ſecundam intentionem dicunt, quæ nos artium & rerum vocabula appellamus. Exempla omnia per vocabula rerum danda ſunt, & quarumcunque regularum verificationes. At præceptiones & ipſæ regulæ è contrario, per artium voces potiſſimùm traduntur.

De voce communi.

Car. *Vox communis diuiditur in quinque ſpecies prædicabilis.*

De prædicabilibus.

Prædicabile eſt nomen ſimplex, quod de pluribus enũciari poteſt vniuocè, id eſt, prædicabile eſt vox communis & incomplexare.

Regula.

Omne prædicabile de pluribus prædicatur.

Obiectio.

Sol, Luna, Phœnix, non prædicantur de pluribus: ergo Omne prædicabile non prædicatur de pluribus.

Reſponſ.

Sol, Luna, Phœnix quoad nomen prædicantur de pluribus, licet ob defectum rei non poſſunt, quia vnum tantùm continent.

Regula

Regula.

Omne prædicabile prædicatur vniuocè.

Vniuocæ prædicatio triplex.
- Vniuocè, non equiuocè.
- Vniuocè nomine & ratione.
- Vniuocè non secundum magis & minus.

Primum genus vniuocæ prædicationis intelligitur in definitione prædicabilis. Secundum genus: non intelligitur, quia genus, species, & differentia tantùm prædicantur nomine & ratione. Neque tertium intelligitur, quia accidens in concreto prædicatur, secundum magis & minus.

Eorum quæ sunt quædam prædicantur.

De pluribus, De vno solo } vt
- Prædicabilia.
- Indiuiduum, quod impropriè prædicabile est.

De genere vniuersaliter sumpto.

Genus triplex
1. Primo modo, quod est principium vniuscuiusque generationis, siue à patria, siue à parente, vt Romulus pater Romanorum.
2. Secundo modo, genus dicitur multitudo collecta ab vno principio.
3. Tertio modo, genus Dialecticum dicitur, quod de pluribus speciebus prædicatur in quid. De hac generis acceptione loquuntur Dialectici.

Iohannis Setoni

Diuisio generis Dialectici.

Genus triplex { Generalissimum. / Subalternum. / Quæuis vox superior.

Genus generalissimum, est genus capacissimum quod nunquam queat esse species, scilicet alicuius generis vniuoci: sed æquiuoci generis potest esse species. Vt, substantia est res, tamen res non est verum genus substantiæ, sed æquiuocum genus, non enim prædicatur de substantia nomine & ratione.

Regula.

Dicuntur genera generalissima, quia inter vniuoca nihil est superius genere generalissimo.

Genus generalissimum nunquam potest esse species: nec Ima species vnquam genus.

Genera subalterna quæ sunt.

Ea dicuntur genera subalterna, quæ sita sunt inter supremum genus, & Imam speciem, quæ subalternatim genera & species sunt.

Genus quid.

Genus est prædicabile de pluribus differentibus specie in quid: De pluribus scilicet, quia omne genus est plurium specierum genus.

Differentibus, scilicet, quia singulæ species eiusdem generis specie inter se differunt. In quid, quia genus aptè respondet ad quæstionem factam per quid.

Quæ differunt specie?

Ea dicuntur differre specie, quæ sunt diuersa indiui-

dua

dua diuersarum specierum, vel diuersæ species generis eiusdem.

Obiectio.

Aliquid redundans ponitur in definitione generis: ergo, Mala est definitio.

Ratio.

Genus est, quod prædicatur de differentibus specie in quid. Ergo, Aliquid superfluum ponitur in definitione generis, nimirum, pluribus. Valla.

Respons.

Nihil superfluum ponitur in definitione generis, sed vnum alterius est expositio.

De specie.

Species duplex. { Forma vniuscuiusque rei, vt forma hominis, pulchritudo. / Dialectica species, quæ generi proximè subijcitur.

De specie Dialectica.

Species Dialectica. { Subalterna. / Ima.

Subalterna respectu superioris est species, respectu inferioris est genus, vt animal ad viuens, species: ad hominem relatum, genus est.

Species est prædicabile de pluribus differentibus numero tantùm in quid. Hæc definitio intelligenda est de Ima specie tantùm.

Quæ differunt numero?

Ea dicuntur differre numero, quæ dum numerantur, sunt inter se diuersa.

Ima ſpecies ſemper eſt ſpecies: nam ſi referatur ad ſuperiora, eſt ſpecies ſuperiorum: ſi ad inferiora referatur, eſt ſpecies inferiorum: Vt, Fortitudo reſpectu virtutis, eſt ſpecies virtutis, tanquam ſui generis. Reſpectu fortitudinis iſtius vel illius hominis, eſt ſpecies indiuiduorum ſuorum.

Dubitationis ſolutio.

Notio vniuſcuiuſque ſpeciei, natura cõmunis eſt: propter tamen defectum rei, actu non poteſt ineſſe pluribus, Vt Phœnix, &c. quod tribus rationibus effici poteſt.

Cùm tota natura & eſſentia ſpeciei continetur in vno indiuiduo.

Ratio. 2. *Quando illud vnum indiuiduum per ſe, & ſua natura ſufficiens eſt, Vt Sol, Luna.*

Quando plura indiuidua non requiruntur quàm vnũ, ad generationem & conſeruationẽ ſpeciei, Vt in Phœnice.

Differentia.

Diuiſio differentiæ vniuerſaliter acceptæ.

Differentia triplex. { Communis, accidens ſeparabile. / Propria, accidens inſeparabile. / Maximè propria, differentia diuiſiua, & conſtitutiua.

Differentia maximè propria quid.

Differentia eſt prædicabile de pluribus eſſentialiter in quale.

Expoſitio.

Differentia conſtitutiua ſubalterna ſpeciei, prædicatur de vna

de vna ſubalterna ſpecie propriè, & de pluribus ſpeciebus & indiuiduis, vt ſenſile.

Differentia conſtitutiua compoſita prædicatur de vna ſpecie, & de pluribus indiuiduis.

Prædicari in quale duplex { Eſſentialiter, differentiæ tantùm eſt. / Accidentaliter, proprij & accidentis.

Diuiſio differentiæ Dialecticæ.

Differentia duplex eſt { Diuiſiua. / Conſtitutiua.

Differentia diuiſiua, diuidit genus in ſuas ſpecies, vt Rationale, adiuncto irrationali, diuidit animal in hominẽ & brutum.

Conſtitutiua differentia eſt ſuæ ſpeciei procreatrix: vt rationale, hominis.

Regula.

Omnis differentia diuiſiua ſuperioris, eſt conſtitutiua inferioris: Vt, Rationale ad animal, eſt diuiſa: ad hominem, eſt conſtitutiua.

De proprio.

Diuiſio proprij.

Proprium quadru. {
1. Soli, ſed non omni, vt nautam eſſe.
2. Omni ſed non ſoli bipedem eſſe.
3. Omni, ſoli, ſed nõ ſemper, caneſcere in ſenio
4. Omni ſoli & ſemper, riſibile.
} homini.

Diui-

Iohannis Setoni

Diuisio proprij. 4. modo.

Imæ speciei, Subalternæ speciei Generis generaliss. Transcen.	vt	Mugibile bouis. Sensibile animalis, Per se subsistere, substantiæ. Habere essentiam, proprium rei.

Subdiuisio proprij. 4. modo.

Simplex, vt capax disciplinæ.
Compositum dicitur descriptio: vt, animal natura mansuetum, proprium hominis.

De accidente.

Accidens est, quod potest adesse & abesse sine interitu subiecti, vel actu, vel cogitatione.

Accidens separabile actu, id est, quod reuera separari potest à subiecto, tamen quando separatur, accidens non est.

Accidens inseparabile, non reuera, sed tantùm cogitatione separatur à subiecto, quod in accidente satis est.

Secunda diuisio accidentis.

Accidens duplex	Vniuersale	vt	Albedo:
	Singulare		Hæc albedo.

Regula.

Accidens vniuersale prædicabile est: singulare non est, quoniam de pluribus non prædicatur.

Tertia diuisio accidentis. Prædicabile. Prædicamentale.

Vniuer-

Vniuersale axioma.

Quicquid est: aut est substantia, aut accidens praedicamentale.

Prædicabilium proprietates & differentiæ notiores.

Setõ

Genus & species, in quid:
Reliqua tria in quale.
Genus, species & differentia, essentialiter:
Reliqua duo accidentaliter.
Proprium de specie conuersim:
Cætera non conuersim.
Genus, species, & differentia nomine & ratione:
Reliqua solùm nomine.

} Prædicantur.

Genus, differentia, & proprium cognata sunt speciei & eã necessariò sequuntur.

Accidens non ita speciem comitatur, vt eam sequi sit necesse.

Genus & differentia, ad diffinitiones conducunt.

Proprium & accidens, ad descriptiones sunt aptiora.

Proprium, præcipuè speciebus suis inest ac

eſt ac deinde ſpecierum indiuiduis.

Accidentia é regione primùm & præcipuè competunt indiuiduis: & minùs principaliter deinde ſpeciei & generi.

Omne ſuperius ad ſuum inferius relatum faciem generis induit, & eundem ferè locum in argumentando obtinet.

Hæ conuenientiæ differentiæ vtiliſſimæ ſunt cognitu. Aliæ etiam ſunt, ſed non ita neceſſariæ. Quamuis proprium & accidens ad deſcriptiones ſunt aptiora, tamen ijſdem in definiendo, differentiarum defectu, creberrimè vti cogimur. Rodolphus vocat omne ſuperius, genus, quòd à genere & ſuperioribus ſimiliter oriuntur argumenta. Nos tamen ne vocum pararetur confuſio, hîc non abs re genus à ſpecie, & proprium à differentia ſeparauimus. Diligenter enim nauare operam debent dialecticam auſpicaturi, vt ſtatim in initio ipſa vocabula cognoſcant ad vnguem, atque ea ſuperſtitioſè admodum decernant. Primùm ergo de regulis in vtranque partem pueris eſt diſputandum. Deinde animaduertendum quo pacto altioribus, hoc eſt ſcribendi dicendiq́ue vſui obſeruiant.

Sed quoniam diu erit (exigente huius libri ordine) priuſquàm ad propoſitionem, & argumentationem ipſam perueniatur, ſine quibus haud facilè poterunt reliqua intelligi: hîc viſum eſt quædã ex ſecundo & tertio libro deſumpta inferere.

Propo-

Propositio, est oratio indicans verum, vel falsum: vt, Deus est author omnium bonorum. Propositio vera est, quæ vt res est significat, vt, Adamas trahit ad se ferrum: falsa, quæ aliter quàm res se habet, significat, vt, Omnis senex est liberalis.

Propositio affirmatiua est, vbi principale verbum affirmatur:

Negatiua, vbi negatur. Exemplum affirmatiuę, vt, Pueri amant otium: Negatiuæ, vt, Venter non habet aures.

Argumentatio est propositionum ad illatiuam notam connexio: tria sunt in argumentatione notanda, Antecedens, copula, & consequens.

Antecedens, est prior pars argumentationis, copulam præcedens.

Copula, est nota illatiua, vnde infertur consequens.

Consequens est posterior pars argumẽtationis, notam subsequens.

Argumentatio bona, est cuius antecedens necessariò, infert consequens: vt, Cernit, ergo oculos habet.

Mala est, cuius antecedens potest esse verum, consequente existente falso: vt, Adolescens est, ergo prodigus. Facilè poterit hoc locò præceptor ille, qui hæc dignabitur docere, plures ex secundo & tertio libro propositionis & argumentationis diuisiones colligere, quò cætera citiùs à tenellis intelligantur, & postea ordinem ipsum contextus seruarę.

Iohannis Setoni

De proprietatibus Prædicabilium.

Car. *PRædicari in quid, vel in quale, est respondere ad hanc quæstionem factam per quid, vel quale.*

Prædicari in quid duplex: { Completè, definitionis est tantùm. / Incompletè, generis & speciei.

Prædicari in quid completè, est absoluere totam naturam rei interrogatæ.

Prædicari in quid incompletè, est absoluere aliquam partem rei interrogatæ.

Genus, species, & differentia essentialiter, id est, Sunt de essentia earum rerum de quibus dicuntur: vt, genus est de essentia specierum & indiuiduorum: Differentia de essentia speciei & indiuiduorum: species de essentia indiuiduorum. Reliqua duo accidentaliter, id est, Proprium, primo modo, & per se, non est de essentia speciei: Accidens nullo modo de essentia subiecti.

Proprium de specie conuersim, cætera non conuersim, id est, proprium dicitur conuersim de specie necessariò: Cætera non conuersim necessario, sed non necessario.

Dubitationis solutio ex distinctione.

Prædicari conuersim bifariam dicitur. { Necessariò, / Non necessariò.

Proprium necessariò conuertitur cum specie: puta si

non

non conuertatur, tollitur nomen proprij.

Differentia constitutiua simplex (non composita) ex necessitate non conuertitur, quia obtineat nomen differentiæ, si non conuertatur.

Regulæ.

Vnaquaque res habet suam veram differentiam, cum qua conuertitur: sed nobis minimè nota propter imbecillitatem intellectus nostri.

Omnis differentia constitutiua composita, conuertitur cum specie: Vt rationale & mortale cum homine cõuertuntur. Differentia simplex non conuertitur, aut saltem nõ eodem modo quo proprium.

Genus, species, & differentia, nomine & ratione prædicantur, id est, nomen generis, & definitio generis, nomen speciei & definitio speciei: nomen differentiæ, & definitio differentiæ prædicantur de his, quorum sunt genus, species, & differentia, Vt, homo est animal. Animal dicitur nomen, accipienda est difinitio nominis, id est, definitio animalis, nimirum, Corpus animatum, viuens sensile. Eadem est ratio speciei & differentiæ.

Obiectio.

Genus non prædicatur de differentia, nec est differentia differentiæ: ergo Differentia non prædicatur nomine, & ratione.

Respons.

Quando definitio attribuitur differentiæ non accipitur pro vera & genuina definitione, quæ ex genere & differentia constat, sed pro definitione minùs perfecta: quæ tamen essentiam rei explicat: Vt, rationale est, quod potest uti ratione.

Reliqua

Reliqua solùm nomine, id est, proprium & accidens prædicantur solùm nomine.

Obiectio.

Accidentia definienda sunt, vt inquit Arist. in. 2. Topic. cap. 2.

Respons.

Essentialis definitio non attribuitur accidenti, sed descriptio, quæ qualitatem, non essentiam rei explicat. Et eodem modo dicendum est de definitione proprij.

Genus, differentia, & proprium, dicuntur se qui speciem, non quòd posteriora sunt specie, sed quòd posita specie, hæc tria sequuntur: vt posito homine, ponitur animal, ponitur rationale, ponitur risibile.

Accidens non sequitur ex necessitate speciem, quia omne accidens, vel actu vel cogitatione potest separari à subiecto, quod in accidente sufficit.

Regula.

Præintelligendum est semper subiectum existere, priusquàm id quod subiecto accidat.

Genus & differentia ad definitiones conducunt, id est, ad explicandum quid sit res. Conducunt, quia omnis definitio vera, constat ex genere & differentia.

Proprium & accidens ad descriptiones sunt aptiora. Proprium enim descriptionis est ostendere qualis sit res, non quid sit res.

Proprium præcipuè conuenit speciei, gratia speciei, individuis: accidentia, contrario modo.

Regula.

Proprium secundum intellectum primò conuenit spe-

cici,

rei, secundum nostram cognitionem primùm conuenit indiuiduis, nam nostra cognitio oritur ex sensibus externis.

Accidentia primùm conueniunt indiuiduis, quia hæc sensibus externis proxima sunt.

Omne superius in eodem ordine prædicamenti, est genus inferioris secundum inuentionem.

Quædam proprietates, & conue- nientiæ generis & cæterorum prædicabilium.

1 OMne genus notius est natura suis speciebus, species nobis notiores sunt.

2 *Genus prius est specie naturæ, non tempore: quia sunt Relatiua actu: vnum relatiuorum neque prius, neque posterius est altero.*

3 *Genus: prædicatur tantùm de speciebus, & indiuiduis.*

4 *Genus primam partem definitionis sibi vendicat: differentia constitutiua secundam.*

5 *Genus simile est materiæ, differentia formæ, species corpori composito.*

6 *Quicquid diuiditur, est genus: quicquid definitur, est species.*

7 *Quicquid aptum est diuidendum, aptum est ad definiendũ: quicquid enim diuiditur, diuiditur per differentias: quicquid definitur, per differentias definitur.*

8 *Differentia constitutiua prior & notior est sua specie.*

9 *Nulla prædicatio ſumitur de differentia diuiſiua.*

10 *Species habet vnam differentiam actu: genus nullã habet actu, ſed potentia.*

11 *Genus, ſpecies, differentia & proprium prædicantur æqualiter.*

12 *Speciei plura propria eſſe poſſunt.*

13 *Omne proprium eſt vnius ſpeciei proprium.*

14 *Omne proprium notius eſt ſpecie.*

15 *Subiectum prius eſt tempore accidente, etſi inſeperabile ſit: quia quod accidit alicui, poſterius eſt eo.*

16 *Accidentia continent ſubiecta, & continentur, Continent, quia in pluribus inſunt: Continentur, quia ſubiectum non eſt vnius, ſed plurium accidentiũ ſuſceptibile.*

17 *Solum accidens dicitur ſecundum magis & minus, idq; in concreto.*

18 *Accidens vniuerſale non conuertitur cum ſubiecto: accidens ſingulare poteſt.*

19 *Accidentia quædam in concretis prædicantur nomine & ratione: quædam verò minimè.*

20 *Eadem eſt ratio accidentium deſcriptione, quæ eſt differentiæ conſtitutiuæ in definitione.*

De Prædicamentis.

Setõ PRædicamentum, eſt ſimplicium terminorum pariter, ac rerum certa quædam ſeries. Decem ſunt huiuſmodi: Subſtantia, Quantitas, Qualitas, Ad aliquid, Actio, Paſsio,

Paſsio, Quando, Vbi, Situs, Habitus.

Nulla eſt vox, ſiue ſingularis, ſiue communis, quin in aliquo prædicamentorum inueniri poteſt, modò nō ſit inter nouem illa genera, quæ his verſiculus complexi ſumus.

Vox artis, conſignificans, priuatio, fictum,
Pars, deus, excedens, complexum, vel polyſemus,
Iſta Categorijs haud poſſunt verba locari.

NVnc eſt vt ſimili compendio prædicamenta perſtringamus, quæ ſunt, ſubſtantia, quantitas, &c. Hæc ſumma genera, & capita ideo dicuntur, quòd nullum habent ſuperius vniuocum. In his elementis, ſeu claſſibus, res omnes & vocabula eò reponuntur, vt inter definiendum, ac ratiocinādum, habeas in promptu, vnde velut è quodam Penu, quibus opus eſt, depromas. Prædicamenta ſubijciuntur tranſcendentibus, ſic appellant dialectici vocabula illa, quorum ſignificatio ad rem quamque ſe extendit, qualia ſunt ens, res, aliquid, & vnum. Ens ergo, ſiue res æquiuocæ prædicamēta complectitur. Sed hic opportunum videtur: vt quid ſint vniuoca, æquiuocaque dicamus.

Vniuoca dicuntur, quorum nomen commune eſt, & ſecundum illud nomen eadem ratio ſubſtantiæ, vt, Animal, Saxum, Arbor.

Aequiuoca verò dicuntur, quorum nomen cōmune eſt, & ſecundum illud nomen ſubſtantiæ ratio di-

tio diuersa: vt, Sagitta, piscis, capra. Hæc à logicis reijciuntur. Quatuor sunt tantùm prædicamenta, re, pariter & ratione distincta, Substantia, quantitas, qualitas, & vbi. Reliqua, rerum relationes magis quàm res, significant.

Expositio carminum.

Vox artis, (de qua superius præbuimus exemplum, à prædicamentorum consideratione reijcitur: vt, prædicabile, prædicamentum, propositio, & cætera. Casus, numerus, verbum, coniugatio, &c. Exordium, narratio: epilogus, & cætera in alijs scientijs, quæ quidam in relatione, alij in nulla locant classe.

Consignificãs) omnia significat syntego reumata, qualia sunt, vel, et, ac, omnis, nullus. Adde etiam & non significatiua, vt, Latratum, hinnitum, & similia, quæ æduntur à bestijs.

Priuatio) quæ nullam rem, sed potiùs rei absentiam significat, propriè in nulla est categoria, nisi forte per accidens in ea, in qua res illa, cuius est priuatio, contineatur: vt, Tenebræ, foramen, cæcitas, ignorantia, obliuio, vmbra.

Fictum) verba commẽtitia designat, qualia sunt Gorgon, Chymæra, Stix, Cerberus, Sphinx, Sirenes, Cyclops, Acheron, Alecto, Ptisiphone, Megera, Lamia & cætera.

Pars) totius membra, aut qualescunque totius rei partes designat, vt Manus, caput, oculi, cor, pulmo, vena, curis, fundamentũ, paries, tectum, radix, ramus, caulis, culmus, gluma, geniculus, &c.

Deus

Deus) creditur a multis non esse in prædicamento, vt alia quæ sunt actu infinita, vt, Deitas, creator, numen, æternum, & cætera. Deus tamen rectius (opinor) ab alijs dicitur esse perfectissima substantia.

Excedens) id est transcendens, vt ens, res, vnum, aliquid, opinabile, & si quæ sunt alia, quæ nil certi, sed omnia indiscriminatim (vt dictum est) significant.

Complexum) vt, Homo iustus, irrationale animal, quę non sub vno aliquo, sed in diuersis continentur prædicamentis. Veruntamen si voce solùm fit complexum, vt corpus animatum, hæc modestia & talia (quibus vocum inopia vtimur) non debet à prædicamento videri alienum.

Polysemus, id est æquiuoca, vt acutũ, virgo, liber, leue, & cętera, quorum incerta est significatio, & idcirco distinguenda, priusquàm in categorijs reponantur. Sed de ijs nimis fortasse multa.

De Prædicamentis.

De diuersa ratione collocandarum vocum in prædicamentis & prædicabilibus.

VOces collocantur in prædicabilibus, quemadmodum cum alijs considerantur: Vt virtus respectu hominũ, Car.

 acci-

accidens est: Respectu habitus, species: respectu temperãtiæ, genus. Voce collocantur in prædicamentis, quemadmodum per se considerantur: Vt virtus sine alterius respectu, est in qualitate.

Prædicamentum quid.

Prædicamentum est certus, & distinctus quidam ordo vocum simplicium pariter ac rerum.

Diuisio eorum quæ ponuntur in prædicamentis.

Eorum quæ ponuntur in prædicamentis, quædam. { Per se, Genus, species, individua: / Per accidẽs reliqua omnia.

Regula.

Definitio est in prædicamento secundum partes, non secundum totum.

De numero prædicamentorum.

Quatuor sunt prædicamenta re pariter & ratione: { Substantia. / Quantitas. / Qualitas. / Vbi.

Cætera prædicamenta, rerum relationes potius quam res significant.

Discrimen inter prædicabile, & prædicamentum.

Prædicamentum est receptaculum vocum communium, & singularium: prædicabile vocum communium tantum.

De vo-

Dialecticæ Lib. I.

De vocibus quæ reijciuntur à prædicamentis.

Vox artis quid.

Vox artis est verbum, quo aliqua ars vtitur in suis regulis explicandis, vt, prædicabile.

Cautio.

Vox artis reijcitur ab omnibus prædicamentis, excepta relatione. Vt omne genus est speciei genus, Genus & species relatiua actu sunt.

De voce consignificante.

Consignificans sub se complectitur omnes orationis partes, præter nomen substantiuum, pronomen substantiuum, & verbum. Et comprehendit etiam omnes voces quæ à bestijs eduntur, vt Latratus.

Cautio.

Concretum ponitur in prædicamento, non per se, sed gratia abstracti.

De priuatione.

Priuatio est absentia rei naturalis, & per se reijcitur à prædicamento, (priuatio enim rei, res non est) ponitur in prædicamento gratia eius rei, cuius est priuatio.

De ficto.

Ficta, sunt verba commentitia, qualia perplurima à poëtis finguntur, vt Achates. Ficta res, res non est.

De

Iohannis Setoni

De parte.

Partium aliæ ſunt.

Vniuerſales	vt	Temperantia reſpectu virtutis.
Integrales,	vt	Caput pars corporis.
Eſſentiales,	vt	Forma pars rei naturalis.
Definitiuæ.	vt	Genus pars definitionis ſpeciei.

Regula.

Partes vniuerſales, enſſentiales, & definitiuæ per ſe, in prædicamento ſunt: pars integralis non per ſe, ſed gratia totius, cuius, eſt pars.

Partes eſſentiales & definitiuæ priores ſunt toto.

De Deo.

Deus non eſt in prædicamento, quia nihil quod eſt actu infinitum reperitur in aliquo prædicamento, vt, Deus, Creator, numen.

De excedente.

Excedentia ſunt ipſa tranſcendentia, quæ nihil certè ſignificant, ſed omnia ſine aliqua differẽtia: & ea de cauſa, aliena ſunt à prædicamentis, vt res, vnum, &c.

Regula.

Nõ eſt aliquis certus & definitus numerus tranſcendentiũ, ſed perplurima ſunt, vt traditur ab Ariſt. in Metaphyſ.

De complexo.

Complexum hoc in loco duplex eſt.

- voce tantùm.
- Re & voce.

Regula.

Regula.

Complexum voce tantùm, secundum partes est in prædicamento, non secundum totum, vt animal rationale.

Dubitationis solutio.

Tertium membrũ complexi omittitur in hac diuisione, ne complexum & polysemus inter se confunderentur.

De polysemo.

Polysemus est vox æquiuoca.

Æquiuoca sunt, quorum nomen commune est, definitio nominis alia atque alia.

Vniuoca sunt, quorum nomen commune est, & eadem nomini attributa naturæ definitio.

Diuisio æquiuoci.

AEquiuocum duplex: { AEquiuocans, vt canis. / AEquiuocatum.

AEquiuoca æquiuocata sunt significationes æquiuoci æquiuocantis: vt animal latrabile, piscis marinus, sydus cæleste.

AEquiuocum æquiuocans, locum non habet in Categorijs: AEquiuoca æquiuocata habent, nam reipsa vniuoca sunt.

Ista Categorijs haud possunt ver. &c. Scilicet per se: per accidens tamen quædam possunt.

De Substantia.

SVbstantia, est res, qua suffulciuntur accidentia. Prima, Secunda. Setõ

Substantia prima, est individuum substantiæ, vnũ aliquod designans: Vt Vergilius, hic lapis.

Secunda, eſt primæ genus, aut ſpecies, multa repręſentans, vt Arbor cerasus.

Proprietates ſex.

1. Nulla ſubſtantia eſt aliquo ſubiecto.
2. Secunda ſubſtantia & eius differentia vniuocè, & propriè de primis prędicātur.
3. Prima hoc aliquid ſignificat: Secunda verò, quale quid.
4. Subſtantiæ nihil eſt contrarium.
5. Non ſuſcipit magis aut minùs.
6. Prima ſubſtantia proprijſmè cōtrariorum eſt ſuſceptibilis.

Completæ ſubſtantiæ genera, cœli, elementa, vegetabilia animalia, foſſilia, imperfectè miſta &.

Incompletę ſpecies ſunt, angelus, ſpiritus, manes, demon, anima ſeparata, materia forma, partes, & ſi quæ ſunt huiuſmodi.

Subſtantia.

Corporea: ∽ *Incorporea:*

Corpus.

Compoſitum: ∽ *Simplex.*

Compoſitum.

Viuens: ∽ *Inanime.*

Viuens.

Senſile:

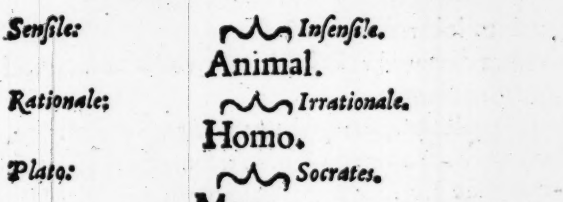

SVbstantia, vt planissimè dicatur, res est solida, cui cætera quoque accidentia obueniunt. Est enim quasi sustentaculũ, ac vas reliquorum, vt saxũ, vt ignis: illi crassities, huic raritas veluti suo susceptibili innititur, & inest.

Prima substantia, singularis est, & infima, quæ de vna tantùm re enuntiantur, vtpote Demosthenes, hic psitacus, quorum natura (quo minus de plurimis dicantur) repugnat. Secunda verò, genus, seu species est primæ, hoc est, communior quædam, & amplior, quàm vt ad vnum aliquod significandum astringatur: vt, Demosthenes, species homo, genus animal. Ita ad hunc psitacum, species est psitacus, genus verò, auis.

Nulla substantia, est in subiecto, quia ipsa est potius cæterorum prædicamentorum subiectum, vt ex definitione eius patet. Nam licet vinum in cado sit, non tamen vt in suo subiecto, sed inest vt in loco. Dicitur aliquid inesse nouem modis veluti in loco, vase, toto, partibus, genere, specie, fine efficiente, forma.

Differentiæ & partes substantiæ, quoniam, incompletæ sunt, non putantur propriè, in prædicamento

mento locari. De primis tamen, propriè & vniuocè prædicantur, vt latiùs dicetur, vbi ventum est ad prædicationem.

Quale designat qualitatem circa substantiam, vt cùm dico animal, ostendo talem esse substantiã, qualis de pluribus prædicari potest.

Substantia non agnoscit contrarium, quamuis iuxta eius qualitates, & formas nonnunquam contrariatur. Vt Ignis, & aqua, quæ ob mutuam pugnã à physicis contraria appellantur. At completæ substantiæ nec inuicem contrariantur, nec quicquam aliud, ijs alienum.

Non intenditur nec remittitur, sed omnis substantia æquè est substantia, vt, Bos, brutum, ignis, æs, corpus, ex æquo sunt substantiæ: Vna tamen alijs magis, vel minus dici potest, secundum angustiam aut amplitudinem, vt, Species magis quàm genus est substantia, & individuum maxima dicitur, quòd plurimis substat, sed nec magis nec minus est secundum prædicamenti essentiam.

Prima substãtia, cùm singularis sit, proprijssime per suam ipsius variationem contrariorum est susceptibilis. Nam etsi opinio, & enunciatio suscipiant contraria, verum & falsum, nulla tamen in ipsis, sed ipsa re potius, permutatio existit. Semper enim eadem permanet hæc, propositio, Cæsar pugnat, quicquid agat Cæsar: veram tamen, nisi eo pugnante, non dicimus.

Secunda autem substantia, gratia primarum cõtrarijs subijcitur. Dicitur homo diues, quia Cræsus &

ſus & Attalus, & alij fuere diuites: pauper quia Codrus & alij, rerum inopria laborabant. Longè igitur aliud eſt contraria habere, & contraria ſuſcipere. Pueris dialecticam auſpicantibus, non ſolum enitendum cenſeo, vt voces quaſcunque in ſuas claſſes reducere, ac collocare diſcant, verùm etiam vt gradus vocum inter ſe cognatarum perfectè cognoſcant: quò ab imis ad ſuprema, velut per gradus quoſdam aſcendere, & contra ad ima vſque inde deſcendere poſſint, vt ſciant quouſque fit progrediendum: nempe ab omni indiuiduo cuiuſcunque ſit categoriæ, tanquam à primo gradu, per intermedia ad ſumma vſque genera licet progredi, vbi oportet ſiſtere, vt, Cicero, homo, animal, viuens corpus, ſubſtantia, hîc ſiſtendum eſt. Similis eſt à generaliſſimo in quoduis ſuum indiuiduum deſcenſus, vt ſubſtantia, corpus, compoſitum, viuens, animal, brutum, terreſtre, greſſibile, quadrupes, equus, Bucephalus, nihil eſt infra Bucephalum, nec ſupra ſubſtantiam, quod ſub huius categoriæ ambitu contineatur. Nam ens reijci à prædicamentis, ſuperiùs oſtẽſum eſt, quòd res omnes quæ ſunt indiſcriminatim ſignificat, & vltra ens, opinabile, dictio ampliſſima, ea omnia quæ ſunt, fictitiaque monſtra quæ non ſunt, ſed imaginantur, ſignificans. Hic vocum gradus, rem quampiam definituros iuuabit plurimùm.

Recitantur à quibuſdam hæc completæ ſubſtãtię genera, cœli, elementa, animalia, vegetabilia, foſſilia, imperfectè miſta. Mihi videntur vix ſatis in

tegrè

tegrè huius prædicamenti ſeriem complere: pannus enim, cadauer, & lac, & talia vocabula non poſſunt aptè prædictis generibus comprehendi. Incompletæ ſubſtantiæ ſpecies ſunt, angelus, ſpiritus, manes, demon, anima ſeparata, materia, forma, partes ſubſtantiæ, & ſi quæ ſunt huiuſmodi. Diſcant pueri, quot genera ſub ſe continent vegetabile, & foſſile, Vt huius prædicamenti intelligãt immenſitatem.

De ſubſtantia.

Car. Subſtantia triplex.
- Secundum rem tantùm vt rationale & ſingulæ differentiæ conſtitutiuæ ſpecierum.
- Secundum modum prędicandi: vt vniuerſalia accidentia, vt Color.
- Secundum rem, & modum prædicandi, vt, ſecundæ ſubſtantiæ.

Regula.

Subſtantia primum locum ſibi vindicat, quia quæ cõtinentur in cæteris prædicamentis, referuntur ad ſubſtantiam, tanquàm ad proprium ſubiectum.

Subſtantia quid.

Subſtantia eſt ſubiectum per ſe accidentium.

Subiectum triplex.

In quo. De quo. Circa quod.
- In quo accidentia inhærent.
- Subiectum in propoſitione.
- Materia circa quam res verſatur.

Subie-

Subiectum in quo duplex. { Per se. / Per accidens.

Subiectum esse accidentium per se, substantia tantum est: subiectum esse accidentium per accidens, id est, impropriè, cæteris prædicamentis conuenit, vt superficiei.

Diuisio substantiæ.

Corporea, Incorporea. } alia { Prima. / Secunda.

Obiectio.

Secunda substantia dicitur de prima, ergo, Mala est diuisio substantiæ.

Respons.

Secunda non dicitur de prima, quemadmodum sunt membra diuidentia substantiæ: sed si ipsas res respiciemus, secunda prædicatur de prima.

De proprietatibus substantiæ.

Proprietates conuenientiæ sunt, quæ neque solis, neque omnibus insunt.

Proprium & proprietas non confunduntur, sed proprietas latius sumitur quàm proprium.

1 *Nulla substantia est in aliquo subiecto, scilicet vt accidens in subiecto.*

Inesse in subiecto duplex: { Substantiale in substantiali: vt anima in corpore hominis. / Accidens in subiecto.

Inesse

Ineſſe vt accidens, quid.

Ineſſe vt accidens eſt, quod neque eſt pars ſubiecti, neque ab eodem ſubiecto, ſeparatur.

Regula.

Omne accidens, quatenus eſt accidens, ineſt ſubiecto.

Aliquid dicitur ineſſe, 9. modis.

In loco,	vt	Cicero in ſenatu.
In vaſe,		Vinum in cado.
In toto,		Caput in corpore.
In partibus,		Omnis humana vis in animo & corpore.
In genere,		Aurum in metallo.
In ſpecie,		Metallum in auro.
In efficiẽte,		Fœlicitas in virtute.
In fine,		Virtus in fœlicitate.
In materia:		Forma in materia.

2 *Secunda ſubſtantia & eius differentia conſtitutiua prædicantur de primis vniuoce, id eſt, nomine & definitione.*

3 *Prima hoc aliquid ſignificat. i. rem ſingularem.*

Obiectio.

Hic homo eſt Iohannes, & ille homo eſt Iohannes: ergo Prima ſubſtantia de pluribus dicitur.

Reſponſ.

Prima ſubſtantia non prædicatur de pluribus propter communem in ea ſpeciem, ſed propter nominis ſimilitudinẽ. Secunda verò quale quid: id eſt, omnis ſecunda ſubſtantia

ſtantia ſibi innatam hanc qualitatem habet, vt de pluribus poſſit prædicari.

Dubitationis ſolutio.

Quale, hic non ſumitur quemadmodum in prædicamento Qualitatis, pro qualitate accidentaria, ſed pro communi notione eſſentiali. Non enim idem eſt ſignificari quale quid & prædicari in quale quid.

4 *Subſtantiæ nihil eſt contrarium, id eſt, vna ſubſtantia non eſt contraria alteri, ſecundum eſſentiam prædicamenti: ſed aliquando ſecundum qualitates, quæ phyſica contraria ſunt, vt Ignis & aqua.*

5 *Non ſuſcipit magis & minus, ſecundum prædicamenti eſſentiam.*

Obiectio.

Indiuiduum eſt magis ſubſtantia quàm ſpecies, ſpecies quàm genus: ergo, Vna ſubſtantia eſt magis quàm altera.

Reſponſ.

Vnum indiuiduum non eſt magis ſubſtantia quàm alterum indiuiduum, nec vna ima ſpecies eſt magis quàm altera: nec vnum genus, magis quàm alterum genus, neque ſecundum eſſentiam prædicamenti, neque ſecundū rationem ſuſcipiendi accidentia.

Regula.

Omnis comparatio eſt eorum, quæ ſunt generis eiuſdē.

6 *Prima ſubſtantia propriſſimè contrariorum accidentium, eſt ſuſceptibilis.*

Suſci-

Suscipere contraria quid.

Suscipere contraria, est subiectum esse contrariorum accidentium.

Obiectio.

Oratio dicitur vera, vel falsa: ergo, Non est proprium substantiæ suscipere contrario.

Respons. 1.

Oratio dicitur vera, vel falsa, non per se: sed quia res est, vel non est, dicitur esse oratio vera vel falsa. Vt Hector pugnat. Hæc oratio est vera, Hectore pugnante: falsa est, quando non pugnat.

Respons. 2.

Proprium est substantiæ suscipere contraria, sui ipsius imitatione: orationi conuenit, non sui ipsius mutatione (quia eadem oratio semper manet) sed mutatione substantiæ.

Completa substantia quid.

Completa substantia, siue corporea est, qua cerni tangiue potest: Incompleta, quæ nec cerni, ne tangi potest, sed solummodò cogitatione comprehenditur, Vt, Deus.

De numero cœlorum.

Cœli siue sphæræ 8. sunt secundum Arist.

1. Lunæ.
2. Mercurij.
3. Veneris.
4. Solis.
5. Martis:
6. Iouis.
7. Saturni.
8. Firmamenti, siue primi mobilis.

Cœlum quid:

Cœlum est corpus simplex æthereum, & sphæricum, perpetuo mobile actu, stellis & astris insignitum.

Elementa quatuor.

Ignis,
Aër.
Aqua.
Terra.
} Et omnia cœlestia corpora simplicia sunt.

Corpus compositum quid:

Corpus compositum est, quod componitur ex quatuor elementis: & ipsa quatuor elementa & omnia cœlestia corpora, respectu primæ materiæ & primæ formæ, corpora composita sunt.

Diuisio vitæ.

Vita triplex.

Vegetatiua
Sensitiua.
Rationalis,
} attribuitur
Plantis, brutis, hominibus.
Brutis & hominibus.
Homini tantùm.

Fossilia sunt quæ è terris effodiuntur, vt Metalla.

De imperfectè mistis.

Meteoron est corpus compositum imperfectum, ex vapore vel exhalatione effectum, in aëre vel terra apparere solitum, vt Grando, draco volans.

Iohannis Setoni

Regula.

Dicitur imperfectum, propter ſubitam meteori generationem.

De materia meteororum.

Materia meteororum ſunt fumi, qui è terra & aqua oriuntur.

Diuiſio meteororum.

Duo ſunt genera meteororum. { Exhalatio. Vapor.

Materia & forma, ſunt prima principio rerum naturalium.

Anima ſeparata, ſcilicet à corpore Partes, id eſt, ſubſtantiæ.

Regula.

Duo ſunt extrema in omni prædicamento. { Genus generaliſſ. Species ſpecialiſſ.

Quæcunque comprahenduntur inter genus generaliſſimum, & ſpeciem ſpecialiſſimam, ſunt genera, & ſpecies, genera, reſpectu inferiorum, ſpecies, reſpectu ſuperiorum: vt corpus, ad ſubſtantiã ſpecies, ad cõpoſitũ corpus, genus.

Dubitationis ſolutio.

In omni diuiſione, proximum genus intelligendum eſt: vt in diuiſione corporis compoſiti in viuens & inanime, in inanime intelligendum eſt genus ſuum proximum: nec pro alijs ſumi poteſt, quàm pro inanimatis compoſitis. Vt, omne corpus inanime compoſitum, eſt corpus compoſitum.

De quantitate.

QVantitas, est cuius gratia diuisibile sectionem participat, vt linea sex.

Continua discreta.

Continua, est cuius partes in communi termino connectuntur. Eius quinq; sunt species, linea, superficies, corpus, tempus, & locus.

Communis terminus.	Lineæ.	est	Punctum.
	Superficiei.		Linea.
	Corporis.		Superficies.
	Temporis.		Iam, nũc. &c.
	Loci.		Linea.

Punctum, est insecabile quoddam, quo solam longitudinem diuidimus.

Linea, est longitudo, latitudine, & profundo carens.

Superficies, est longitudo & latitudo, sine profundo.

Corpus, est longitudo, latitudo, & profunditas.

Tempus, est primi motus per successionem numerus.

Locus, est concaua superficies corporis concaui.

Quãtitas discreta est, quę discretas, et minimè cõtinuas habet partes, vt numerus.

Numerus est vnitatũ collectio, vt viginti.

Iohannis Setoni

Vnitas eſt quiddam, non quantum, vnde quemuis numerum licet procreare.

Binarius eſt numerorũ minimus. Maximus autẽ numerus non poteſt aſsignari.

QVantitas eſt ſuapte natura in partes diuiſibilis. Huius gratia diuiduntur, ſubſtantia, qualitas, & quæcunque participant ſectionẽ. Nam omne quantum, & ſolum quantum, eſt diuiſibile, ſi (vt hîc ſumitur) diuiſionem realem intelligas. Quantitatum alia continua, alia diſcreta: Hoc eſt, magnitudo, & multitudo.

Continua, eſt quantitas diuiſibilis in ſemper diuiſibilia, vt Linea, ſuperficies, & cæteræ ſpecies. Eius partes in termino aliquo communi connectuntur.

Terminus communis eſt principium vnius partis, & finis alterius, vt, cõmunis terminus lineæ eſt punctum, ſuperficiei, linea, corporis ſuperficies: temporis, nam nunc, præſens, inſtãs: loci, linea, quia locus eſt ſuperficies, & hîc pro re ipſa, hoc eſt, pro menſura loci, ſumitur.

Punctum eſt quiddam nõ quantum, inſecabile, quo ſola longitudo diuiditur. Duo ſunt actu puncta in omni linea, principium, & finis: poteſtate verò infinita ſunt, vel in minima linea. Porrò vt linea diuiditur per puncta, ita ſuperficies per lineas, corpus per ſuperficies, tempus per præſens, & locus per lineas diuiduntur. Linea nuda eſt longitudo reliquis

liquis carens dimenſionibus. Talem autem cogitatione oportet fingere, quòd omnis linea ducta ſecum trahit latitudinem. Quin etiam mente concipienda eſt & ſuperficies, vt hîc definita eſt, quòd omne planum in rebus profundum habet ſibi adnexum.

Corpus, vt hîc capitur (abutimur enim hac voce aliarum defectu) omnem dimenſionem deſignat. Atque ob hanc dimenſionis trinitatem, habetur corpus perfectiſſima quantitas.

Tempus eſt numerus primi motus, hoc eſt primum mobile, dum ſolẽ & alios planetas rapit, motu ſuo, & continua reuolutione tempus numerat, & æquis ſpatijs mẽſurat. Aduerte temporis partes, licet ſint continuæ inuicem, non eſſe permanentes nec vt partes lineæ in cõtinuo poſitionem habent: qua de re plura te docebit Ariſtoteles. Quantitas diſcreta eſt, cuius partes nullo communi termino adnectuntur, ſed ſeparatæ inuicem exiſtunt, vt numerus, vel oratio ad nullum limitem communem copulantur numeri, aut orationis partes, vt quantitas continua perpetuò minui, ita diſcreta ſemper augeri poteſt: hîc maximum, illic minimũ ignoramus. Quod de numero dictum eſt, de numero numerante quo res numeramus, intellige, vt quinq;, decem, centum &c. quod numeratur, eſt aut ſubſtantia, aut qualitas, aut aliquid aliud. Tempus nõ numerat motum ſupremæ ſpheræ, ſed ab eo numeratur, vt prædictum eſt: & ideo non numerans numerus, & diſcretum, ſed numeratus numerus, &

continuum habetur.

Oratio pro tenore vocis, hoc est, pro syllabarũ mensura, qãntitas potest dici, quanquàm nec oratio, nec locus propriè quantitas censentur: quandoquidem, locus (si eius rationem contempleris) vt ad locatum refertur, in relatione locatur. Oratio autem rectiùs in tertia specie qualitatis, cùm sit vox reponitur.

De quantitate.

Car. *Quantitas primum locum obtinet post substantiam, quia vi quantitatis, cætera in substantia inhærent.*

Quantitas quid.

Quantitas est diuisibilis in semper diuisibilia.

Ratio.

Quantitas continua semper diminui potest: quantitas discreta semper augeri potest.

Diuisio duplex: { Logicalis. / Realis.

Logicalis diuisio, est generis in species per differentias accommoda deductio.

Realis diuisio (quæ partitio vocatur) est totius integralis in suas partes. De hac diuisione loquitur Setonus.

Quantitatis diuisio.

Quantitatis duæ sunt species.

Continua { dicitur } Magnitudo.

Discreta { dicitur } Multitudo.

Termi-

Terminus communis quid.

Terminus communis est finis vnius paris, & initium alterius.

Linea duplex. { Communis. / Mathematica.

Mathematica linea (de qua Setonus loquitur) mente tantùm & cogitatione comprehenditur. Eadem est ratio in cæteris.

Dubitationis solutio.

Omnis linea diuiditur per puncta, nulla tamen linea fit ex punctis, iuxta Aristotel in. 6. Physicorum.

Rationes duæ.

1 *Nullum continuum compositum est ex impartibilibus: punctum insecabile quiddam est.*

2 *Ex non quantis, nulla assurgit quantitas: punctum quantitas non est.*

De corpore.

Corpus duplex. { Substantiale- } Substantia. / Mathematicum, } Quantitas.

Dimensiones tres sunt. { Longitudo. / Latitudo. / Profunditas.

Regula.

Hæ dimensiones respectu substantiæ, accidentia sunt: respectu quantitatis, differentiæ sunt.

Iohannis Setoni

Tempus quid.

Tempus est numerus primi motus, id est, mensura primi motus cœlestis: Per successionem, id est, secundū prius & posterius.

Numerus duplex. { Numerans. / Numeratus.

Numerus numerans, est numerus quo res numerantur, vt duo, tria.

Numerus numeratus, est numerus rebus applicatus, vt, duo homines.

Tempus est numerus numeratus, respectu motus primi mobilis: respectu sui subiecti mobilis, est numerus numerans.

Omnis numerus numerans, est in prædicamento quantitatis: numerus numeratus in omnibus prædicamentis est.

Tempus aliquando dicitur esse quantitas per se, & aliquando quantitas per accidens: Per se, quemadmodum quantitas sumitur secundum rationem mensuræ: Est quātitas per accidens, quemadmodum quantitas sumitur secundum esse.

Locus quid.

Locus est concana superficies corporis continentis immobilis prima.

Obiectio.

Locus & superficies sunt species quantitatis continuæ, ergo locus, superficies non est.

Respons.

Locus & superficies reipsa omnino eadem sunt, sed ratione

tione differunt, nam dicitur locus reſpectu corporis contenti: ſuperficies verò reſpectu corporis continentis.

Diuiſio loci.

Locus quadruplex. { Proprius. / Communis. / Naturalis. / Violentus.

Locus proprius, neque maior, neque minor corpore locato: locus communis eſt maior.

Aliquid dicitur eſſe in loco trifariam.

Per ſe: / Per accidens: / Per partem. } vt { Omnia corpora inferiora. / Animus: / Primum mobile.

Primum mobile dicitur eſſe in loco, non ſecundum totum, ſed ſecundum partem, partem dico, quia centrum eius eſt in loco.

Regula.

Omne corpus eſt in loco, vel ſecundum totum, vel ſecundum partem.

De quantitate diſcreta.

Quantitas diſcreta, & numerus numerans, idem ſunt omnino.

De oratione.

Oratio eſt in quantitate, iuxta menſuram ſyllabarum, eſt in

est in qualitate: vt infert passionem auditui, est in substantia, quatenus scripta est.

Maximus numerus non potest assignari, quia maximè ignoratur in quantitate discreta, quemadmodum minimè in quantitate continua.

Punctum & vnitas non sunt in prædicamento per se, sed gratia lineæ & numeri, quorum sunt principia.

Proprietates. III.

Setõ 1 QVantitas non habet contrarium.
2 Non suscipit magis aut minus.
3 Quantitas est, qua res æqualis, vel inæqualis censetur alteri.

Sub hoc prædicamẽto continentur omnia magnitudinis, numerorum, & mensurarum nomina.

Quantitas.

Continua. ~ *Discreta.*

Continua.

Permanens. ~ *Diffluens.*

Permanens.

Superficies. ~ *Linea.*

Superficies.

Concaua. ~ *Conuexa.*

Concaua.

~

Hæc & illa concaua superficies.

Prima & ſecunda proprietas facilè ex ſubſtãtiæ, proprietatibus cognoſcuntur, Tertia huic prædicamento eſt peculiaris, nam ex quantitate dicitur res eſſe alteri, æqualis, vel ſecùs: nempe tùm res æquales dicemus, cùm illarum quantitates ſunt æquales, Continet ſub ſe quantitas nomina, id eſt ſpecies magnitudinis, menſurarum, & numerorũ. Nomina magnitudinis, lõgitudo, latitudo, profunditas, altitudo, planum, granum, digitus, ſpithama dychas, cubitum, vlna, pes, ſeſquipes, gradus, paſſus, pertica, ſtadium, milliare, leuca, paraſanga. &c.

Menſurarum, pinta, ſextarius, congius, cotyla, dyaulus, modius, amphora, vncia, libra, ſemis, triẽs, ſextans, chœuix, dolichus, pondo, talentum, bilibris & alia huius generis ſexcenta, quæ ſtudioſi pueri ſedulò conſcribent.

Numerorum, decem, viginti, quadraginta, centum, ſexcentum, mille, myrias, & reliqua infinita.

De proprietatibus quantitatis.

Car.

Q*Vantitati nihil eſt contrarium.*

Dubitationis ſolutio.

Surſum, deorſum, & cætera non ſunt contraria, quia non repugnant ſecundum pugnantiam formæ, ſed ſecundũ diſtantiam loci.

Omnia contraria inſunt eidem ſubiecto, & eidem parti ſubiecti diuerſis temporibus, niſi alterum ſit à natura, quod minimè congruit poſitionibus loci.

Regula.

Iohannis Setoni

Regula.

1 *Omnia contraria, opponuntur ſecundum pugnantiam formæ.*

2 *Diuerſa nunquam poſſunt competere eidem ſubiecto.*

3 *Magnum & paruum non ſunt contraria, quia nihil eſt magnum aut paruum per ſe, ſed tantùm comparatione.*

Quantitas non dicitur ſecundum magis, & minus, id eſt, omnia quæ ſunt in prædicamento quantitatis, æquè ſunt quantitates, quoad genus.

A quantitate res ſolùm dicuntur æquales & inæquales, quia æqualitas & inæqualitas cernuntur in magnitudine, vel in multitudine: Magnitudo, quantitas continua eſt, multitudo, quantitas diſcreta eſt: Tamen æquale & inæquale non tam quantitas ſunt, quàm qualitates, & paſſiones qualitatis.

Æqualitas eſt rerum differentium eadem quantitas.

Inæqualitas eſt rerum differentium diuerſa quantitas.

De relatione.

Setõ AD aliquid, dicitur cuius eſſentia ex alio dependet, vt, Pater. Relatiua actu, ea dicuntur quæ aptè inuicem referuntur in obliquis, vt, Pater, eſt filij pater.

Relatiua potentiâ ſunt, quorum exiſtente vno, non neceſſariò ſequitur alterũ, vt, Senſibile, & ſenſus.

1 Ad aliquid habet contraria.
2 Suscipit intentionem & remissionem.
3 Relatiua propria necessario sese mutuò cõsequuntur: vt, Præceptor, & discipulus.
4 Propria relatiua sunt simul natura, hoc est, sese ponunt & auferunt: vt, Loquitur ille.

Ad aliquid.

Magistratus. ~ *Cognatio ætatum nomina, &c.*

Magistratus.

Prætor. ~ *Rex, consul. &c.*

Prætor.

Vrbanus. ~ *Peregrinus.*

Vrbanus.

Hic Prætor Vrbanus, & ille.

AD aliquid dicitur, cuius essentia non ex se, sed ex alio pendet: vt, pater, & dominus, ex suis correlatiuis filio & seruo. Relatiua actu, ea sunt, quæ aptè inuicem, & mutuò sese in obliquis sequuntur: vt, duplum est dimidij duplum & contra, dimidium est dupli dimidium.

Relatiuà potentia non necessariò sese consequuntur nam quamuis sequitur, si sensus sit, sensibile esse, tamen è contrario non sequitur, quia potest esse sensibile, absquè sensu, si sensibile passiuè sumatur.

Suscipit

Suſcipit contraria,vt, virtus contraria eſt vitio, non quòd virtus referatur ad vitium. Virtus enim ſtudioſi eſt virtus,& non vitij virtus,ſunt tamen inuicem contraria.

Intenditur & remittitur,vt ſimile,& æquale magis & minus dicuntur.

Neceſſaria eſt conſecutio in proprijs relatiuis, vt Præceptor eſt diſcipuli præceptor,& diſcipulus Præceptoris diſcipulus.

Relatiua actu ſunt ſimul natura, nam ponunt ſe, vt,Si dominus eſt,ſeruus eſt,& auferunt, vt ſi non ſit dominus,non eſt ſeruus,ſi nõ eſt ſeruus,nec dominus eſt. Relatiua propria, & relatiua actu, & ſecundum eſſe ſunt idem: ſic & idem ſunt relatiua potentiâ,impropria, & ſecundum dici, vt loquuntur. Hæc omnia prædicamenta penè complectuntur,nec ſunt ita multùm neceſſaria. Ad hanc claſſem referendæ ſunt, iuxta quoſdam, omnes voces, quæ non poſſunt in alijs collocari,verùm quamuis hoc prædicamentum adeo ſit capax, vt videatur multis omnia penè reliqua ambitu ſuo complecti, difficile tamen eſt vocabulorum inopia,eius intermedia genera inuenire,etiam ſi ſexcentæ eius ſpecies vltro ſeſe quærenti offerunt.

Si certò vnum relatiuorum cognoſcas,& alterũ ſcias oportet, vt ſi ſcias Bacchum eſſe Iouis filium ſcis Iouem eſſe Baccho patrẽ. Ad hæc ſi relatiuũ definias eius correlatiui facienda eſt mentio. Denique,Ad aliquid quoniam ſola eſt relatio rerum, non vt cætera accidentia,ſenſui obijcitur,ſed ſolo intelle-

intellectus obtutu apprænditur, Huius ergo Categoriæ ſunt quæcunque non rem, ſed rei deſignãt collationem: vt omnia cognationis, affinitatis, magiſtratus, & ætatis nomina.

De relatione.

Car.

AD aliquid dicitur, cuius eſſentia conſequentiæ non ex ſe dependet, ſed ex alio, id eſt, ſuo correlatiuo.

Relatiuorum duæ ſunt ſpecies: { Relatiua actu. / Relatiua potentia.

Relatiua actu ſunt propria relatiua, quæ aptè inuicem referuntur in caſibus obliquis, vel quomodólibet alterum ad aliud.

Relatiuorum actu quædam { In caſu / Abſq; caſu } referuntur.

Quare referuntur in caſibus, referuntur in { Genetiuo, vt, regnum eſt regis regnum. / Datiuo, vt, ſimile eſt ſimili ſimile. / Ablatiuo, vt, maius eſt minore maius. }

Abſque caſu referuntur, vt mons magnus ad montem paruum. Dicitur eſſe abſque caſu, quia vis iſtius relationis non dependet ex caſu, ſed ex propoſitione.

Relatiua potentia quæ:

Relatiua potentia ſunt, quæ mutatis caſibus referuntur, ita vt vnum alterum minimè ſequatur, vt, Scientia eſt ſcibilis ſcientia, & ſcibile eſt ſcientia ſcibile.

Regu-

Regula.

1 *Omnibus relatio est vocum relatio, non rerum: nam relatio potius designat rei collationem, quàm rem ipsam.*

2 *Omnia relatiua conuertuntur, vel secundum actum, vel secundum potentiam.*

3 *Omnia relatiua sunt accidentia.*

De proprietatibus relatiuorum.

1 *Ad aliquid habet contrarium, non per se, sed ratione qualitatum, & eodem modo dicitur secundum magis & minùs, vt, Virtus vitio contraria est: Et aliquid dicitur magis vel minùs simile.*

3 *Relatiua propria, id est, relatiua actu, conuertuntur secundum conuersionem relatiuorum.*

4 *Relatiua actu sunt, quæ sese ponunt & auferunt, id est, posito relatiuo, ponitur & correlatiuum: & sublato relatiuo, tollitur correlatiuum: vt, posito seruo, ponitur & dominus: & sublato domino, tollitur nomen serui: nam substantia ipsa potest remanere, non tamen seruus est dicendus, sed homo, vt loquitur ille Aristoteles.*

De qualitate.

Setõ QValitas est forma accidentalis, qua res qualis appellatur, vt Fortitudo.

Hæc in quatuor partes consumitur, habitum, potentiam, posibile, & formam.

Addunt authores habitui affectionem, poten-

potentiæ impotentiam: passibili passionem, & formæ figuram.

Habitus est qualitas sensim acquisita, sensimq; à subiecto mobilis, vt Dialectica.

Affectio est breuis inclinatio ad aliquid, vnde habitus initium sumit & gignitur, Vt Desiderium discendi Græca.

Potentia est donum naturæ innatum, qua quid firmiùs & magis possimus, vt Visus.

Impotentia est illius naturalis vis absentia, vel potiùs naturalis quædam imbecillitas, qua quid minùs audemus, vt Timiditas.

Passibile, est qualitas permanens quæ sensui passionem incutit, vt dulcedo, albedo.

Passio, est momentanea qualitas ex affectione excitata.

Forma, est ex numeri proportione prouenies qualitas.

Figura similiter ex continui terminatione assurgit.

QValitas est secũdum quam aliquid dicitur esse quale, vt à fortitudine dicitur homo fortis,

à ſapientia ſapiens. Addunt authores habitui affectionem: potentiæ impotentiam paſſibili paſſionem & formæ figuram. Ita habitus & affectio primam ſpeciē, potentia & impotentia ſecundam cōplent, atq; ita de reliquis. Habitus eſt qualitas nō natura, ſed ſtudio ſenſim parta, & ſenſim à ſuſceptibili ſeparabilis, vt doctrina. Sub hac ſpecie virtutes, vitia, ſcientiæ, arteſq; omnes continentur.

De qualitate.

Diuiſio qualitatis.

Qualitas duplex.

Eſſentialis, Accidētalis, } vt { Rationale. Virtus.

Regula.

Forma eſſentialis, ſecundum rem, ſubſtantia eſt: ſecundum modum prædicandi, qualitas eſt.

Qualitas eſt, ſecundum quam res qualis appellatur, vel aliquo alio modo.

Regula.

Hæc poſtrema particula ponitur in definitione qualitatis, gratia potentiæ.

Quale dupliciter dicitur.

Largè, Strictè. } eſt { Concretum vniuſcuiuſque abſtracti. Concretū tantùm accidētis, quod reperitur in hoc prædicamento.

Regula

Regula.

Quale ſtrictè ſumendum eſt, non largè.

Quale duplex. { Quod eſt in qualitate ſolùm: / Quod eſt in cæteris prædicamentis.

Id dicitur, Quale in prædicamento qualitatis, à quo, res ſimpliciter denominatur quàlis, vi qualitatis, vt à Iuſtitia dicimus Iuſti.

Quale, in cæteris prædicamentis, à quo res non ſimpliciter denominatur quàlis, vt qualitatis, ſed ſecundum aliquem alium modum, vt dicimur fælices à fælicitate, ſecũdum quid agentes.

Diuiſio qualitatis.

Qualitatis quatuor ſunt ſpecies, non imæ, ſed ſubalternæ:

1. Habitus & affectio,
2. Potentia, & impotentia,
3. Paſſibile, & paſſio.
4. Forma, & figura.

Habitus quid:

Habitus eſt qualitas non à natura data, difficulter à ſubiecto mobilis.

Diuiſio habitus.

Habitus duplex: { Animi, / Corporis.

Habitus animi, eſt qualitas inhærens in animo hominis tantùm, quæ vel intelligendi, vel deliberãdi facultate perficitur. Intelligendi, virtutes intellectiuæ: deliberandi, virtutes morales.

Habitus corporis eſt, qui corporis actionibus compætatur.

Iohannis Setoni

Affectio quid.

Affectio eſt qualitas, quæ facilè à ſubiecto dimouetur.

Diuiſio affectionis.

Affectio duplex: { Propria. Communis.

Propria affectio eſt qualitas non naturà data, facilè à ſubiecto mobilis.

Affectio communis, eſt qualitas non naturà inſita, ſed induſtria acquiſita ad benè malèue agendum: ſiue facilè, ſiue difficulter à ſubiecto mobilis. Faber.

Regula.

Omnis habitus eſt affectio communis, ſed non omnis affectio in genere habitus eſt, qui enim habitum habent, diſpoſiti ſunt: ſed omnes, qui diſpoſiti ſunt, habitum non habent.

Regula.

Propria affectio non differt ab habitu, neque genere, neque ſpecie, ſed numero: habitus enim eſt qualitas firma: diſpoſitio propria, qualitas infirma.

Potentia quid.

Naturalis potentia eſt facultas à natura data, vel animo, vel corpori, vt mens, robur.

Naturalis impotentia, eſt reluctatio naturæ, vt velocitas aſino, obliuio homini.

Regula.

Nihil dicitur tale à potentia, vel impotentia, quia iam tale eſt, ſed quòd tale eſſe poteſt: vt lignum fragile dicitur, non quòd fractum eſt, ſed quia facilè frangi poteſt.

Paſſi-

Paſsibilis qualitas quid.

Paſſibilis qualitas eſt, quæ permanet in ſubiecto, ſenſum mouens, cui paſſionem infert: Vt albedo qualitas permanens in cygno, & infert paſſionem viſui.

Diuiſio paſsibilis qualitatis

Paſsibil. qualitas:

Corporis, Animi } vt { Inſania ex triſtitia. / Pallor ex morbo.

Paſsio quid.

Paſſio, eſt momentanea qualitas, quæ oritur ex aliquo affectu, vel in animo, vel in corpore.

Regula.

Paſſibiles qualitates ſunt obiecta ſenſuum non ſubiecta.

Dicuntur paſſibiles qualitates, non quòd ſubiecta, vel qualitates ipſæ aliquid patiantur, ſed quòd inferant paſſionem ſenſibus.

De forma & figura.

Forma eſt ex numeri proportione proueniens qualitas, id eſt, oritur ex diſcreta quantitate.

Figura ſimiliter, &c. id eſt, figura oritur ex ratione quantitatis continuæ.

Qualitatum diuiſio.

Qualitatum aliæ ſunt.

Sensibiles, Insensibiles. } vt { Passibile, & forma. / Habitus & potentia.

Discrimen inter habitum & potentiam.

Omnis potentia à natura est: Habitus à natura non est, sed industriâ acquisitus.

Discrimen inter patibilem qualitatem & habitum.

Patibilis qualitas, est qualitas sensibilis, sensum mouens: habitus est qualitas insensibilis, in subiecto permanẽs.

Discrimen inter passibile & passionem.

Passibile, est qualitas diuturna, & stabilis passio est temporaria, & facilè mobilis.

Discrimen inter formam & figuram.

Forma considerat quantitatem discretam figura quantitatem continuam: Vt, statua forma est, si consideremus aptam & conuenientem proportionem lineamentorum: Figura est, si consideremus lineamẽtorum diductionem tantùm, quia hunc vel illum representamus.

Regula.

Affectio, impotentia, & passio non sunt propriè qualitates, sed gratia habitus, potentiæ, & passibilis.

Setõ

1 QValitati aliquid est contrarium.

2 Qualia intẽduntur & remittũtur.

3 Qualitatis est, quòd res similes & dissimiles dicuntur.

Similia

Similia ſunt quæcunque ſimili imbibuntur qualitate:

Diſsimilia verò, quæ diuerſa.

Denominatiua ſunt ſubſtantiuum & adiectiuum, partim nomine, partim re, cõgruentia.

Subſtantiuum appellant logici abſtractum, adiectiuum concretum.

Quædam ſunt voce tantùm, quædam re tantùm, quædam re & voce ſimul denominatiua.

Qualitas.

Animæ: ∿ Corporis.

Animæ:

Acquiſita: ∿ Naturalis.

Acquiſita:

Permanens: ∿ Tranſiens.

Permanens:

Moralis: ∿ Intellectualis.

Moralis:

Virtus: ∿ Vitium.

Virtus:

Principalis: ∿ Minùs principalis.

Principalis:

Iuſtitia: ∿ Fortitudo. &c.

Iuſtitia:

∿

Ciceronis iuſtitia.

QValitates inuicem contrariantur, vt Bonum & malum, calidum & frigidum, album & nigrum, vel frigiditas & caliditas: albedo & nigredo &c. Secunda proprietas potius de qualibus intelligitur, quàm de ipsis qualitatibus: vt, doctus iustus, albus, alter altero magis & minùs dicitur. Albedo, iustitia, & cætera abstracta propriè nec intẽduntur, nec remittuntur, quod concretis, hoc est qualibus, crebertimum est. Istæ voces, simile & dissimile, qualitates non sunt, sed in prædicamento relationis. Res tamen secundum earum qualitates similes vel dissimiles appellantur, non aliter ac secundum quantitatem dicitur quoduis æquale, aut inæquale. Insuper infinita denominatiua ex hac classe sumuntur: itaque hîc visum est, quid sint explicare. Denominatiua, partim nomine, (similiter enim incipiunt) partim re, hoc est significatione congruunt: vt sapientia, sapiens: prodigalitas, prodigus: intelligenda est igitur definitio de ijs, quæ nomine pariter & significatione sunt denominatiua: atque ad huius definitionis analogiam facilè aptari potest eorum definitio, quæ re aut nomine tantùm sunt denominatiua. Virtus & studiosus re solùm, pater & paternitas tantùm voce sunt denominatiua. Marmoreum autem, ligneum, & lapideum, opinor propriè non esse denominatiua, quoniam substantiam, verius quàm accidens significant: quando idem prorsus est marmorea columna & marmor, lignea mensa & lignum. Intellige ergo substantiuum & adiectiuum in accidentibus

tibus potius quàm in ſubſtãtia, vt iuſtitia & iuſtus, non autem homo & humanus Lõgior eſſem, ſi conarer recenſere ea, quæ ſub huius prædicamenti ambitu continentur, tam innumera ac diuerſa ſunt poſſunt, qui volunt Murmelium cõfulere, cui multùm debemus ob ſuam in prædicamentis operam: quanquàm & alibi, & in hoc prædicamento non ſemel (me iudice) ſit lapſus. Nec hominem taxo, cui potiùs agendas eſſe gratias cenſeo, quòd in re ardua, quod potuit, præſtitit.

De proprietatibus Qualitatis.

Car. *QVaIitati aliquid eſt contrarium, id eſt, omnis contrarietas, quæ eſt in qualitate, eſt inter habitum, & habitum: & paſſibile, & paſſibile, vt, Iuſtitia iniuſtitiæ, Frigiditas caliditati.*

Secunda ſpecies, & quarta non habent contraria, neque tamen tertia ſemper habet, aliquid ſibi contrarium. Vt, medij coloves, & medij ſapores contrarij non ſunt, ſed diuerſi, quia vnum vni non repugnat.

2 *Qualia ſuſcipiunt magis & minus non qualitates ipſæ.*

Qualia quæ ſunt.

Qualia ſunt, quæ denominatiuè dicuntur ſecundum qualitates, vel quomodólibet aliter ab ijs. Hæc poſtrema particula additur propter potentiam: Vt curſor non dicitur qualis ab aliqua qualitate, ſed ſecundum naturalem potentiam.

Regu-

Regula.

Qualitates respectu subiecti dicuntur secundum magis & minùs: respectu generis non dicuntur secundum magis & minùs.

3 *Qualitatis est, quòd res similes & dissimiles dicuntur, id est, proprium est qualitatis, vt res cuiuscunque generis fuerint, ad eisdem similes, vel dissimiles dicantur. Vt, Hector, & Achilles similes sunt, quia simili qualitate præditi sunt. Dissimiles, vt, Memnon & Paris: Memnon fortis, Paris timidus.*

Similitudo est rerum differentium eadem qualitas.

Dissimilitudo est rerum differentium diuersa qualitas.

Diuisio denominatiuorum.

Denominatiua quædam.

Re tantùm. } vt { Somnus, dormiens,
Voce tantùm. } vt { Vinum, vinolentus.
Re & Voce. } vt { Temperantia, temperans.

Regula.

Coniugata sunt ipsa abstracta.

Casus, sunt concreta, & aduerbia quæ diriuantur ab abstractis.

Argumentum sequitur affirmatiuè & negatiuè ab illis coniugatis: quæ sunt re tantùm, & re & voce. Ab his quæ sunt voce tantùm minimè sequitur: vt Vinum habet, ergo est vinolentus, non sequitur.

De ac-

De actione.

ACtio est vis ab agente in passum proueniens, vt, Secare. Setō

Diuiditur multifariam, vt in tabula sequenti leges.

Omnis actio est in motu.

Omnis actio infert passionem.

Proprietate. II.

Contrarietas reperitur in actione, Actio recipit plus & minus.

	Actio:	
Perdurans,	∿	Subitanea.
	Perdurans:	
Animati,	∿	Inanimati.
	Animati:	
Sensilis,	∿	Insensilis.
	Sensilis:	
Voluntaria,	∿	Non voluntaria.
	Voluntaria:	
Ambulare,	∿	Studere.
	Ambulare:	

∿

Ambulatio Ciceronis.

Nihil

NIhil est in hac categoria, quod interprete egeat. Nemo qui regulas gustauit grammatices ignorat quid sint actio & passio. Verùm hîc largiùs aliquantò sumitur actio, quàm apud grammaticos Nam proficisci, insidiari, loqui, licet non Voce, significatione tamen sunt actiua.

Contrarietas est in actione, vt calefacere, frigefacere. Intenditur ac remittitur actio, vt, Siccare, frigefacere, plùs aut minùs: dicimus. Nec omnis, nec sola actio habet contraria: vnde habere contrarium nec primo, secundo, tertio, aut quarto modo conuenit actioni. Non est itaque proprium actioni, sed potiùs quædam conuenientia, Ac idem de secunda proprietate huius capitis, & aliorum prædicamentorum penè omnibus proprietatibus, est dicendum.

De actione.

Car. *Actio est forma accidentalis secũdum quam res aliqua dicitur agere in id, quod subijcitur.*

De proprietatibus actionis.

1 *Contrarietas est in actione, non per se, sed per accidens videlicet ratione contrariarum qualitatum quæ per actionem agentis suscipiuntur in patiente.*

2 *Actio suscipit magis & minùs, non vi actionis, sed ratione qualitatum in subiecto patiente: vt, Ignis igni magis calefacit vel minùs.*

Regula.

Regula.

1 *Omnis actio est ab aliquo: Omnis passio est in aliquo.*

2 *Actio & passio vnum motum constituunt.*

3 *Omnia ferè verba, quæ habent actiuam significationẽ sunt in prædicamento actionis, vt proficiscor.*

4 *Quædam verba passiua referuntur ad prædicamentum actionis, vt intelligor. &c.*

5 *Perplura sunt verba, quæ neque sub prædicamento actionis, nec passionis continentur: vt Caleo, frigeo: tamen sub passibili qualitate continentur. Item, iaceo, sto, sedeo, species situs sunt, licèt non tam propriè quàm statio, sessio.*

De Passione.

PAssio, est actionis in aliquo affectus, & illatio, vt, secari, percuti. Seto

Diuidi potest in animæ & corporis passiones, ac deinde in varias species, vt postea erit manifestum.

Proprietates.

Passio participat contraria, vt Calefieri, frigefieri.

Præterea recipit passio, plus, & minùs, vt, Aliud alio magis secatur & minùs.

Passio,

	Passio.	
Animæ:	∿	Corporis.
	Animæ:	
Brutæ partis,	∿	Intellectus.
	Brutæ partis:	
Sensitiuæ,	∿	Appetitiuæ.
	Sensitiuæ:	
Externi,	∿	Interni.
	Externi:	
Visio.	∿	Auditus, gustus. &c.
	Visio.	

Socratis visio, & hæc & illa.

DOcet Aristoteles in physicis, nihil esse re ipsa inter actionem & passionẽ, quæ tamen ratione adeò idem non sunt, vt inuicem opponantur. Nemo nescit actionem & passionem esse relatiua, veluti situm & habitum, quæ sequuntur: quæ, ne esset magna relatiuorum confusio discentibus, non immeritò à philosopho semparatim traduntur, vt omnis actio ab aliquo, sic omnis passio est in aliquo. Ad hæc, quemadmodum in actione passiuæ vocis aliquot verba recitantur: ita hîc contrà in Passione, quædam actiuæ vocis ponuntur: vt, Timere, mærere, intelligere, videre, audire, tangere, & huiusmodi. Nam superiùs monuimus omnem sensum patiendo suam exercere operationem, non agendo.

agendo. Nec emittunt quippiam oculi vel aures inter ſentiendum, ſed aliquid recipiunt potiùs: nimirum ſenſibilium ſpecies, & ſimilitudines ad ipſa organa pertingentes. Non ſumitur hîc paſſio, vt illa quæ eſt in tertia ſpecie qualitatis, hîc enim eſt, vt definitur vis ab agente illata: illic verò, vt ex paſſione, excitata qualitas.

De Paſſione.

De proprietatibus Paſsionis.

Car.

P*Aſſio participat contraria. Dicitur plus & minus, non per ſe, ſed grátia contrariarum qualitatum.*

Regula.

1 *Omnia ferè verba, quæ paſſiuæ ſignificationis ſunt, ad hoc prædicamentum pertinent.*

2 *Verba ad ſenſus pertinentia, ſunt in prædicamento paſſionis, vt, Intelligo, video, audio. Nam quod intelligit, non agit, ſed patitur, recipiens ſpecies ſenſibilium.*

3 *Actio & paſſio ſunt relatiua actu, quia eadem eſt omnino ratio actionis, & paſſionis. Dicitur actio, vt prodeat ab agente: dicitur paſſio, vt recipitur in paſſum.*

Quando.

Setõ

QVando, eſt rerum affectio ex tempore relicta: vt Hodiè, cras, olim.

Multùm cum tempore conſpirat, ſed omnino idem non eſt.

Proprie-

Proprietates. II.

1 Quando non habet contrarium.
2 Non dicitur plus aut minus. Eius partes ſemper fluunt, vt temporis.

Quando.

Circumſtans, ∿ Præſens.

Circumſtans:

Præteritum, ∿ Futurum.

Præteritum:

Olim, ∿ Nuper.

Olim:

Sæculum, ∿ Luſtrum.

Sæculum.

∿ Hoc & illud ſæculum.

TEmpus (vt priùs docuimus) eſt numerus primi motus, nullo ad alias res reſpectu: at Quando, rerum actiones & euenta reſpicit. Quando igitur non eſt tempus ſimpliciter, nam tum eſſet quantitas, ſed eſt applicatio temporis ad perſonam, rem, vel factum, ideò dicitur affectio relicta eſt tempore: vt heri, olim, nuper. Quando eſt & ipſum prædicamentum, & interrogatio eiuſdem, veluti & vbi, proximum prædicamentum. Eſt ergo in hac claſſe, quicquid aptè ad interogationem quãdo reſponde-

ſpondetur. Non intenditur hoc prædicamentum. Videtur tamen incrementum ſumere, quando dicimus ſerò ſertus, id eſt, magis ſerò. Eius partes nunquam non fluunt, vt partes temporis.

Circumſtans continet præteritum &, futurum, non quidem ſimpliciter, ſic enim ſunt partes temporis, ſed vt euenta rerum reſpiciunt.

De Quando.

QVando, eſt applicatio temporis ad rem, perſonam, vel facta. Car.

Regula.

Quando, eſt ipſum prædicamentum, & interrogatio eiuſdem.

De proprietatibus.

Quando non habet contrarium proprie. Sæculum eſt ſpacium centum annorum.

Luſtrum ſpatium eſt quinque annorum.

Regula.

Circumſtans non continet præteritum & futurum ſimpliciter, ſed vt reſpiciunt euenta rerum.

De Vbi.

VBi eſt, quæ à loci circumſcriptione procedit, corporis locatio: vt, Londini, vel in foro eſſe. Setõ

Iohannis Setoni

Respicit personam, rem, & facta.

Proprietates. II.

Non est capax contrariorum propriè.
Nec admittit intensionem & remissionẽ.

Vbi:

In aëre, ∿ Extra aërem.

In aëre:

In Vrbe, ∿ Extra vrbem.

In vrbe:

Sub tecto, ∿ Sub dio.

Sub tecto:

Publico, ∿ Priuato.

Publico:

Sacro, ∿ Prophano.

Sacro:

In templo, ∿ In Curia.

In templo:

In templo Petri, Pauli.

VBi est ipsa corporis in loco circumscriptio. Est enim applicatio loci ad rem aliquam: vt, Romæ, in templo, in gymnasio, non est tamen nuda rerum relatio, vt Quando, & reliqua quæ sequuntur prædicamenta, sed vnum est è quatuor rerum generibus. Quando & vbi multum ponderis habẽt in omni controuersia, & rhetoribus cumprimis in vsu,

in vſu, Logices negotio parum admodum ſubſeruiunt. Non ſuſcipit contraria, nec plus aut minus, niſi vtrunque impropriè ſecundum diſtantiam locorum intelligas: vt, Surſum, deorſum: oriens, & occidens. Eſt Vbi prædicamentum pariter, & interrogatio: vnde quicquid ad quæſtionem Vbi, propriè reſpondetur, ſub hac claſſe locatur: vt, Vbi creſcit Iuncus? in loco paluſtri: Vbi capitur ſcatus? in mari.

VBi eſt circumſcriptio corporis locati, quod procedit à loci circumſcriptione: vel, Vbi eſt applicatio loci ad rem, perſonam, & facta.

Regula.

Vbi, non eſt nuda rerum relatio, ſed eſt vnum ex quatuor prædicamentis, quæ ſunt re, pariter, & ratione diſtincta.

De proprietatibus.

1 *Vbi non eſt capax cõtrariorum propriè, ſed improprie: nam ſurſum & deorſum, contrariæ ſunt ſecundum phyſicã conſiderationem: nam motus ſurſum, & motus deorſum, ſecundum naturalem philoſophiam ſibi inuicem cenſentur contrarij.*

2 *Vbi, non dicitur ſecundum plus & minus: nam in templo eſſe, non dicetur magis vbi, quàm in domo eſſe: tametſi frequentius ſit, vel diutius.*

De Situ.

SItus eſt partium rei poſitio, vt Seſsio, ſtatio.

Proprietates. II.

Nihil eſt ſitui contrarium.

Non ſuſcipit incrementum, nec decrementum.

Situs.

Naturalis, ∿ Violentus.

Naturalis.

Mutabilis, ∿ Immutabilis.

Mutabilis.

Continuò, ∿ Aliquando:

Continuò:

Cœli, ∿ Ignis.

Cœli:

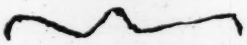

Solis vel lunæ ſphæræ.

VIde ur ſitus multis eſſe qualitas: vt, acutum, obtuſum. Sed id verum non eſt: nempe obtuſitas gladij non vlla qualitas eſt in gladio, ſed potiùs partium gladij poſitio. Scindit enim ſcannũ, cùm eius extremum in tenuem aciem accuitur, alioqui, ſi denſa ſit acies ferri non æquè ſcindit præ obtuſitate, hoc eſt præ ſpiſcitudine ſitus partium. Sedere & ſtare non propriè poſitiones, ſed ab ijs (vt à philoſopho in Relatione dictum eſt) denominatiua ſumuntur. Nihil eſt ſitui contrarium, licet ſtare & ſedere videantur eſſe contraria. Prętereà dicimus aliud alio magis & minus ſupinum, pronum

pronum & decliuum, quæ tamen omnia ex æquo arbitror ſitus iudicanda, Huius categoriæ ſunt ſeſſio, ſtatio, accubitus, raritas, ſpiſſitudo, aſperitas, leuitas, accliuitas, influctio, inclinatio, obtuſitas, acuitas, & ſi quæ ſunt aliæ partium rei poſitiones.

Contendunt quidam, quòd de ſupino & prono, & alijs concretis diximus, de abſtractis potiùs eſſe intelligendum: quanquam ſupinum & ſupinitas, decliuum & decliuitas ad idem prædicamentum pertinere computantur, veluti cætera quæcunque denominatiua. Huius interrogatio eſt, quo modo ſituatur: reſpondetur, iacet, ſed, & recumbit, pendet, erigitur, & cæteræ poſitionum varietates.

De ſitu, ſiue poſitione.

SItum eſſe, eſt quod poſitionem habet quoquo modo ad partes corporis, vel ſic ſe habentis. Car.

Regula.

Quæ denominatiue dicuntur à poſitione, prædicamentum ſitus præcipuè non conſtituunt, vt ſeſſio eſt ſitus, non ſedere neque ſtare eſt ſitus.

Quæ denominatiuè dicuntur à poſitione, non tam propriè ſitus ſunt, quàm poſitiones ipſæ.

Situs tres ſunt ſpecies: { Sedere. Stare. Iacere.

Sedere, partim erecto corpore, partim incuruo eſſe.

Stare, eſt erecto omnino corpore eſſe.
Iacere, eſt in toto eſſe corpore proſtrato.

Eorum quæ ſitum habent:
quædam ſecundum.

Naturam. } vt { Elementa.
Artem. } { Columnæ.

De habitu,

Setõ HAbitus eſt alicuius circa aliquid applicatio: vt, Annulatum, Ocreatum, vel petaſatum eſſe.

Proprietates. II.

1 Nihil habitui contrariatur.
2 Non dicitur habitus plus & minus.

Habitus.
Domeſticus, ~ Peregrinus.
Domeſticus:
Decorus, ~ Indecorus.
Decorus:
Virilis, ~ Muliebris.
Virilis:
Ocreatum eſſe, ~ Armatum eſſe.
Ocreatum eſſe:

His & illis ocreis ocreatum eſſe:

HAbitus eſt veſtium, aut armorum, in corpore veſtiendo, ornando, vel defendendo, vel alicuius alterius circa corpus applicatio, Nec tam ad veſtium materiam aut formam in habitu, quàm ad veſtiendi rationem & vſum circa corpus eſt reſpiciendum. Tunica enim, ſi ipſum pannum contempleris, ſubſtantia eſt. At tunicatum eſſe, hoc eſt, modus ipſe veſtiendi corpus tunicis, habitus eſt, Fingendaque ſunt nomina quoties deſunt, vt calceatura, armatura, & ſimilia. Nihil eſt ſimilitudinis inter hoc prædicamentum & primam ſpeciem qualitatis, licet nomine omnino conueniant Quando, Vbi, ſitus, Habitus, eaſdem prorſus habent proprietates vel vt rectiùs dicam, eaſdem conuenientias. De ijs fuſiùs ſcripſit quidam, ſed tanta cum difficultate, vt iuuentutis non multum interſit cùm euoluere. Facilè poterit Momus quiſpiam, qui nihil vnquam candide interpretari didicit, omnes quas his in tabulis aſſignauimus, diuiſiones repræhendere; ſed ſtudioſæ, & obſequenti iuuentuti potiùs quàm prefractis, & omnia cauillaturis hanc operam inſumpſimus. Scio enim omnem virilem habitum non eſſe decorum, nec omnem decorem habitum eſſe domeſticum. Sic obiecturis ergo dicendum eſt, quòd quemadmodum vnum membrorum diuiditur, ita nonnunquàm & reliquum diuidi poſſe. Inſuper in membris diuidentibus, proximum genus intelligendum eſt, ne nimis latè ſe, extendat membrum diuidens: ſed hæc adhuc planiora faciamus.

In primi prædicamenti tabula, compoſitum corpus in viuens & inanime ſecuimus. Iam ſi quis cauillabitur, malam eſſe hanc diuiſionem, quia latiùs ſe extendit compoſitum (nam terra inanimis eſt, & aqua, nec tamen compoſita corpora) hîc facillimè reſponderi poteſt, in inanime intelligendum eſſe genus ſuum, nec pro alijs ſumi poſſe, quàm pro inanimatis compoſitis. Hoc qui non admittit, inter diuidendum vix vllum prædicamentum à ſummis ad infima exactè diuidere poteſt, id quod videre eſt in pleriſque alijs prædicamentorum tabulis: hic breuiter & rudi minerua prædicamenta tradidimus, præſertim ſex poſteriora, quæ Ariſtoteles ſicco pede præterijt: quòd non ita multùm ad dialecticam, aut philoſophiam conducerent: ſunt tamen (ſicuti prædiximus) indies dum iſta ediſcuntur, exercendi pueri, vt cum condiſcipulis ſuis in regulis periculũ faciant, quæſtionibus & interrogationibus mutuis aſſueſcant, adeo vt nulla ſit vox omninò, quam non poſſunt facilè in ſua categoria, atque adeò in ſua propria ſpecie locare, vel ſaltem rationem reddere, cur non ſit ei in prædicamentis locus: nec ad cætera priùs progredi debeant, quàm iſta adamuſſim calleant.

Car. H*Abitus eſt modus corporis veſtiendi.*

Regula.

In habitu non eſt conſideranda materia, vel forma rei, ſed modus corporis veſtiendi: vt, pileus ſubſtantia eſt: ad pileatum eſſe, habitus eſt.

Diuiſio

Diuiſio habitus.

Habitus triplex.

Habitus eſt prædicamentum.
Habitus, prima ſpecies qualitatis.
Habitus naturalis potentia.

De proprietatibus.

Nihil eſt habitui contrarium: vt, habitus decorus & indecorus contraria non ſunt, ſed priuatiua.

De poſt prædicamentis.

OPpoſita ſunt, quæ non poſſunt eidem ſimul ſimili reſpectu congruere. Setõ
Relatiua ſunt, quæ non poſſunt ſine collatione intelligi: vt præceptor, & diſcipulus.

Priuatiua ſunt habitus & priuatio eiuſdem quæ ſucceſsiuè eodem nata ſunt aduenire: vt, viſus, cæcitas.

Contraria ſunt ſub eodem genere poſita, quæ ob maximam diſtantiam ſeſe mutuò à ſuo ſuſceptibili expellunt, niſi alterum eorum ſit inſeparabile.

Contraria immediata ſunt, quorũ alterum non poteſt non ineſſe ſuo ſuſceptibili: vt

bili: vt ſanum vel ægrum, animali.

Media ſimul poſſunt à ſuſceptibili abeſſe: vt, album & nigrum à lapide.

Bonum ſemper malo contrarium eſt: malum nunc bono, nunc malo.

Non neceſſe eſt, ſi vnum contrariorum actu ſit alterum quoq; actu eſſe: vt Calidum poteſt eſſe, etſi non ſit frigidum.

Neceſſe eſt contraria in eodem eſſe prędicamento.

Impoſsibile eſt, ea ſimul eidem, ſeruato eodem reſpectu, competere.

Contradictoria (quæ vocant ſimplicia) ſunt voces, quæ affirmationi & negationi ſubiacent: Vt, Sedet, non ſedet; ſapientia, non ſapientia.

IAm ſeſe offert occaſio de Oppoſitis reliquiſque Poſt prædicamentis dicendi, quæ ideo in nullo certo prædicamento recenſentur, quòd varia ſit eorum acceptio, hoc eſt, ſcilicet ſecundum partes prędicamentis locantur, non tamen ipſa ſumma capita, vt oppoſita, prius, & motus.

Poſt prædicamenta vocat Ariſtoteles quaſdam diuiſiones & definitiones, & regulas aliquot, non alio (opinor) nomine, quàm quòd ea poſt ſuam de prædicamentis introductionem tradiderit: atque eodem modo de Anteprædicamentis iudicandum puta-

putamus. Oppoſita nō poſſunt eidem ſimul ineſſe, id eſt, non ſimul competunt eidem ſingulari. Additum eſt, ſimili reſpectu, ob relatiua: nā poteſt vnus idemq; vir ſimul eſſe & pater & filius, ſed non eodē reſpectu, id eſt, non eiuſdem. Priuatiua ſunt habitus & priuatio eiuſdem. Habitus hoc loco eſt qualitas certo tempore alicui ineſſe diſtinata: vt guſtus, lumen. Priuatio eiuſdem defectus, quæ quandoq; ſolum actum, vt tenebræ, quandoq; & actū & potentiam priuat, vt cæcitas. Contraria ſunt in eodē prædicamento, quæ maximè inter ſe repugnant, & ſeſe mutuò à ſuo ſuſceptibili expellunt, vt, album & nigrum, niſi alterum ſit inſeparabile, hoc eſt, innatum, vt igni calor, quæ licet per frigus nō ſeparatur ab igni, frigori tamen eſt contrarius & aduenienti frigore ſeparatur ab aëre, aqua, & alijs ſuis ſubiectis. Suſceptibile eſt, quod poteſt eſſe ſubiectum & accidentia recipere.

Ad contrariorum definitionem, analogicè reducuntur cætera quæ minùs ſunt contraria, vt fuſcum & album, flauum & nigrum: nam propriè de extremis tantùm intelligitur ſuperiùs data definitio. Contradictoria vocant, terminum finitum & infinitum, vt ſanatur, non ſanatus. Valla, verba tantùm, & non nomina, infinitari poſſe exiſtimat: At, Cicero, bonum & nō bonum pro contradictorijs vtitur. Horum alterum de omni re verè enunciatur: vt Plato ſtudet, Plato non ſtudet, vnde cōtradictorijs hoc peculiari videtur, quòd in altera cōtradictionis parte, addito verbo inuenitur verū

vel

vel falsum, siue res existat, siue secùs: vt, Socrates est, Socrates non est, alterũ verum est, siue sit, Socrates, siue non sit, quod non in reliquis oppositionibus inuenitur: nam quod non existit, nec sanum, nec ægrum est: nec videns, nec cæcum: nec pater, nec filius. Filius enim non omnino erit, si nõ sit qui genuit.

De differentijs, hoc est, de dissentaneis, satis est dictum: quæ propriè non opponuntur, licet sint oppositis simillima.

Obiectiones.

Dixerit aliquis. Non possunt homo & brutum simul eidem congruere, ergo aut mala est oppositorum definitio, aut homini & bruto conuenit. Sic occurrendum est, vbi dicitur non posse opposita simul eidem conuenire, intelligendum est, illa diuersis temporibus eidem rei singulari congruere: vt, Idem homo nunc sanus, nunc æger, hoc in dissentaneis impossibile.

At iterum obijcies, dissentaneorum definitionẽ quibusdam oppositis conuenire. Nam calidi & frigidi omnino diuersa est significatio, quid ni ergo dissentanea? Quia nimirum illa sunt dissentanea propriè, quorum omnino diuersa est significatio, & quæ nullo alio oppositorum modo repugnant, nam tale quiddam in definitione illa est intelligẽdum, Rursum si quis obiecerit, relatiua apposita eidem simul posse congruere, vt Apollo idem pater & filius fuit: palam est hîc non eundum seruari ordinem, & respectum, non enim, vnius & eiusdem

pater &

pater & filius erat Apollo, sed filius Iouis: & Phaëtontis pater. Assuescant pueri ad hunc modum singulas regularum, sed potissimùm definitionũ particulas, examinate, & ex ijs solutiones obiectorum eruere.

De post prædicamentis.

Cur dicuntur post prædicamenta.

Car.

Dicuntur Post prædicamenta, quia summa genera eorum, vt opposita, prius, simul, idem, & motus non possunt in prædicamentis collocari: Vel dicuntur post prædicamenta, quia eadem ratione non ponuntur in prædicamẽtis: Vt virtus per se considerata, est in qualitate: vt verò opponitur vitio est in oppositis.

Repugnantia quę sunt.

Repugnantia, est dissidens per se rerum habitudo, qua fit, vt nec alterum de altero, nec ambo de tertio dici possint.

Repugnantium diuisio.

Repugnantium duo sunt genera:

Opposita. } vt { Vnum vni: vnum pluribus vel plura vni. } repug.
Diuersa. }

Obiectio.

Auaritia repugnat liberalitati, & prodigalitati: ergo vnum duobus.

Respons.

Iohannis Setoni

Reſponſ.

Vnum oppoſitorum poteſt repugnare pluribus, non eadem ratione: nam prodigalitas opponitur liberalitati ſecundum exceſſum. auaritiæ autem ſecundum defectum.

Oppoſita quæ ſunt.

Oppoſita ſunt repugnantia, quæ non poſſunt eidem, ſcilicet ſubiecto, & eidem parti ſubiecti, ſimul, id eſt, eodem tempore, ſimili reſpectu, id eſt, eadem comparatione competere.

Regula.

Omnia oppoſita ſunt accidentia, præter voces contradicentes.

Omnia oppoſita debent eiſdem ſubiectis competere diuerſis temporibus, niſi alterum eorum ſit accidens inſeparabile.

Omnia oppoſita repugnant, vt vnum vni.

Diuiſio oppoſitorum.

Oppoſitorum quatuor ſunt ſpecies:
- Relatiua.
- Priuatiua.
- Contraria.
- Contradicentia.

Relatiua quæ ſunt.

Relatiua ſunt, quæ non poſſunt intelligi ſine mutua collatione vnius ad alterum.

Dubitationis ſolutio.

Relatiua ſunt in prædicamento relationis, quemadmodum eſſentia Conſequentiæ vnius dependet ex eſſentia alterius: Sunt verò in oppoſitis quemadmodum opponuntur, vt vnum vni: vt pater filio.

Priua-

Priuatiua quæ ſunt.

Priuatiua ſunt habitus, id eſt, naturalis potentia, deſtinata tempore definito alicui ſubiecto ineſſe: & priuatio eiuſdem defectus.

Diuiſio priuatiuorum.

Priuatiuorum quædam.

Actum tantum } tollunt.
potentiam & actum }

Regula.

A priuatione in habitum nulla eſt egreſſio, ſi ſint priuatiua potentia ſin actu priuatiua ſunt, eſt regreſſio, vt à tenebris in lucem.

De contrarijs.

Diuiſio contrariorum.

Contrariorum quædam { Mediata, / Immediata.

Contraria immediata ſunt, quorum neceſſe eſt alterum ſemper eſſe in ſubiecto: Vt, omne animal (ſecundum Dialecticos, non verò ſecundum medicos) eſt vel ſanum, vel ægrum.

Corpus ſecundum Medicos triplex: { Sanum. / Aegrum. / Neutrum.

Mediata contraria ſunt, quorum non eſt neceſſe alterum ſemper eſſe in ſubiecto: ſed ambo poſſunt abeſſe, vt dulcedo & amaritudo.

Diuiſio

Iohannis Setoni

Diuiſio medij.

Medium duplex: { Ex ſubiecto. / Ex negatione.

Medium ex ſubiecto dicitur, quando aliquod medium exprimitur inter duo extrema contraria, vt inter albedinẽ & nigredinem flauus color.

Medium ex negatione, dicitur ex negatione vtriuſque extremi: vt, quod neque eſt bonum neque malum.

Dubitationis ſolutio.

Par & impar contraria non ſunt, ſed differentia numeri: licet pro contrarijs ſæpe ponuntur.

Regula.

Veritas in exemplis Ariſtotelis non eſt inquirenda, ſed expoſitio.

Diſcrimen inter Relatiua & contraria.

Relatiua ad inuicem dicuntur: Contraria ſibi inuicem opponuntur.

Diſcrimen inter Priuatiua & contraria.

Priuatiua & contraria mediata præcipuè in hoc differunt, quòd neceſſe eſt alterum priuatiuorum (poſt tempus definitum) ineſſe ſubiecto: vt, canis poſt nouem dies eſt vel cæcus, vel videns: ante nouem dies, neque cæcus, neque videns: ſed non videns: verùm ambo contraria mediata poſſunt abeſſe poſt tempus definitum.

Priuatiua & immediata contraria in hoc differunt, quòd neceſſe eſt alterum cõtrariorum immediatorum ſem-

per

per ineſſe ſubiecto: ſed ambo priuatiua poſſunt abeſſe à ſubiecto ante tempus definitum, vt canis, ante nouem dies, neque cæcus: neque videns.

Bonum ſemper malo contrarium eſt, ſcilicet ſi verſantur circa eaſdem res: Vt, Iuſtitia iniuſtitiæ contraria eſt: iuſtitia prodigalitati nunquam.

Malum, nunc bono, nunc malo contrarium eſt, quia vnaquæq; virtus habet duo extrema: Et extremum extremo contrarium eſt, & vtraq; medio: Vt, audacia timiditati contrariatur: & ambo fortitudini aduerſantur.

Non neceſſe eſt, ſi vnum contrariorum actu ſit, alterum quoque actu eſſe.

Obiectio.

Aſſerit Ariſto. in. 3. cap. de cælo & mundo, Si vnum contrariorum ſit, alterum eſſe neceſſe eſt: vt ſi terra ſit, ignem eſſe, eſt neceſſe.

Reſponſ.

Vnum ſemper eſt in contrarijs elementorum, ſi vnum ſit, alterum quoque eſſe: quia elementa ſemper in ſe inuicem agunt, & à ſe mutuò patiuntur.

Neceſſe eſt contraria in eodem eſſe prædicamento, id eſt, ſi ſint in prædicamentis omninò: nam illa ſuprema contraria, quæ ſunt tranſcendentia, non ſunt in aliquo certo & definito genere, ſed in omnibus prædicamentis, vt bonum & malum in ſubſtantia, quantitate &c. Sed hæc moralia, non logica, contraria ſunt.

Impoſſibile eſt ea, id eſt, contraria. &c.

Regula.

Alterum priuatiuorum expellit alterum, alterum con-

tiariorum expellit alterum: alterum contradicentium expellit alterum à subiecto: & relatiua simul eidem, seruato eodem respectu, non possunt competere.

De contradictorijs.

Contradictoria (quæ vocant simplicia) &c.

Diuisio contradict.

Contradicentium quædam sunt { Simplicia. / Composita.

Simplicia contradictoria, sunt voces simplices, quæ subiacent affirmationi, & negationi, id est, non sunt affirmationes & negationes, sed subiacent affirmationi & negationi. Si subiectum copulæ, vel copula subiecto addatur, sunt affirmationes & negationes.

Contradictoria composita, sunt propositiones contradicentes, quarum altera est vniuersalis, altera particularis: & duæ quoque singulares, secundum legem oppositionis, contradicentes propositiones sunt. De quibus dicetur in secundo libro.

Regulæ simplicium contradic.

1 *Altera pars simplicis contradictionis est finita, altera infinita.*

2 *Altera pars contradictionis dicitur de omni re.*

Setõ TEmpore, natura, ordine, honore prius. Prius, primo modo est, quod alterum tẽpore præcesit: vt, Senex iuuene prior. Secundo modo, cùm essentia cõsequentiæ non cõuertitur: vt, vnũ duobus prius.

Tertio

Tertio modo, qnod ordine præceſsit: vt, Littera ſyllabis.

Quarto modo, quod perfectione præſtat, vt Sol Luna.

Simul itidem ea proprijſsimè dicũtur, quædam in eodem tempore habent originem, vt Gemelli.

Secundo modo, cùm conſequentiæ eſſentia cõuertitur, & neutrum eſt alterius cauſa, vt, duplum & dimidium.

Tertio modo, ſimul ea dicuntur, quæ ex aduerſo idem genus condiuidunt, vt volatile, greſsibile, aquatile.

Porro, idem tripliciter diuiditur, nẽpe, idem genere, ſpecie, & numero.

Idem genere ſunt, quæ ſub eodem genere continentur, vt homo & brutum.

Idem ſpecie ſunt, eiuſdem ſpeciei indiuidua, vt, Socrates, Plato.

Idem numero ſunt, quæ rem eandem ſingularem deſignant, vt, Stratimocles, & Ariſtotelis pater.

Quæcunque ſunt ſpecie idem, genere ſunt idem, non contrà.

Quæcunque ſunt idem numero, ſunt ſpecie & genere idem, non è diuerſo.

Iohannis Setoni

Quid diuersum sit, & quot modis dicatur, facilè per hæc potes colligere.

PRrius, primo modo, vt, senex puero. Secundo, vt vnum duobus. Nam si sint duo, sequitur vnũ esse, sed non conuertitur sequela. Nam existente vno, non statim necessarium est duo esse. Tertio modo, prius est, quod ordine præcedit, vt prohœmium narratione, protasis catastrophe. Quarto modo, dicitur prius, quod perfectius, melius, honorabilius, vt, Sol, luna, præceptor, discipulo, anima corpore, rex, subdito, &c. Et eregione per omnia intellige posterius. Simul tempore, vt gemelli. Secũdo modo, vt duplum & dimidium, nam firma in ijs est consecutio, vt, si duplum sit, est, & dimidium si dimidium, & duplum, horum neutrum est alterius causa. Tertio modo, simul sunt omnia eiusdem diuisionis membra diuidentia, vt iustitia, fortitudo, &c. Idem genere, vt grammatica, rhetorica. Specie idem, vt Basilius, Ambrosius. Idem numero, vt Romulus & conditor Romæ. Nihil est in ijs, quod magnoperè eget expositione. Ex his intellige diuersum.

De quinque modis prioris.

Aliquid dicitur rltero prius, modis quinque
- Tempore.
- Natura.
- Ordine.
- Honore.
- Causa causato.

1 *Prius tempore, quod eſt antiquius vel vetuſtius altero tempore, vt: Academia Cantabrigienſis prior Oxonienſi.*

2 *Prius natura eſt cùm eſſentia conſequentiæ non conuertitur, id eſt, cùm id quod ex neceſſitate aliquam rem ſequitur, minimè tamen cum eadem poteſt conuerti.*

Regula.

Omnis vox ſuperior prior eſt natura inferiore: nam poſita inferiore voce, ſequitur ſuperiorem eſſe, ſed nõ econtra.

Prius ordine eſt, quod alterum ordine præcedit: vt, Exordium prius narratio eſt.

Prius ordine bifariam dicitur. { Ordine naturæ. / Ordine doctrinæ.

Regula.

3 *Vniuerſalia priora ſunt particularibus ordine naturæ.*

Particularia priora ſunt vniuerſalibus, ordine doctrinæ. Nam noſtra cognitio oritur ex ſenſibus: ſenſus verò ſingularium, non vniuerſalium ſunt.

4 *Prius honore dicitur, quod eſt honorabilius & præſtãtius altero, Vt, iuſtitia manſuetudine prior eſt.*

5 *Prius cauſa cauſato eſt, quod ſecundum ſubſiſtendi conſequentiam conuertitur, quod nimirũ eſt alterius cauſa & principium, vt, Res oratione prior.*

De tribus modis eorum quæ ſunt ſimul.

Simul itidem propriſſimè dicuntur, quæ in eodem tẽ-

pore habent originem, id est, quemadmodum id proprijssimè dicitur prius, quod est tempore prius: sic ea proprijssime dicuntur simul, quorum generatio eodem sit tempore.

Simul natura quæ sunt.

Simul natura ea sunt, quæcunque ad inuicem conuertuntur, & neutrum est alterius subsistendi causa, vt pater & filius.

Diuisio causæ.

Causa duplex: { Subsistendi. / Denominandi.

Pater est causa denominandi filij, scilicet vt dicatur filius: homo est subsistendi, id est, vt sit.

Simul tertio modo, sunt species diuersæ generis eiusdē, vel differentiæ diuisiuæ eiusdem generis.

Respons.

Vnum membrum diuidens respectu diuisi, neque prius, neque posterius est altero: sin respectus sit vnius ad alterum, econtrà fit.

De eodem.

Idem triplex: { Genere. / Specie. / Numero.

Idem genere, sunt species diuersæ eiusdem generis, vt substantia prima & secunda.

Idem specie, sunt diuersa individua eiusdem speciei, vel diuersæ species generis eiusdem.

Idem specie dupliciter dicitur. { Strictè. / Largè.

Si strictè

Si ſtrictè ſumatur, ea tãtùm idem ſpecie ſunt, quæ ſunt diuerſa indiuidua eiuſdem ſpeciei. Si largè ſumatur, idẽ ſpecie ſunt, vel diuerſa indiuidua eiuſdem ſpeciei: vel diuerſæ ſpecies generis eiuſdem.

Idem numero ſunt, quæ rem eandem ſingularẽ deſignãs.

Idem numero.

Definitione,	vt	Definitio & definitum.
Nomine.		Proprium & ſpecies.
		Plura nomina eandem rem ſignificantia.
Proprio,		Subiectum ſingulare, & accidens quo ſubiectum ſignificamus.
Accidente,		

Regula.

1 *Quæcunque ſunt idem definitione, vel nomine, proprijſſimè ſunt idem, quia ſunt idem primo modo, & per ſe* 2. *Deinde proprium & ſpecies, quia ſunt idem per ſe: ſed non primo modo, ſed ſecundo.* 3. *Poſtremò ſubiectum & accidens: atque hic alieniſſimus modus eſt, quia accidit vt eadem ſignificent.*

Quæcunque ſunt idem ſpecie genere ſunt idem, quia ſpecies ſub genere continetur, & omne inferius ſub ſuperiore. Non contrà: id eſt, quæcunque ſunt idem genere, non ſunt ſpecie idem: vt hominis & bruti non ſunt eadem indiuidua.

Quæcunque ſunt idem numero, ſunt genere & ſpecie idem, non contrà.

Expoſitio.

Hæc regula non intelligitur de his omnibus quæ ſunt

idem numero: nam ea quæ sunt idẽ proprio, vel accidente, continentur in diuersis prædicamentis.

Quid diuersum sit. &c.

Diuersum triplex: { Genere. / Specie. / Numero.

Ea genere differunt, quæ sunt diuersæ species diuersorum generum, vt virtus & homo.

Diuersa specie sunt, diuersa individua diuersarum specierum, vel diuersæ species diuersorum generum. Et eodem modo dicendum est de reliquis.

De Motu.

Setõ f. 33

MOtus sex habet species, generationẽ, corruptionem, augmentationem, diminutionem, alterationem, & lationem.

Generatio est non existentis in essentiam productio, vt cùm ex semine fit arbor.

Corruptio existẽtis est desitio, vt quãdo lignum comburitur.

Augmentatio est in toto maioris quãtitatis acquisitio.

Diminutio verò est quantitatis in toto decrementum.

Alte-

Alteratio est qualitatis in aliquo productio vel destructio.

Eius sex sunt modi.

Alteratio fit.

Ab extremo	in	Extremum.
Ab extremo		Medium.
A medio		Extremum.
A medio		Medium.
Ab habitu		Priuationem.
A priuatione		Habitum.

Latio est localis permutatio, vt solis motus ab oriente in occidentem, & rursum hinc in orientem.

Quies motui per omnia ex oppositio respondet. Hic septem habendi modos, & alia post prædicamenta, ne sim prolixior, omitto. Hæc igitur de voce simpliçi hactenus.

De Motu.

GEneratio, vt ex semine fit arbor, herba aut frumentum. Corruptio, vt quando lignum comburitur, Augmentatio & diminutio, quando quantitas rei in toto augetur & minuitur, vt Puerorum corpora vsque ad periodum quandam ætatis augẽtur:

tur: Senum verò corpora diminuuntur, præsertim quum sint decrepiti. Alteratio est mutatio qualitatis, vt quum ex albo fit nigrum, aut fuscum, aut est corruptio qualitatis, vt vbi ex docto fit indoctus, ex luminoso fit tenebrosus. Motus localis est in loco, vel circa locum mutatio. In loco, vt motus maris vel lapidis: circa locum, vt motus primæ sphæræ, quæ nullo loco circumscribitur, sed omnia intra se comprehendit. Motus, vt has sex species complectitur, largissimè sumitur. Aristoteles negat in quinto physicorum, generationem & corruptionem esse motus, quòd eo in libro solum accidentalem motum considerat. In tertio verò Physicorum libro, vbi applicat motum prædicamentis, dicit tot esse, motus species, quot sunt entis. Generationem & corruptionem, quæ fiunt circa substantiam, pro prima specie cõputans: augmentationem & diminutionem, quæ respiciunt quantitatem, pro secũda: alterationem & lationẽ, pro tertia & quarta, quarũ hæc circa prædicamentum, Vbi, illa circa Qualitatẽ versantur, Motus motui opponitur vt forma, vel actus: Quies autẽ motui opponitur vt priuatio, vel finis. Tot modis dicitur quies, quot motus, vt quies à generatione, corruptione, augmentatione, & sic deinceps facilè per motum intelligi potest quies, quia oppositorũ eadẽ esse disciplina solet. De simplici themate quærimus, quid sit & quotuplex? vt quid virtus, quotquæ sunt eius species? De cõposito themate quærimus, verum ne, an falsum? necessarium, an cõtingens? &

gens? & alia multa. Sed à rudimẽtarijs, qui paruos adhuc progreſſus in dialectica fecerunt, nec ſecundum librũ, aut tertiũ attingerũt, ſatis erit quærere, qualis vox ſit virtus? qualis vox ſit auaritia, aut triticũ? articulata an inarticulata? cõplexa ne, an incõplexa? Superior an inferior? atq; ita vſq; ad prędicabilia. Rurſum, quale prædicabile? vtrũ genus? ſpecies? differẽtia? propriũ: an accidẽs? num in quid an in quale, num eſſentialiter an accidẽtaliter prędicatur? Si genus ſit quas habet ſpecies? & cõtrà, ſi ſpecies quod proximũ genus, quæ inferiora & ſuperiora? ab imis ad ſuprema vſq;, in qno reponitur prædicamẽto? Si ſubſtãtia, quę habeat in ſe accidẽtia? quas proprietates? Si qualitas, quod habeat ſubiectũ? Poſtremò, ſit ne qualitas acquiſita, an innata? permanẽs, an fluxa: Si paſſibilis, cui ſenſui inferat paſſionem? quæ organa? quæ obiecta illius ſenſus? quæ ſentiendi media? quæ media & extrema obiectorũ? Denique quæ ei cognata? quæ oppoſita, quę diſſentanea? Perutile mihi in initio videtur, ad hũc modum puerilis ingenij vires experiri.

De Motu.

Motus quid:

Motus eſt actus entis in potentia, quatenus eſt in potentia: vt generatio eſt actus generabilis, in quantum eſt Car.

tum est generabile: vel, Motus est acquisitio, vel amissio alicuius in aliquo.

Motus species sex.

Generatio, Corruptio, Argumentatio, Diminutio } Circa substantiam, Circa quantitatem. } versatur.
Alteratio circa qualitatem.
Latio, circa Vbi.

Dubitationis solutio.

Motus si strictè sumatur, eius species sunt tantùm quatuor: sin sumatur pro mutatione (quemadmodum à Setono) tum sex sunt species motus. Nam Arist. negat in 5 Physicorum generationem & corruptionem esse motus: quod verum est, si consideremus motum accidentalem, de quo loquitur Arist. eo in libro.

Regula.

Quinque in motu consideranda sunt: Mouens, Mobile, Tempus, Locus: Terminus, à quo, ad quem.

Omne corpus compositum ex materia & forma mouetur, vel secundum totum, vel secundum partem.

Generatio quid.

Generatio est rei non existentis actu, sed potentia, in rē actu

actu existentem, vt ex ouo fit pullus.

Corruptio est rei actu existentis desitio, vt quando fœgitur ouum.

Regula.

1 *Res corrupta non statim euanescit in primam materiam, sed gradatim.*

2 *Generatio vnius, est corruptio alterius, & econtrà.*

Augmentatio dicitur, vbi singulæ partes alicuius totius, maiorem quantitatem suscipiunt: Diminutio econtrà, vt, corpora puerorum, corpora senum.

Alteratio est acquisitio vel deperditio alicuius qualitatis in aliquo subiecto, vt, cùm ex iniusto fit iustus.

Diuisio Lationis.
Latio triplex.

Recta, Circularis, Mixta. } vt { Elementorum. Orbium cœlestium. Volatus auium.

Quis motui per omnia ex opposito respõdet, id est, quies opponitur singulis speciebus motus.

Obiectio.

Quies opponitur motui, & motus motui: ergo duo opponuntur vni.

Respons.

Quies opponitur motui, quemadmodum est finis vel pri

natio

natio motus: Motus opponitur motui, vt forma vel actus.

De septem habendi modis.

Habere, septem modis dicitur:

Qualitatem,	vt	Scientiam,	habere.
Quantitatem,		bicub. quantit.	
Vestimentum,		Pallium,	
In parte,		Annulum in 5 digito.	
Partem,		Pedem,	
In vase,		Triticum,	
Possessionem,		Agros.	

Finis libri primi.

LIBER SE-cundus.

De Propoſitione.

FInito tandem Libro primo, de ſimplice voce, reſtat vt aliquid de compoſita, id eſt de integra oratione, quã Logici ꝓpoſitionẽ appellãt, dicain⁹. Setõ

Sed priùs dicendum eſt (vt pollicitus ſum) quid ſit nomen, & verbum, vnde cõflatur propoſitio.

Eſt igitur nomẽ, definitore Ariſtotele, vox ad placitum ſignificans ſine tempore, cuius partes nihil, repræſentant ſeiunctę, vt, Arbor.

Verbum, vox eſt ad placitum conſignificans tempus, cuius partes ſeparatim nihil deſignant, vt, Scribo.

Propoſitio, eſt oratio indicatiua, verum vel falſum ſignificans, vt, Auaritia eſt radix omnium malorum.

Eius tres ſunt partes, duo termini, hoc eſt, ſubiectum & prædicatum, & copula.

Subiectũ dicitur, quod præcedit copulã:

Prædi-

Prędicatum verò quod eam ſequitur.

Copula, verbum principale, extrema connectens, vt, Apelles fuit elegantiſsimus pictor, Apelles, ſubiectum eſt: fuit, copula: elegantiſsimus pictor, prædicatū.

Explicanda eſt propoſitio, ſi fuerit implicita, & verbum adiectiuum in ſubſtātiuum ſoluendum, eodem prorſus ſenſu remanente: vt, Cæſar pugnat, id eſt, Cæſar eſt pugnans.

RElicta tandem incomplexa voce, de compoſita aliquid eſt dicēdum. Ea autem complexa vox, quæ appellatur terminus, facilè ex incomplexa deprehenditur, quando (vt diximus) nihil aliud eſt, quàm duæ ſimplices pariter elatæ: vt, acutus enſis, fuluum aurum, & cætera, cum quibus nihil commertij habebimus in hoc libro. Hìc ab illa compoſita voce nobis auſpicandum eſt, quę nominibus verba coniungit: atque hæc etiam bifariam ſumitur, vel vt oratio imperfecta, ſuſpēſum habens ſenſum: vt, Sacerdos in templo Deum cōtemni, Si reſcripſeris, Qui non operatur, & cætera: vel vt perfecta, cuius expletus & abſolutus eſt ſenſus, in qua nihil amplius deſyderatur: vt, Nulla virtus ſeneſcit vnquam, perfecta vox, hoc eſt, perfecta oratio, vel ſententia conſumitur in indicatiuam, imperatiuam, optatiuam, ſubiunctiuam, & infinitiuam: ex quibus logici tantùm indicatiuam,

(quàm

(quam propoſitionem vocant) recipiunt, reliquas poëtis rhetoribuſque (quibus ſubſeruiunt) relinquentes. Propoſitio & quæ illi accidunt, huius ſecundi libri ſunt argumentum. Partes nominis ſeparatæ nihil ſignificant, licet aliquando videntur deſignare, vt in hac voce ſorex, rex, nil deſignat. Verba conſignificant tempus, id eſt, præter ſignificationes: temporis differentiam inducunt, vt putà præteritum, præſens, vel futurum, & eſt verbum ſemper eorum quæ de alio dicuntur, nota, vt Scribo: Ex ijs propriè omnis conſtat ſententia: cætera orationis ſuplementa, Dialectici veritatē in primis ſpectantes, pro partibus nolunt cōputari. Propoſitio eſt oratio indicatiua, hoc eſt, ex verbo indicatiuo conſtans. Subiunctiua quoque oratio, & aliæ cùm pro indicatiua ponuntur, propoſitionem conſtituunt, vt, Vellem vinum guſtare, id eſt, volo.

Propoſitionē. { Ariſtoteles, Cicero, Viues, Stoici, Alij } appellat { Pronūtiationē Effatum, Enūtiationem Axioma. Pronūciatum, & Proloquiū. }

Eius partes ſunt tres, ſubiectum, & prædicatum, (quæ ſunt propoſitionum materia) & copula: quāquā alij ſub prædicato copulam intelligunt. Grāmatici dicunt ſubiectum & prædicatum, ſuppoſitū & appoſitum: Viues obiectum, & dictum. In hæc

tanquam in ſimplices partes, ſoluitur propoſitio. Omnis virtus eſt habitus bonus: virtus hîc eſt ſubiectū: eſt, copula habitus bonus, prædicatum. Signa non ſunt partes ſubiecti, nec negationes. Explicanda eſt propoſitio quæ fuerit implicita: & verbum adiectiuum in ſubſtantiuum conuertendum: vt, Plato diſputat, Plato eſt diſputans. Quod non ſemper oportet: nam non eſt idem. Hic puer ſuauiter canit, &, hic puer eſt ſuauiter canens. Nec idem ſonant. Neſcit aliquis mortem, & aliquis eſt neſciens mortem. Aut igitut non ſoluēda ſunt huiuſmodi pronuntiata, aut ſic ſoluenda, vt prorſus idem ſenſus remaneat, vt, Neſcit aliquis mortem, id eſt, nemo ſcit mortem. Aſſerit quidam poſſe pronuntiatum ex ſola prima, aut ſecunda, nonnunquā ex tertia perſona conſtare, vbi certa poſſit intelligi: vt, Pluit, ningit: ſed grammaticorum eſt hæc docere.

Annotationes P. Carteri, *in Secundum librum Dialecticæ* Iohannis Setoni.

De propoſitione.

Car. *Omnis propoſitio conflatur ex vocibus ſimplicibus, his igitur explicatis, aliquid de propoſitione dicendum erit.*

Sed

Sed prius dicendum est &c.

Omne totum ex suis partibus cognoscitur, Propositio totum est: nomen & verbum partes sunt.

Diuisio Nominis.

Nomen triplex.

Rectum,
Casus nominis,
Infinitum.
} vt {
Iustitia,
Iustitiæ,
Non iustitia.

Eadem est verbi diuisio.

Hæc diuisio nominis, est nominis tantùm diuisio, non rei.

Regula.

Casus nominis & nomen infinitum, ad dialecticos non pertinent.

Nomen quid:

Nomen est vox ad placitum significans sine tempore: id est, importans nullam temporis differentiam, neque temporis præsentis: neque præteriti, neque futuri.

Diuisio nominis.

Nomen duplex.

Simplex,
Compositum,
} vt {
Arbor.
Domus.

Regula.

Partes nominis simplicis neque videntur aliquid significare, nec aliquid significant omnino. Partes nominis compositi videntur aliquid significare, nihil tamen signi-

ficant, vt in hac dictione, Domus, mus, nihil significat, quēadmodum est pars huius nominis Domus.

Discrimen inter nomen & verbum.

Nomen & verbum in hoc tantùm differunt, quòd verbum consignificat tempus, id est, præter suam significationem, aliquam temporis differentiam importat: Nomen verò significat aliquando tempus, sed nullam temporis differentiam, vt dies, mensis.

Propositio quid.

Propositio est oratio indicatiua, verum vel falsum significans, id est, Dialectica propositio constat ex verbo indicatiui modi, & temporis præsentis. Nam orationes cæterorum modorum, nisi ponantur pro indicatiua oratione (vt, Vellem esse iustus, id est, volo) nō dicuntur dialecticæ propositiones, quia neque verum, neque falsum significant.

Veritas & falsitas in tribus reperitur.

Intellectu,
Voce aut scriptis.
Rebus ipsis.
} vt in {
Subiectio:
Significatione,
Causa.

Discrimen inter verbum & casum verbi.

Dicitur verbum, quod est indicatiui modi, & temporis præsentis: Casus verbi alterius modi & alterius temporis.

De oratione.

Oratio est vox significatiua secundum placitum, non sicut

cut instrumentum, cuius partes separatim aliquid significant vt dictio, non vt affirmatio & negatio.

Dubitationis solutio.

Instrumentum duplex: { Proximun. / Secundarium.

Oratio est vox instrumentum secundarium & remoti, non proximum: nam omne proximum instrumentum naturaliter significat.

Oratio duplex: { Simplex. / Composita.

1 *Partes simplicis orationis significant vt dictio, non vt affirmatio vel negatio: Partes orationis compositæ significant vt affirmatio & negatio, vt partes syllogismi.*

Si loquamur de simplici oratione, partes vicinæ accipiendæ sunt: Si de composita, partes remotæ intelliguntur.

Regula.

Partes remotæ compositæ ortionis, sunt literæ, syllabæ, dictiones: partes vicinæ, vt affirmatio & negatio, significant.

Explicanda est propositio, si fuerit implicata, &c.

Propositionum aliæ sunt, { Implicitæ. / Explicitæ.

Explicita est propositio, in qua explicantur subiectum,

prædicatum & copula: Implicita verò propoſitio eſt, quãdo aliquod horum deeſt.

Regula.

Verba ſubſtantiua ſunt, Sum, forem, fio, exiſto: Cætera omnia verba ſunt adiectiua.

Propoſitio poteſt conſtare ex verbo tantùm primæ vel ſecundæ perſonæ: & aliquando tertiæ, quoties certa perſona verbo intelligitur: vt, Plui, nimirum vel Deus, vel natura.

Setõ PRopoſitionũ alia Categorica, alia Hypothetica: illa ſimplex, hæc compoſita. De hypothetica poſtea ſuo loco eſt dicendum.

Categorica eſt ſimplex propoſitio, vno tantùm principali verbo contenta, vt, Inſcitia eſt loquax.

Categoricam quadrupliciter diuidunt, primò in vniuerſalem, particularem, indefinitam, & ſingularem: Iterũ in affirmatiuam, & negatiuam: deinde in veram, & falſam: poſtremò in neceſſariam, contingentem, & impoſsibilem.

Vniuerſalis propoſitio eſt, quando vniuerſale ſignum ſubiecto præponitur, vt, Omnis poteſtas eſt à Deo. Nulla turpitudo eſt cum honeſtate coniuncta.

Parti-

Particularis eſt, quando ſubiecto præponitur nota particularis: vt, Aliqua mulier linguam refrænat. Quidam monachus non eſt indoctus.

Indefinitam dicimus, quando nullum ſignum antecedit ſubiectū, vt, Labor improbus omnia vincit. Hæc de communi ſubiecto ſunt intelligenda.

Singularis enuntiatio eſt, quando ſubiectum eſt vox ſingularis, vt Londinū eſt vrbium præclariſsima: Hoc falernū non eſt dulce.

Signa vniuerſalia ſunt, omnis, quiſq;, vnuſquiſque, totus, vniuerſus, ſingulus, cunctus, vterq;, quis non? nullus, nemo, & neuter.

Signa particularia ſunt, vnus, alter, aliquis, quidam, quilibet, quiuis, quiſpiam, quiſquis, quicunque, &.

Affirmatiua dicitur: vbi principale verbum affirmatur, vt, Forma eſt inconſtans.

Negatiua verò, vbi principale verbū negatur, vt, Charitas non eſt ſuſpiciosa.

Propoſitio vera eſt, quæ cum ſignificatione ſua re conſentit, vt, Deus eſt omnipotens.

Falsa autem est, cuius significatio à re dissentit, vt, Stellæ decidunt.

Necessaria est, vbi prædicatum necessariò conuenit subiecto, vt, Smaragdus est lapis.

Contingens dicitur, cuius extrema nulla necessitate cohærent, vt, Philosophus est diues.

Impossible est, cuius significatio ex natura rei repugnat veritati, vt, Lapis sentit.

Propositio.

- Categorica.
  - Quanta.
    - Vniuersalis.
    - Particularis.
    - Indefinita.
    - Singularis.
  - Quinque
  - Quales ex
    - Voce, vt
      - Affirmatiua.
      - Negatiua.
    - Re, vt
      - Vera.
        - Necessaria.
        - Contingens.
      - Falsa.
        - Contingens.
        - Possibilis.
- Hypothetica
  - Conditionalis.
    - Vera,
      - Necessaria.
      - Contingens.
    - Falsa,
      - Contingens.
      - Possibilis.
  - Causalis,
  - Copulatiua.
  - Disiunctiua.
  - Temporalis.

QVinque modis diuiditur propositio. Primò secundum substãtiam (vt dictũ est) in categoricam & hypotheticam, quę latinè sonant, Simplicem & Compositam. Categorica ergo est simplex propositio, vno tantùm principali verbo contenta: vt, Magistratus virum arguit? Vultus indicat iram. De hypothetica in fine huius libri dicetur, Categorica in vniuersalem, particularem, infinitam & singularem diuiditur. Vniuersalis est, in qua vniuersalis nota præponitur toti subiecto: vt, Omnis potestas impatiens consortis erit: Nulla tyrannis diu durat. Particularis itidem, in qua nota particularis subiectum præcedit: vt, Aliqua culpa est inexcusabilis: Aliquis senex non est morosus. Signa vniuersalia sunt, omnis, quisque, vnusquisque, totus, vniuersus, singulus, cunctus, vterque, quisnon, nullus, nemo, neuter, & cætera.

Signa particularia sunt: vnus, alter, aliquis, quidam, quilibet, quiuis, quispiam, quisquis, quicunque. Quidam tamen fit frequentius, singularitatis nota: nec vnquàm aliter sumitur, si Vallæ credas. Sunt qui vniuersalibus adijciunt aduerbia quædã, vt semper, nunquàm: Et particularibus, aliquando, quandoque, interdum: sed sequentem vocem potiùs quàm integram propositionẽ distribuunt. Quod facilè deprehendas, si ipsa aduerbia dissolueris: vt, Nunquam crescit lapis, id est, lapis nullo tempore crescit: Semper ridet Democritus, id est, Democritus omni tempore ridet. Hæ propositiones non sunt vniuersales. Infinitam dicimus, in

qua

qua ſubiectum ſigno vacat: vt, Pax bello optatior, Hæc iuxta, Vallæ ſententiam, ferè ſemper vniuerſali conſpirat.

Cenſet Lodouicus infinitam ex ſenſu, nunc in Vniuerſalem nunc particularem, quandoque in ſingularem tranſire: vt, Virtus eſt præponenda opibus, vniuerſalis eſt, Animal reſpirat: particularis, Homo adeſt, ſingularis, ſi prius de aliquo fueris loquutus. Hæc de communi ſubiecto ſunt intelligenda. Nam ſi ſubiectum ſingulare fuerit, qualecunque ſignum præcedat, ſingularis eſt propoſitio. Propoſitio ſingularis eſt, cuius ſubiectum eſt terminus ſingularis, vt, Thameſis fluit, & refluit. Nec refert, quæ negatio aut quod ſignũ præcedat, nihil enim vitium habent in voces ſingulares. Huius ſpecies eſt collectiua propoſitio, licet vniuerſalitatem præ ſe ferat: vt, Omnes ſapientes Græci fuere ſeptem, id eſt, hi omnes pariter fuere ſeptem, & vt ad Papyrium dixit Fabius: Omnes magiſtratus & populus Romanus, maiorem habent poteſtatem quàm dictator, id eſt, non Conſul, non Prætor, non Queſtor, non Aedilis per ſe ſingulatim, ſed omnes vnà iuncti. Aduerte igitur cùm ſignum vniuerſale nunc diuiſiuè, nũc collectiuè ſumatur, nullam eſſe propoſitionem vniuerſalem, niſi diuiſiuè ſumatur nota vniuerſalis. Viues inter vniuerſalem, & ſingularem miſtam facit: vt, Socrates ſemper deambulat in Academia. Idem recenſet vniuerſales conuenientiæ, & reflexas, vt, Omnia tua cauſa volo. i. omnia qui cõueniunt. Ariſtoteles omnia diligẽter

ſcripſit,

ſcripſit,id eſt,omnia quæ ſcripſit: quas ego omnes ſingulares dixerim. Quantitas enim propoſitionis ex ſubiecto potiſſimum eſt æſtimanda: vt,Sol eleuat vapores ſingulis diebus particularis eſt. Cicero omnes Romanos anteibat eloquentia, ſingularis eſt. Nec tamen vniuerſalis nota in iſtis caret ſua vi, ſed eam in ſequentem dictionem imprimit: afficitque vt ea vniuerſaliter ſupponat, & copulatiuè deſcendat: de quo ſuo loco plura dicentur. Adhæc Categoricam diuidit Tullius in aientem & negantem,id eſt,in affirmatiuam & negatiuam. Alij vocant affirmationem,& negationem,quæ in connexionem verbi incumbunt: vt, Auaritia eſt inſatiabilis: Sol non eſt calidus. Affirmatiua eſt, vbi principale verbum affirmatur: vt, Pueri ſunt futiles. Negatiua,vbi principale verbum negatur: vt, Virtus non eſt caduca. Miſta hîc fortaſſe locum habebit, vt, Socrates aliter diſputat quàm Plato: Tu omnibus præterquam pecunia abundas. Negatio vim ſuam amittit,ni principali copulę addatur. Hæ enim ſunt affirmatiuæ. Odi ſapientem, qui ſibi non ſapit: Pater qui non caſtigat liberos, eos indulgentia corrumpit. Nec ſemper neceſſum eſt negationem exprimi,vt, Arrogans eſt alius ſapiente bonoque. &c. De negatione infinita nihil hoc loco mihi dicendum eſt, de qua, & alijs non paucis, plura ſubtiliùs, quàm vtiliùs à quibuſdam præcipiuntur. Præterea Categorica in veram & falſam,vt ex eius definitione liquet,dirimitur: Quarum gratia hæc omnia hactenus docuimus. Fruſtrà enim

enim (vt prædiximus) cætera cognosti, si nescias veram propositionem à falsa discernere, Propositio vera est, quæ vt res se habet, significat, vt Christus piorum preces exaudit: Troia olim diruta fuit: Deus impietatem puniet. Falsa, quæ aliter quàm res est, designat, vt, Deus non respicit mortales: Opes reddunt hominem fœlicem. Valla semiueram & semifalsam addit, in qua re eum nemo quòd sciam: dignatur imitari. Postremò vltima enuntiationis diuisio, quæ est in necessariam, contingentem, & impossibilem ex vera & falsa gignitur. Nam vt vera in necessariam & contingentem, ita falsa in impossibilem & contingentem secatur. Necessaria est, vbi extrema simpliciter perpetua necessitate cohærent: vt, Fortitudo est virtus. Id fit quoties definitio, aut eius pars definito tribuitur, vt, Virtus est habitus voluntatis bonus: Mendacium est vitium: Leo est rugibilis. Huius certa & perpetua est veritas, nec temporis fluxu mutatur. Cõtingens dicitur, cuius prædicatum contingenter cohæret subiecto, vt, Iuuenis est studiosus: Mercator est cupidus. Harum non est necessaria veritas, sed ex æquo veræ vel falsæ possunt esse. Nam etsi quod præterit nequit mutari, & quæ sunt, cùm sint authore philosopho, necesse sit esse. Tamen hæ nõ simplicitẽr, sed necessariæ ex hypothesi, id est, suppositione dicuntur. Quòd illorum materia sit contingens, id fit quoties accidens adijcitur subiecto, nisi forte & abstracta subiecta cõueniant: vt, Deus est iustitia, veritas, sapiẽtia, bonitas, quæ in abstractis soli

ctis ſoli Deo congruunt. Subiectum, vt, hîc definitur, dicitur, cui accidentia inſunt: vt, Timiditatis ſubiectum eſt lepus, Virtutis anima, Albedinis paries. &c. Impoſſibile eſt, quæ nunquam poteſt eſſe vera: vt, Saxum cernit, homo eſt immortalis. Hoc etiam de impoſſibili per ſe, & ſimpliciter dictũ volo, & non per accidens, quod, ne moleſtus ſim diſcentibus, veluti multa alia prudens prætereo.

Diuiſio propoſitionis.

Propoſitio diuiditur ſecundum.

Subſtantiam.
Quantitatem.
Qualitatẽ ex voce,
Qualitatem ex re.
Qualitatẽ ex materia ſubiecta.

} in

Categoricã & hypotheticam.
Vniuerſalẽ particul. &c.
Affirmatiuã & negatiuã.
Veram & falſam.
Neceſſariam.
Conting. & impoſſib.

Regula.

Propoſitio & quæſtio eadem ſunt ſecundũ rem ipſam.

Diſcrimen inter, problema dialect. & propoſitionem ſiue quæſtionem dialecticam.

Duplex eſt eorum differentia. { Ex parte rei. / Ex modo proferendi.

Dialectica propoſitio eſt interrogatio alterius tantùm partis: problema dialecticum eſt vtriuſque partis interrogatio: vt, an oppoſitorum eadem ſit diſciplina? quæſtio eſt dialectica: An oppoſitorum eadem ſit diſciplina, an non, problema eſt.

Hypo-

Dialecticæ Lib. II.

Hypothetica propoſitio quid.

Hypothetica propoſitio eſt coniunctio duarum categoricarum propoſitionum vel plurium, cum aliqua coniunctione vel aduerbio æquiualente: vt, Si dies eſt, lux eſt.

Categorica propoſitio quid.

Categorica propoſitio eſt pura propoſitio, conſtans ex vno ſubiecto, vno prædicato, & vna copula.

Diuiſio Categor. propoſitionis.

Categorica propoſitio alia. { Pura, Impura.

Solutio tacitæ obiect.

Modales propoſitiones continentur ſub categoricis propoſitionibus, dicuntur enim categoricæ impuræ.

Vniuerſalis propoſitio quid.

Vniuerſalis propoſitio eſt, quando vniuerſale ſignum vniuerſali ſubiecto præponitur: vt, Omnis virtus eſt laudabilis.

Particularis propoſitio eſt, quando particulare ſignum præponitur vniuerſali ſubiecto, vt, Aliquis eſt doctus.

Indefinita propoſitio eſt, quando nec nota vniuerſalis, nec particularis antecedit ſubiectum: vt, Mala vituperantur.

Regula.

Indefinitæ propoſitio ex ſenſu aliquãdo ſumitur vt vniuerſalis, aliquando vt particularis, quandoq; vt ſingularis.

Hæc de communi ſubiecto, &c. id eſt, nulla propoſitio eſt vni-

est vniuersalis, particularis, vel indefinita, nisi subiectum fuerit vox vniuersalis.

Regula.

Omnis collectiua propositio est singularis.

Dicitur collectiua propositio quando vel subiectum, vel predicatum sit numerus, vt, Omnes sapientes Græciæ fuere septem: Omnes digiti huius manus sunt quinque.

Signum vniuersale dupliciter sumitur: { Disiunctiuè. / Copulatiuè.

Nulla propositio vniuersalis est, nisi signum diuisiuè, siue disiunctiuè sumatur.

Omnis affirmatio est alicuius de aliquo: Omnis item negatio est alicuius de aliquo.

Diuisio negationis.

Negatio triplex est.

Simplex, Priuans, Infinitans. } vt { Homo non est iustus, / Homo est iniustus. / Homo est non iustus.

Regula.

Negatio priuans non est negatio re ipsa, sed affirmatio: vt, Homo est indoctus, propositio affirmatiua est, quia principale verbum affirmatur. Eadem est ratio negationis infinitantis.

Materia propositionum triplex: { Necessaria, / Contingens, / Impossibilis,

Dicitur

Dicitur propositio necessaria, in qua genus prædicatur de specie: species de individuo: differentia de specie: & individuo: proprium de specie: accidens inseparabile de subiecto: definitio de definito: interpretans de interpretato. &c.

De quæstione

EAsdem omnino cum propositione diuisiones recipit & quæstio. Alia enim est simplex, alia cõposita, simplex, in vniuersalem, particularem, indefinitam, singularem, in veram & falsam, in affirmatiuam & negatiuã, in necessariam, contingentem & impossibilem dirimitur. Nec mirũ, quum quæstio nihil sit aliud: quàm propositio cum interrogatione elata, vt, An oppositorũ eadem sit disciplina? An non sint Antipodes? Setõ

De interrogationibus.

TRes sunt interrogationes propositionis, quæ, quanta, qualis, quibus interrogamus naturas pronũciatorum, & quæ illis accidunt omnia: vt si quærere velles, quæ, quanta, qualis, sit hæc propositio. Quisque homo auaritiæ studet, respon-

demus esse categoricam, vniuersalem, affirmatiuam falsam,& contingẽtem: Quę, quanta: qualis, Non est aliquod brutum insensile, respondemus esse categoricam, particularem, negatiuam, veram,& necessariam,& ita de similibus.

QVæstio dempta interrogationis nota propositio est, ita mirum videri non debet, si easdẽ cum propositione diuisionis recipiat. Sed quia in quæstione, nihil est obscurum, tria illa, interrogationum genera aggrediar. Habet enim propositio: iuxta suas diuisiones, aliquot interrogationes, quas vulgo vocant quæsitiua, quæ? quanta? qualis? quæ querit, sit ne propositio categorica, an hypothetica: quanta quærit, sitnè vniuersalis, particularis, indefinita, an singularis: Qualis affirmatiua ne an negatiua. Vt percontanti, quæ? quanta? qualis? sit hæc, Vsus in naturam vertitur, Respondemus, esse categoricam, indefinitam, & affirmatiuam. Deinde si iterum roges qualis affirmatiua, adijcimus esse affirmatiuam veram. Postremò, si qualis vera interroges, affirmamus esse veram contingentem. Atque hoc modo de vnaquaque propositione licet interrogare, donec absoluta fuerit responsio. Quod si prima interrogatione perfecta sit responsio, non vltrà quærendum est: vt, quæ? quanta? qualis est, Quisquis homo est bipes. Huic interrogationi satis factum erit, si dixeris esse categoricam,

goricam, vniuerſalem, affirmatiuã, veram. Alioquí donec penè ſatiſfaceret aduerſarius, vltrà per poſtremam illã, interrogatiuã licet ſciſcitari, nempe vt prima propoſitionis diuiſio, ſecundum ſubſtantiam, id eſt eſſentiam, & ſecunda ſecundum quantitatem, ita tres reliqui ſecundum qualitatem, dantur. Vnde interrogatio quæ? ſubſtantiam quærit? quanta? quantitatem: Denique qualis? propoſitionis qualitatem quærit, hoc eſt, num affirmatur, num vera ſit, num neceſſariò vera, an ſecùs?

Tres ſunt interrogationes propoſitionis.

Verſiculus.

Q*Væ? ca. vel hyp. qualis? ne vel aff. vt. quanta? par in. fin* Car.

Expoſitio Verſiculi.

Quæ, quærit vtrùm propoſitio ſit categorica vel hypothetica: quanta, vtrùm ſit vniuerſalis, particularis, indefinita, vel ſingularis: qualis, vtrùm affirmatiua vel negatiua: qualis affirmatiua vel negatiua: vera, vel falſa: vel falſa, contingens, qualis vera vel neceſſaria.

De ſuppoſitione.

SVppoſitio eſt ſignificationis terminorum in propoſitione acceptio plurimũ momenti habet ab inquirendam veritatẽ: Setõ

Veritas autem pronunciati ex quantitate, qualitate, verbo & affectionibus est inquirenda: sed præcipuè ex quantitate, vt patebit ex regulis.

1 Subiectum semper capitur in vniuersali, vniuersaliter: in particulari, particulariter.

2 Prædicatum verò in vniuersali affirmatiua immobiliter supponit, & confusè capitur.

In particulari, & singulari affirmatiuis, particulariter.

In vniuersali, particulari, & singulari negatiuis, vniuersaliter, nisi fuerit singulare.

3 Vera est igitur vniuersalis affirmatiua cùm prædicatum omnibus & singulis sui subiecti singularibus congruit. Negatiua, quando nullis.

4 Particularis est vera, quando prædicatū verè affirmatur de aliquo vel aliquibus eorum quæ in subiecto continentur: aut negatur si sit negatiua.

5 Singularis nullam habet dubitationē, quòd vnū & non amplius respicit. Quare, vera est singularis affirmatiua, quando

extrema

extrema cõueniunt, negatiua, quando diſconueniunt.

Exempla hæc ſunto: Omnis homo equitat, non erit hæc vera, niſi vniuſquiſque hominum equitet: falſa, ſi Cæſar, vel vllus alius non equitet, Et hæc, Aliquis homo pingit, vera erit ſi Zeuſis ſolus, aut vllus pingat: falſa quando nemo pingit.

Notandum eſt, maiorem eſſe vim in nota vniuerſali quàm particulari, & negatione quàm in affirmatione. Deniq́ue vniuerſalia pronunciata, tum in aſcenſu, tum in deſcenſu, coniunctionem copulatiuam aſſumunt, quemadmodum & particularia diſiunctiuam.

Verſiculi.

A	*A, prius extremum reddit generale: ſed alterũ ſemper confundit:*
E	*Generale, E, reddit vtrunque.*
I	*Particulariter, I, quicquid ſibi ſumit habebit.*
O	*Particulare prius facit, O, generale ſecundum.*
V	*Pro ſolo & certo diſcretum ſumitur vno.*

IAm quoniam res eſt valdè & in primis neceſſaria, noſcere quid verum & quid falsum, plura adhuc pueros docere oportet, de veritate dinoſcẽda, quæ præcipuè in ſuppoſitione eluceſcit. Suppoſitio eſt ſignificatiui termini in propoſitione acceptio.

tio. Termini propriè dicuntur in propoſitione duo, ſubiectum & prædicatum, qui variè pro quantitatis ratione ſumuntur. Nunc enim latior, nunc anguſtior eſt extremorum ſignificatio. Subiectum in vniuerſali largiſſimè ſignificat, in ſingulari parciſſimè, in particulari medio quodã modo: vt, Hic homo eſt medicus, Subiectum, id eſt, hæc vox, hic homo, ſolum vnũ certum hominẽ, & non amplius ſignat. Aliquis homo eſt medicº, Homo in hac propoſitione Galenum, vel Hipocratem, vel quemuis alium medicũ ſignificat. Omnis homo eſt medicus. Hîc verò homo pariter pro vnoquoq; homine ſumitur: nec minus diuerſitatis in negatiuis reperitur. Atque hoc eſt, quod dictum eſt in prima regula. Subiectum in vniuerſali vniuerſaliter, in particulari particulariter, in ſingulari ſingulariter capitur. Vniuerſaliter, hoc eſt, pro vniuerſis, & ſingulis ſuis ſignificatiuis. Particulariter, hoc eſt, pro vno aliquo ſed non pariter pro vno quoque ſignificatiuo. Singulariter, hoc eſt pro vno tantùm ſingulari, & eo certo: nec poteſt (opinor) planiùs & manifeſtiùs de his dici, quàm in textu explicuimus. Aſcẽſus fit, ab inferioribus ad communiora, vt, Iuſtitia eſt amplectenda, & fortitudo, & temperantia, & prudentia: ergo Omnis virtus eſt amplectenda. Hoc oppidũ eſt expugnabile, vel hoc, vel hoc, vel iſtud, & ita de cæteris, ergo Aliquod opidũ eſt expugnabile. Deſcenſus fit è regione à ſuperiori ad inferiora: vt, Omnis ciuitas mœnijs eſt munita, ergo Londinum, & Roma, & ſingulæ ſunt mœnijs munitæ.

munitæ. Aliqua quadrupes eſt mutula: ergo vel hæc, vel hæc, vel illa eſt mutula: & ſic de ſingulis: Signa & negationes alterant ſuppoſitionem. Aduerbia coniunctiones, & cætera orationis ſupplementa, non mutant ſuppoſitionem propriè, licet veritatem & ſenſum alterare poſſunt. Non eſt idē ſenſus in his. Quidam homo vigilat, & quidam homo ſemper vigilat: at tamen extrema in vtraque ſimiliter ſupponunt, nimirum particulariter. Copularum autem ampliationes, & reſtrictiones (quas vocant) prudens omitto: vt, Polycletus ſculpit. Polycletus ſculpturus eſt, Polycletus poteſt ſculpere: quæ facilè ingenioſis patebunt.

Notandum eſt præterea voces quaſq; trifariam accipi poſſe: Quandoque perſonaliter, hoc eſt, ſignificatiuè, vt, Fraxinus non facit fructum: Quandoque materialiter, hoc eſt, pro ipſa nuda voce: vt, Fraxinus eſt ſpecies arboris: Frumentum eſt genus: Albedo eſt accidens, & cætera, quæ omnia de induſtria prætereo. Nam à grammaticis petenda eſt ſuppoſitio propria & impropria, materialis, & perſonalis: nos quæ propria ſunt huius artis ſolùm exequemur. Ad hæc ſuppoſitio reſpicit ſolummodo contingentes propoſitiones, quantum ad veritatis varietatē attinet. Nam in neceſſarijs haud ita multùm refert ad ſenſum, vniuerſaliter ne, an particulariter quid enuncies? vt, Smaragdus eſt lapis, &, quæque Smaragdus eſt lapis. In contingenti materia nō ita eſt. Multum enim intereſt an dixeris, quidam homo pingit, &, quiſque homo pingit,

quum hæc sit vera, quando solum Zeuxis pingit, aut Appelles, aut vllus hominum pingit: illa verò falsa erit, si vllus sit omnino, qui non pingit. Sed de his priùs satis diximus.

De Suppositione.

Car. *Svppositio est significationis terminorum. &c. id est, suppositio docet quomodo subiectum è prædicatum sumuntur in quauis propositione.*

Regula.

Suppositio non est totius propositionis, sed terminorum propositionis.

Veritas propositionis inquirẽda est, ex quantitate vtrùm sumitur vniuersaliter, particulariter, vel singulariter, ex qualitate, vtrum sit affirmatiua, vel negatiua. &c.

De affectionibus propositionum.

Affectiones propositionum sunt, oppositio, æquipollentia, & conuersio.

Confusa, Suppositio Duplex: { Confusa tantùm: / Confusa distributiua.

Subiectum in vniuersali affirmatiua confusè & distributiuè supponit: prædicatum confusè tantùm.

Immobiliter supponere, quid:

Dicitur immobilis suppositio, quando ex subiecto non fit prædicatum simpliciter vertendo: vt, Omnis temperantia est

tia eſt virtus : ergo, Omnis virtus eſt temperantia, non ſequitur. Quando termini ſunt conuertibiles, nulla eſt immobilis ſuppoſitio, licet prædicatum confuſe capiatur.

Regula.

1 Nulla propoſitio eſt vera, in qua vniuerſale ſignum præponitur prædicato, niſi prædicatū & ſubiectum ſint termini conuertibiles : vt, Homo eſt omne reſibile.

2 Subiectum vniuerſale efficit propoſitionem vniuerſalem : ſignum cur ſumatur vniuerſaliter.

Vniuerſaliter capi, quid:

Vniuerſaliter, pro omnibus & ſingulis ſui ſubiecti ſignificatiuis particulariter, pro aliquo vel aliquibus.

In vniuerſali, particulari, & ſingulari negatiuis, prædicatum ſupponit vniuerſaliter, niſi prædicatum fuerit ſingulare.

Maior eſt vis in negatione, quàm in affirmatione, quia vniuerſalis negatiua efficit vt prædicatum & ſubiectum ſumantur vniuerſaliter, vel, Maior eſt vis in negatione quàm in affirmatione, quia facilius res improbantur quàm probantur facillimum enim eſt definitionem refellere, confirmare difficillimum: tum proprium, deinde genus, poſtremo in loco accidens vniuerſale : attamen particulare accidens facilius confirmatur quàm refellitur : vt, citius probatur aliquem hominem eſſe doctum, quàm nullum hominem eſſe doctum. Attamen particularis negatiua facilius probatur quàm improbatur.

Denique vniuerſalia pronunciata, &c.

Aſcenſus fit ab inferioribus, ad magis ſuperiora : vt, Ars habitus eſt, ſcientia habitus eſt, ergo Omnis virtus intellectiua

Alius habitus est.

Descensus fit à superioribus ad inferiora: vt, Homo est animal, ergo, Iohannes, Richardus, & singuli homines animalia sunt.

Versiculorum expositio.

A Vniuersalis affirmatiua facit prius extremum, id est, subiectum, vniuersaliter sumi: sed alterum, id est, prædicatum, confuse capitur.

E Vniuersalis negatiua, facit cùm prædicatũ, tum subiectum, vniuersaliter sumi.

I Particularis affirmatiua, facit subiectum & prædicatum particulariter sumi.

O Particularis negatiua, facit vt subiectum particulariter sumatur: prædicatum verò vniuersaliter.

Discretum individuum dicitur, quod minimè in partes vniuersales secari potest.

De repugnantium formis.

Setõ PRopositionum genera quadrifariã inuicem referuntur, nimirum vt contrarietas, subcontrarietas, contradictio, & subalternatio.

Contrariæ sunt duæ vniuersales, altera affirmatiua, altera negatiua: vt, Omne metallum liquescit: Nullum metallum liquesc-

liqueſcit.

Subcontrariæ, duæ particulares, hæc affirmatiua, illa negatiua: vt, Arbor eſt ſatiua: Arbor non eſt ſatiua.

Contradictorię ſunt, vniuerſalis & particularis, quarum altera affirmatur, altera negatur, vt, Omnis eruditio auget virtutes. Aliqua eruditio non auget virtutes: vel, Nulla mater trucidat liberos, Aliqua mater trucidat liberos: vel, duæ ſingulares, vt, Terentius fuit comicus, Terentius non fuit comicus.

Subalternæ ſunt, vniuerſalis & particularis pariter affirmatiuæ, aut pariter negatiuæ, vt, Omne vitium eſt fugiendum, Aliquod vitium eſt fugiendum, aut ſic, Nullum bellum eſt licitum, Aliquod bellum non eſt licitum.

Iohannis Setoni

Omnis virtus. Labore paritur. } Contrariæ, { Nulla virtus Labore paritur.

Aliqua virtus labore paritur. } Subcontra. { Aliqua virtus non labore paritur.

Prædictarum leges.

Contrariæ hanc fortiuntur naturam, vt si vna

ſi vna ſit vera, alteram eſſe falſam eſt neceſ-
ſe. Nam ſi vera ſit, Omnis auarus eſt mi-
ſer: falſa eſt, Nullus auarus eſt miſer. Nō
contrà requiritur, niſi in cōtingenti ma-
teria.

Subcontrariæ nunquam reperiuntur
ſimul falſæ, ſed in contingenti materia
poſſunt ſimul eſſe veræ: vt, Conſcius pal-
let, Conſcius non pallet.

Contradictoriæ acerrimè & ex diame-
tro inter ſe pugnant, quippe quæ nunquā
neque pariter veræ, neque pariter falſę re-
periuntur. Sed ſi hæc ſit vera, falſa erit il-
la: è contrariò, ſi illa falſa fuerit, hæc ne-
ceſſariò vera erit.

Sub alternæ non opponuntur, vt dictū
eſt: ſed particularis in veritate ſequitur
vniuerſalem, non contrà. Vniuerſalis au-
tem in falſis ſequitur ſuam particularem,
non contrà. Nempe vt exiſtenti vniuer-
ſali vera, vera eſt & eius particularis, ita è
regione falſa particulari, falſa quoque eſt
neceſſariò eius vniuerſalis, Nec vnquam
fallunt hi canones, qui tum ad probandas
propoſitiones, tum ad diſputandum mirè
ſunt vtiles.

De mo-

Iohannis Setoni

DE modalibus & Hypotheticis aliàs, interim de oppositione aliquid est dicẽdum. Dictum autem est incompositas voces, quatuor modis opponi: verùm propositionis propriè trifariam tantùm habetur oppositio, licet quadrifariam referantur, nimirum contrarietas, subcontrarietas, & contradictio. Subalternæ veriùs inuicem referuntur, quàm opponuntur. Cæterùm reliquæ species inter sese opponuntur. Contrariæ sunt duæ vniuersales, in qualitate repugnantes: Hoc est, vniuersalis affirmatiua, & vniuersalis negatiua, eiusdẽ per omnia subiecti, copulæ & prædicati: vt, Omnis piscis est mutus: Nullus piscis est mutus. Subcontrariæ sunt duæ particulares similium partium, in qualitate repugnantes: vt, Aliqua culpa est excusabilis: Aliqua culpa non est excusabilis. Contradictoriæ sunt duæ propositiones earundem partium, sed tum quantitate, tum qualitate repugnantes. Altera enim vniuersalis est, altera particularis: & altera affirmatur, altera negatur: vt, Omne bonum est à Deo: aliquod bonum non est à Deo, Scientia præstat virtute: nulla scientia præstat virtute, vel duæ singulares: vt, Milo interficit Clodium: Milo non interfecit Clodium. Talibus dialectici, nescio quo iure, nullum locum in figura (vt loquuntur) nec in equipollentia, aut: conuersione reliquere. Has enim solent dialectici vocare contradictorias de lege, & non contradictorias de forma. Nam quamuis formam contradictionis non seruant, hoc est repugnant quantitate, tamen le-

gem

gem ſubeunt eandem, hoc eſt, qualitate per omnia repugnant, vt contradictoriæ, hinc eſt quòd in repugnantium tabula, quam figuram dicunt, non locantur. Subalternæ ſunt vniuerſales & particulares, pariter affirmatiuæ, vel pariter negatiuæ: vt, Omne periurium eſt caſtigandum, aliquod periurium eſt caſtigandum: aut ſic, Nulla fraus eſt licita: aliqua fraus non eſt licita.

Porrò in hac mutua enuntiationum collatione, non ſolùm vitanda eſt omnis æquiuocatio, amphibologia, tranſlatio, verùm etiã curandũ eſt, ne propoſitionum partes vllo modo mutentur: id quod etiam in æquipollentijs, conuerſionibus, argumẽtationibus obnixè debet obſeruari. Hæ enim nõ repugnant, Omnis equus eſt ſolipes. Nullus bos eſt ſolipes, Nec iſtæ, Galea eſt leuis, &, nulla Galea eſt leuis, ſi leuis in priori vt aſpero opponitur, in altero vt graui, ſumatur, Nec iſtæ, Omnis ſtolidus eſt infans, quidam ſtolidus eſt infans, ſi infans in altera ſolùm ſumatur metaphoricè. Satis de formis dictum eſt. Nunc de legibus dicendum eſt ſimili breuitate. Contrariæ hanc legem obſeruant, vt in vero nunquam conueniant, in falſo, aliquando cõueniant, ſi materia ſit contingens, Si ergo prior ſit vera, neceſſariò ſequitur alteram fore falſam, non contrà, poſſunt enim ſimul eſſe falſę, vt, Omnis homo eſt medicus, nullus homo eſt medicus. Sub contrariæ imitantur contrarias, ſed ex aduerſo: nam non poſſunt vnquã ſimul eſſe falſæ, veræ poſſunt in contingentibus, vt, Conſcius pallet, cõſcius

non

non pallet, Vbi materia non ſit contingens, quoties vna eſt vera, altera eſt falſa. Cõtrà ſi hæc falſa, illa vera erit neceſſariò: vt, Brutum ſentit: brutum non ſentit, atq; hoc etiam in cõtrarijs tenet ſimiliter. Contradictoriarũ acerrima eſt pugna: nam vt ex diametro locãtur, ita ex diametro (vt eſt in prouerbio) repugnant: Quippe quæ nunquam ſimul veræ, nec ſimul falſæ inueniuntur, in vlla materia: ſed ſi prior ſit vera, poſterior erit falſa: nam tum quantitate, tum qualitate repugnant, quod in cęteris non eſt neceſſum. Subalternæ propriè non opponuntur, quantitate tamen ſemper ſunt diſſimiles, & nonnũquam etiam aliqua qualitate, nam licet ſunt pariter affirmatæ, vel negatæ, non tamen: ſunt ſemper pariter veræ vel pariter falſæ ſed vbi contingens eſt materia, poteſt hæc eſſe vera, illa falſa. Sed hoc eſt generale, quòd particularis ſequitur ſuam vniuerſalem in veris, non contrà: & vniuerſalis ſequitur particularem in falſis. Nanq; vt exiſtente vniuerſali vera, vera eſt & particularis: ita è regione, falſa particulari, falſa erit & eius vniuerſalis: generales & firmi ſunt ij canones. Has igitur leges velim à pueris adamuſſim obſeruari, quæ ſanà ingenioſis vix vnius horæ negotium faceſſunt, tamen ratiocinaturo ingentem materiam miniſtrant.

De oppoſitione propoſitionum.

Car. *Oppoſitio eſt repugnantia duarum categoricarum propoſitionum, vel qualitate tantùm, vel quantitate tãtùm*

tùm vel quantitate & qualitate ſimul.

Repugnantes propoſitiones.

Quantitate tantum: Qualitate tantùm.	vt	Subalternæ. Contrariæ, ſubcontrariæ.
Quantitate & qualitate	vt	Contradicentes.

Cautio.

Propoſitiones quatuor modis, ſcilicet ſecundum prædictam definitionem ad inuicem referuntur, ſed tribus modis opponuntur. Nam ſubalternæ propoſitiones non opponuntur, quià non repugnant qualitate.

Regula.

In omni oppoſitione debet eſſe idem ſubiectum, idem prædicatum, idem tempus: neque vlla debet eſſe æquiuocatio in vocibus, aut amphibologia in propoſitionibus.

Duplex conſideratio oppoſitionis.

Forma,	Quantitas,	Propoſit.
Lex.	Qualitas.	

Regula.

Duæ ſingulares propoſitiones contradictorie modo opponuntur, ſecundum legem, non ſecundum formam.

Diuiſio contradicentium propoſit.

Contradict. tripl.

Supremæ, Mediæ, Infimæ, } vt { Vniuersal. particular. Duæ singulares. Subcontrariæ.

Eadem est ratio indefinitæ propositionis, quæ est particularis, quoad suppositionem propositionum & oppositionẽ, & formam argumentationis.

De lege contrariarum propositionum.

Lex siue conditio contrariarum propositionum est, vt si prior sit vera, secunda erit falsa. Ambæ tamen possunt esse falsæ, quoties accidens separabile est prædicatum: vt, Omnis homo est iustus, Nullus homo est iustus, ambæ sunt falsæ.

Lex subcontrariarum.

Subcontrariæ nunquam reperiuntur simul falsæ, sed ambæ possunt esse veræ, quoties prædicatum est accidens, quia particularis propositio est vera, si prædicatum verè affirmatur de aliquo vel aliquibus.

Cautio.

Duæ subcontrariæ non possunt simul esse veræ, nisi in vtraq; propositione diuersum subiectum intelligatur.

Lex contradicentium.

Contradictoriæ accerrimè & ex diametro inter se pugnant: quia repugnant tam quantitate quàm qualitate: vt si prior propositio fuerit vera, secunda erit falsa, in quacunque materia fuerit: vt, Omnis virtus est amplectenda: Aliqua virtus non est amplectenda.

Subalternarum lex.

Subalternæ non opponuntur, quia non repugnant qualitate:

litate : sed particularis est vera, si vniuersalis sit vera : & si particularis fuerit falsa, vniuersalis quoque erit falsa.

Cautio.

Subalternæ possunt aliquando opponi, quoties prædicatum est accidens, nam etsi pariter sunt affirmatiuæ, vel pariter negatiuæ, non tamen pariter veræ vel falsæ in materia contingenti : vt, Omnis homo est medicus, Aliquis homo est medicus : tamen non propriè opponuntur.

Regula.

Subalternæ opponuntur in materia contingente, secundum qualitatem ex re, non secundum qualitatem ex voce.

De æquipollentia.

AEquipollentia, est aliquot pronunciatorum verbis differentium eadem significatio. Setõ

Hæc ad veritatem inuestigandam plurimum conducit : quandoquidem omnis propositio eiusdem est substantiæ, quantitatis & qualitatis, cum ea cui æquipollet, & idem prorsus sonat.

Vniuersalis affirmatiua præposita negatione, æquipollet suæ cõtradictoriæ : vt, Non omnes possunt esse diuites i. Aliqui non possunt esse diuites. Non omnis qui

te blandè alloquitur, est amicus, id est, Aliquis qui te blandè alloquitur, non est amicus. Non tota Europa paruit Alexandro, id est. Aliqua pars Europę non paruit Alexandro. &c.

Vniuersalis affirmatiua, postposita negatione, æquipollet (penè semper) suæ cõtrariæ: vt, Omnis spurcus sermo, non procedat de ore vestro, id est, nullus.

Vniuersalis negatiua, præposita negatione, contradictoriæ suæ æquipollet: vt, Non nemo fatebatur, id est, aliquis fatebatur. Non nihil deerat, id est, quiddam. Nõ nunquam reprehenditur veritas, id est, aliquando.

Postposita negatio in vniuersali semper facit contrarias æquipollere: vt, Nemo non sibi melius mallet quàm alteri, id est, vnusquisq;. Nullus vir nõ cæcutit aliquãdo, id est, quisque.

Vtraque vniuersalis, pariter præposita & postposita negatione, cum sua particulari conspirat: vt, Non omnis episcopus nõ est hospitalis, id est, quidam episcopus est hospitalis. Nonnulli homines non amant literas, id est, aliqui homines non amant

amant literas.

Particularis affirmatiua præpoſita negatione, in contradictoriam tranſit: vt, Non ſe quiſquã odio habet, id eſt, nullus.

In neutra particulari poteſt negatio geminari, nemo omnium (quod ſciam) dixerit, Non quidam non ſtudet, pro eo quod eſt, vnuſquiſque ſtudet.

Quod ad hanc rem ſpectat, iubebo ſtudioſos latiniſsimos authores conſulere, potiùs quàm dialecticorum turbam, qui in æquipollentijs aſsignandis toto cœlo ſolent errare.

PRoximum eſt, vt ad æquipollentiam, & conuerſionem, ſermonem conuertamus. Poteſt æquipollentia dupliciter accipi, vel in dictionibus, vel in orationibus: In dictione, vt idem eſt non nihil & aliquid, nihil nõ & omne, de quibus Eraſmus in copia ſua differit eruditiſsimè: ſed hic de ea, quæ in oratione eſt, æquipollentia dicendum occurrit, quæ eſt diuerſarum propoſitionum eadem ſignificatio. Hæc (vt cætera taceam) ad præcedentis tabulæ cognitionem multùm conducit. Omnis enim propoſitio æquipolliens in ſenſu eadem eſt, cum ea cui æquipollet, eſt etiam eiuſdem eſſentiæ, & quantitatis, & qualitatis per omnia. Nam quoniam hæc. Quiſquis ſibi melius mallet, quàm alteri

eſt categorica, vniuerſalis affirmatiua, vera, contingens, ſic erit & hæc illi æquipollens. Nemo ſibi nõ melius mallet quàm alteri: & quia idem prorſus ſonant, eundem locum in præcedenti tabula occupant. Falsò putant quidam affirmationem non æquipollere, perperamque multa de negatione præcipiunt. Certè mea ſententia hallucinatur tota penè dialecticorum turba, in tradendis æquipollentijs, non obſeruantes latini ſermonis proprietatem à qua ne latum quidem vnguem erat recedendum. Alijs omiſſis regulis ad exempla confugiunt, ſed præcepta certiora & vtiliora credo.

Prima regula.

1 Propoſita negatio in vniuerſali facit contradictoria, æquipollere: vt, Non quiſque verum cernit. Idem eſt ac ſi dicas, quidam non cernit verum. Quandoque tamen, vt in ſcriptura vbi hebraiſmus eſt, Equiualet contrariæ: vt, Non omnes qui dicunt mihi domine, domine, intrabunt in regnum cœlorum, id eſt, Nulli qui dicunt mihi domine, domine, intrabunt in regnum cœlorum: Id fit potiſſimùm interpoſito verbo inter negationem & ſignum: vt, Non glorietur omnis caro, id eſt nulla: Non miſereris omnium, qui operantur iniquitatem, id eſt nullorum.

Secunda regula.

2 Poſtpoſita negatio, ex vniuerſali affirmatiua facit vniuerſalem negationem: vt, Omnis immunditia non eſt inter Chriſtianos nominanda. i. nulla.

Tertia

Tertia regula.

3 Vniuerſalis negatiua præpoſita negatione æquipollet ſuæ contradictoriæ: vt, Non nemo ait, id eſt, aliquis. Non nihil deeſt, id eſt, quiddam. Nõ nunquam repræhenditur veritas, id eſt, aliquando. Quanquam tales propoſitiones ex aduerbijs compoſitæ nõ ſunt dicendæ vniuerſales, ſed potiùs interdictionis eſt æquipollentia. Poſtpoſita negatio in vniuerſali negatiua facit contrarias æquipollere, non equidem dum ſunt contrariæ æquiualent, ſed quæ alioqui eſſent contrariæ ablata negatione, vt, Nemo non ſibi parcit, id eſt, vnuſquiſque ſibi parcit: Nullus vir non cæcutit aliquando, id eſt, quiſque. Nihil non mouetur ab alio, id eſt, omne, verùm hæc infinita magis eſt dicenda, quàm vniuerſalis, Nullam ætatem non decet religio, hunc enim ſenſum habet: Religio decet omnem ætatẽ. Ita & hæc. Nuſquam non eſt virtuti locus, infinita eſt, licet vniuerſalis ſpeciem præ ſe ferat. Nec hîc tam propoſitiones, quàm illarũ partes æquipollẽt.

Quarta regula.

4 Vtraq; vniuerſalis negatione pariter præpoſita, & poſtpoſita ſubiecto, cum ſubalterna conſpirat. i. cum particulari, vt, Non omnis epiſcopus non eſt lucro deditus, id eſt, Quidam epiſcopus eſt lucro deditus. Nonnulli piſces non ſunt ſurdi, id eſt, Aliqui piſces non ſunt ſurdi.

Quinta regula.

5 Particularis affirmatiua præpoſita negatione in contradictoriam tranſit: vt, Non poteſt quidam

ſimul ſorbere & flare, id eſt, nullus, Non mortui te laudent domine, id eſt, nulli. Aliæ propoſitiones, quas Valla particulares putat, ſingulares potiùs dixerim: vt, De grege nõ auſim quicquam deponere tecum, ideſt, nihil. Efficiam, poſthac ne quenquam voce laceſſas, id eſt nullum, in quarum partibus & dictionibus potius cernitur æquipollẽtia, quàm integris propoſitionibus. Valla ait idem pollere quoq;, quum ſubiecto poſtponitur negatio in particulari: vt, Aliquis beatus non eſt quiſquam, vel, Quiſpiam non eſt beatus: Verùm æſtimo particularem poſtpoſita negatione, rarò aut nunquam fieri vniuerſalem, niſi cùm fit: comparatio. vt, Aliquis non eſt me fortunatior: Quiſquam non eſt te melior, id eſt, nullus. In neutra particulari poteſt negatio geminari. Abſurdè enim dixeris, Non quidam, vel, Non aliquis vir non legit: Abſurdiùs, Quidam non homo non pingit: Abſurdiſſimè, Nõ eſt non iuſtus non Socrates. Rectè tamen dicimus, Non ſum non fortunatus, &, non tu non es fœlix non autem, non tu nos es fœlix. Non eſt ergo ſitus negationum negligendus. Adhęc in lingua latina duæ negationes, ſi in idem cadant, affirmant: vt, Nonnihil ſcit. i. omnia: Græcè vehemẽtius negant. οὐμηδὲν γινώσκει. i. nihil ſcit prorſus. Negant etiam latinè, quando in diuerſa incumbunt: vt, Nullus eſt mihi neq; pater neque mater, id eſt, deſunt mihi parentes. Denique multa ſunt linguæ propriæ: vt, Quid non vaſtauit, id eſt, omnia vaſtauit: Num ego te coegi, id eſt, non coegi te: Nonne præ-

ne prædixi ita futurum? id est, etiam prædixi ita futurum: Caue lædas, id est, caue ne lædas: Iuuenisque senesque, id est, omnes. Sed longum esset omnia prosequi: Cætera ab authoribus petenda sunt. Nam consuetudo optima est (vt ait Fabius) loquendi magistra.

De æquipollentia.

Car.

Aequipollentia duplex. { Dictionum. / Propositionum.

Æquipollentia propositionum quid.

Æquipollentia propositionum, est idem sensus duarum propositionum verbis differentium.

Hæc ad veritatem inuestigandam. &c.

Omnis propositio secundum significationem suam eiusdem est substantiæ, quantitatis, & qualitatis cum ea cui æquipollet: Vt si propositio æquipollens sit categorica, particularis affirmatiua, vera contingens tum ea cui æquipollet, erit categorica, particularis affirmatiua, vera & contingens. &c.

Versiculus.

Præcontradict. post contrar. præpostq; subalter.

Expositio.

Præcontradict. id est. Si negatio præponatur toti propositioni, æquipollet suæ contradictoriæ.

Post

Post contradict. id est, si negatio post ponatur subiecto, æquipollet maxima ex parte suæ contrariæ. Præpostq; subalter, id est, si negatio præponatur & postponatur in vtraque vniuersali, æquipollet suæ subalternæ, id est, particulari affirmatiuæ vel negatiuæ.

Voces æquipollentes.

Non omnis,	id est	Aliquis non.
Non nullus,		Aliquis.
Non aliquis,		Nullus.
Nulli non,		Omnes.
Omnes non,		Nulli.
Non omnis non		Aliquis non.
Non nullus non		Aliquis non.

Signum.	Vniuersale negatiuum.	Nullum.
	Vniuersale affirmatiuum.	est Omne.
	Particulare negatiuum.	Aliquod non.
	Particulare affirmatiuum.	Aliquod.

1 *Præposita negatio vniuersali affirmatiuæ facit contradicentes æquipollere.*

Regula.

Contradicentes non æquipollent, nec contrariæ, neque subalternæ vt sunt contradicentes. &c. sed quæ prius erant contradicentes, contrariæ, & subalternæ, dempta negatione

vel

vel negationibus.

2 *Quando negatio postponitur vniuersali affirmatiuæ, æquiualet vniuersali negatiuæ, vt, Omne vitium, non est amplectendum, id est, nullum vitium est amplectendum.*

3 *Si negatio præponatur vniuersali negatiuæ, æquipollet suæ contradictoriæ, id est, particulari affirmatiuæ.*

4 *Cum negatio postponitur vniuersali affirmatiuæ: vt, Nemo non est animal, id est, omnis homo est animal.*

5 *Quando negatio præponitur & postponitur vniuersali affirmatiuæ, vel vniuersali negatiuæ, æquipollet suæ subalternæ, id est, particulari affirmatiuæ, vel particulari negatiuæ: vt, Non omnis virtus non est mediocritas: id est, Aliqua virtus est mediocritas. &c.*

Si negatio præponatur particulari affirmatiuæ, æquipollet vniuersali negatiuæ: vt, Non aliquis homo est doctus, id est, Nullus homo est doctus.

In neutra particulari potest negatio præponi & postponi, tum propter veritatem propositionum, maximè propter phrasim loquendi.

De conuersione.

IAm ad conuersionem conuertendus est Setō sermo.

Conuersio propositionis est apta extremorum commutatio. Eius duo sunt genera, simplex, & attenuatum.

Simplex conuersio dicitur, vbi trāspositis

ſitis terminis, eadem remanet quantitas.

Ita vertitur vniuerſalis negatiua, & particularis affirmatiua, vt, Nulla virtus eſt inuidia: nulla inuidia eſt virtus. Aliqua intemperantia eſt vitium: Aliquod vitiũ eſt intemperantia.

Attenuata autem conuerſio eſt, quando commutatis partibus, minuitur quãtitas. Nam mutatis ſignis, ex vniuerſali colligitur particularis, vt, Omnis æquitas eſt virtus: aliqua virtus eſt æquitas.

Hæc ſpecies vertendi peculiaris eſt vniuerſali affirmatiuæ.

Præterea, in conuertendis propoſitionibus ſemper eadem qualitas debet remanere.

E, [illegible] ſimpliciter vertendo ſigna manebunt.

A ſt, A, cùm vertas ſigna minora cape.

COnuerſionis apud authores non admodum frequens eſt vſus, verùm apud quæſtioniſtas qui nihil non euertunt, nihil frequentius.

Conuerſio eſt apta mutatio extremorum, apta eſt, quando iuxta ſequentes canones fit. Duæ ſunt ſpecies eius: Simplex & attenuata, æqualem & inæqualem appellare poſſumus. Simplex eſt, quando mu-

do mutatis partibus, quantitas ſeruatur, ita vertitur particularis affirmatiua, & vniuerſalis negatiua: vt intemperantia eſt vitium, ergo aliquod vitium eſt intemperantia. Nulla inuidia eſt virtus, ergo, Nulla virtus eſt inuidia. Aequale ex æquali colligitur, & remanet eadem quantitas, Conuerſio autem attenuata eſt, vbi tranſpoſitis terminis diminuitur quantitas, vniuerſali ſigno in particulare conuerſo: vt, Omnis æquitas eſt virtus, ergo aliqua virtus eſt æquitas, Non hîc ex æquali æquale, ſed ex vniuerſali colligitur particularis. Ad hunc modum poteſt vtraque vniuerſalis conuerti. Sed quoniam vniuerſalis negatiua ſimpliciter conuertitur, hoc eſt, vi negationis ex vniuerſali vniuerſalẽ colligit, vt, Nullus homo eſt quadrupes: ergo, Nulla quadrupes eſt homo, ideò magis peculiaris eſt hæc ſpecies vniuerſali affirmatiuæ. Neceſſariò enim ſequitur particularitas vbi vniuerſalitas colligitur. Alij per accidens cõuerti dicunt, vbi quantitas attenuatur. Solent quidam ad exitanda (vt opinor) puerorum ingenia, quaſdam propoſitiones excogitare, & eis proponere, quales ſunt, Nulla veſtis facit monachũ. Nullus homo eſt fœmina. Nullus puer fuit epiſcopus, quas ſic ſolent vertere. Nihil faciens monachum eſt veſtis, nulla fœmina eſt homo maſculus, nullus epiſcopus exiſtens epiſcopus, fuit puer. Particularis negatiua non propriè conuertitur, quòd generaliter non tenet eius ſequela, nam non ſequitur: Aliquod animal non eſt homo: ergo aliquis homo non eſt animal. Tertiam

ſpeciem

ſpeciem verſionis (quam vocant contrapropoſitionem) prętereo, cuius apud eruditos nulla eſt mentio: A, vniuerſalem affirmatiuam: E, vniuerſalem negatiuam. I, particularem vel indefinitam affirmatiuam: O, particularem negatiuam denotat.

E, I, ſimpliciter vertendo ſigna manebunt.
Aſt, A, ſi vertas, ſigna minora cape.
O, quoties vertis, vertito ſimpliciter.

Si conuerſa ſit vera, conuertens quoque vera erit, non è contrario ſequitur. Logici priorem propoſitionem conuerſam, poſteriorem conuertentẽ vt dicunt Mala eſt conuerſio, vbi non ſeruatur eadem qualitas. Non enim debet affirmatiua in negatiuã aut vera in falſam, aut denique neceſſaria in contingentem, conuerti, ſed affirmatiua in affirmatiuam, negatiua in negatiuam, vera in veram, & ita de cæteris.

De conuerſione.

Conuerſio triplex: { Terminorum. / Relatiuorum. / Propoſitionum.

Conuerſio terminorum quid:

Conuerſio terminorum eſt quoties prædicatum & ſubiectum ſut voces conuertibiles, id que in caſu nominandi conuertuntur.

Termini

Termini conuertibiles.

- Proprium & ſpecies.
- Definitio & definitum.
- Deſcriptio & deſcriptum.
- Differentia conſtitutiua & ſpecies.
- Genus & membra diuidẽtia ſimul ſumpta.

Conuerſio relatiuorum quid:

Conuerſio Relatiuorum eſt quoties termini ſunt conuertibiles, ſed in caſibus obliquis conuertuntur.

Conuerſio propoſitionum quid:

Conuerſio propoſitionum eſt apta extremorum commutatio. Apta extremorum commutatio eſt, quando fit conuerſio iuxta regulas à Setono deſcriptas.

Conuerſio propoſitionum
- Simplex,
- Attenuata,
- Per contrapoſitionem.

Conuerſio contrapoſitionum eſt quoties termini finiti, in terminos infinitos conuertuntur, eadem remanente quantitate & qualitate propoſitionum: Ad hunc modum conuertuntur vniuerſalis affirmatiua & particularis negatiua: vt, Omne bonum eſt iuſtum, ergo, Omne non bonum eſt non iuſtum. Aliquod iuſtum nõ eſt bonum, ergo, Aliquod non bonum non eſt non iuſtum.

Conuerſio per contrapoſitionem non meretur nomen cõuerſionis, quia eadem extrema non remanent, ſed termini finiti conuertuntur in terminos infinitos.

Regula attenuatæ conuerſionis.

Hæc ſpecies vertendi peculiaris eſt vniuerſali affirmatiuæ. Di-

tiuæ. Dicitur peculiaris, non quia vtraq; vniuersalis non potest hoc modo conuerti, sed quia vniuersalis negatiua cõuertitur simpliciter, ideoq; dicitur esse peculiaris vniuersali affirmatiuæ.

Præterea in conuertendis propositionibus. &c. Nulla est vera conuersio propositionum, vbi eadem qualitas non seruatur: nam si conuersa propositio erit affirmatiua, & conuertens erit affirmatiua.

Regula.

Prior propositio dicitur conuersa, posterior conuertens. Si conuersa fuerit vera, conuertens quoque erit vera.

Expositio versiculorum.

E, I, simpliciter vertendo signa manebunt.

Id est, vniuersalis negatiua & particularis affirmatiua simpliciter conuertuntur.

A st, A, cum vertas signa minora cape.

Id est, vniuersalis affirmatiua attenuatè conuertitur.

De Modalibus.

Setõ DIalectici vocãt propositionem modalem, quum hæc vocabula adduntur, necesse, impossibile, contingens, possibile: vt, Necesse est quæ ortum habent, & finem habere. Impossibile est omne metallum liquescere. Cõtingit vel possibile est quasdam

quaſdam arbores eſſe infrugiferas. Neceſſe ſigni vniuerſalis affirmatiui, impoſsibile, vniuerſalis negatiui: contingens vel poſſibile, particularis affirmatiui, contingens non, particularis negatiui, vim obtinet.

Addunt alij plures modos, ſed poſſunt omnes facilè ſub his quatuor complecti. Reperitur geminus ſenſus, in modalibus, diuiſus & compoſitus, vt Poſsibile eſt ſedentem ambulare, hæc in ſenſu diuiſo vera eſt: in ſenſu compoſito falſa. Similiter per omnia opponuntur, æquipollent, & conuertuntur, vt puræ: niſi quòd plerunque in conuerſione, modi ipſi manent ijdem. Verùm quòd modalium natura facilè ex his prædictis puris deprehendi poteſt, illas de induſtria leuiter perſtringo.

NON deſunt, qui propoſitionem diuidunt in puras, & in modales, puras vocant barbari de ineſſe, quòd prædicata ſubiectis inſunt modales, quibus modi apponuntur. Modi purarũ naturã & ſenſum prorſus mutant. Modi ſunt, neceſſe, impoſſibile, poſſibile, contingens, quibus cognoſcitur modaliũ quãtitas, nõ aliter quàm ex ſignis deprehenditur quãtitas purarum. Neceſſe quaſi ſignum vniuerſale affirmatiuum. Impoſſibile vniuerſale negatiuum reputatur, vt in textu habetur. Addũt alij

plures modos, vtile, honeſtum, verum, certum, iucundum, facile, conſuetum. &c. cum eorum oppoſitis, falſum, difficile, incertum, inutile. &c. quæ omnia ad prædictos quatuor poſſunt reduci. In his duplex eſt quandoque ſenſus, diuiſus, & cõpoſitus: vt, Poſſibili eſt tacentem loqui: hæc propoſitio in ſenſu diuiſo vera eſt duo tempora denotans, nempe ſignificat eum qui iam tacet, poſſe aliàs loqui: falſa verò eſt in compoſito ſenſu vnũ tantum importans tempus, ſignificatque, poſſibile eſſe tacentem, dum tacet, poſſe loqui, & ita in reliquis. Natura autem modalium facilè ex prædictis puris deprehenditur. Similiter enim per omnia opponuntur, æquipollent, conuertunturque: niſi quod plerunque modi ipſi manent ijdem in conuerſione: vt, Neceſſe eſt omnem patientiam eſſe virtutem: ergo, Aliquam virtutem eſſe pacietiam eſt neceſſe. Contingens eſt aliquem medicũ eſſe diuitem, ergo aliquem diuitem eſſe medicum contingit. Impoſſibile eſt omne animal eſſe hominem, ergo aliquem hominem eſſe animal eſt poſſibile. Vbi aduertendum eſt impoſſibile cõmutari in poſſibile. Aeſtimanda eſt modalium quantitas ex modis (vt dixi) Nam poteſt particularis dici quoad dictum, vt vocant, hoc eſt quoad ſubiectum quæ iuxta modum eſt vniuerſalis: vt, Neceſſe eſt aliquam ſtellam minoren eſſe ſole. Contrà, quæ iuxta modum particularis eſt, ſecundum ſubiectũ: ſæpe eſt vniuerſalis, vt, Poſſibile eſt mulierem linguam refrænare. Verùm has ego, quarum, admodũ

rarus

rarus est apud authores vsus, sicco pede prætereo: etiam si minimè nesciã, quot hinc subtilitates in te sophistæ oriuntur, & argumentationum gryphi inexplicabiles.

De modalibus propositionibus.

Car.

Modalis propositio est categorica impura, in qua necesse, contingens, possibile, vel impossibile ponitur, vt, Necesse est hominem esse animal.

Regula.

1 *Quantitas & qualitas modalium propositionum dependent ex signis, vt si necesse præponatur toti propositioni, erit vniuersalis affirmatiua. &c.*

2 *Eadem est vis copulæ in categoricis propositionibus puris, quæ est modi in modalibus nimirum, quemadmodum dicitur categorica propositio affirmatiua vel negatiua, quãdo verbum affirmatur vel negatur: sic dicitur propositio modalis affirmatiua vel negatiua, quando modus affirmatur vel negatur: alioquin sequeretur contradicentes propositiones simul esse veras, vt docet Aristot.*

Negatio proponenda est modo, non verbo, in modalibus propositionibus.

Sensus modalium duplex: { Diuisus. Compositus.

Sensus diuisus importat duo tempora: compositus, vnũ tantum tempus.

Modales propositiones opponuntur, æquipollent, & conuertuntur, vt categoricæ purę opponuntur, vt necesse & impossibile contrario modo: necesse & contingens

non, contradict. modo. &c.

In conuersione modalium propositionum, modi ipsi manent ijdem, nisi quando impossibile conuertitur, propositio enim conuertens erit possibile: vt, Contingit hominem esse doctum: propositio conuertens est. Doctum esse hominem est contingens. &c. Impossibile est omnem plantam esse fraxinum: propositio conuertens. Aliquando fraxinum esse plantam est possibile.

Obiectio.

Impossibile est esse, est affirmatio, vt inquit Aristoteles: ergo, Impossibile non, non obtinet vim negationis.

Respons.

Impossibile est esse, est affirmatio secundum modum, & secundum verbum, nam negatio priuans non est negatio reuera, sed affirmatio: tamen impossibile admittitur pro negatione à dialecticis, non quòd verum sit, sed tantùm docendi gratia. Faber.

Contingens triplex:
- Necessarium.
- Non necessarium.
- Possibile.

Necessarium.
1. *Quod aliter non potest se habere.*
2. *Quod vim infert.*
3. *Sine quo non potest diu existere.*
4. *Sine quo non potest bene esse.*

Possibile duplex:
- Actu.
- Potentia.

Impossibile duplex: { *Simpliciter.* / *Secundum quid.*

Diuisio partium modalis propositionis.

Partes modalis duæ.

Modus dictus. { *Necesse, possibile. &c.* / *Omne id quod est in modali propositione, preter modum.*

De æquipollentia modalium propositionum.

Æquipollent.

pur. Nõ possibile est non esse
pu. Nõ contingẽs est nõ esse
re. Impossibile est non esse
a' Necesse est esse.

Contrar.

I. Non possibile est esse
Li. Nõ contingẽs est esse
A. Impossibile est esse.
ce, Necesse non esse.

Æquipollent.

Contra dictoriæ.

Subalternæ.

Subalternæ.

Contra dictoriæ.

Æquipollent.

A. Possibile est esse.
Mi. Contingens est esse.
Bi. Nõ impossi. est esse.
mus. Nõ neces, est nõ esse

Subcõtra.

E. Possibile est non esse.
Den. Cõtingens est nõ esse.
Tu. Nõ impos. est non esse.
Li. Non necesse est esse.

Æquipollent.

E ver-

E verbum negat, I, que modum, nihil A, ſed, V, totũ.

Expoſitio.

A. *Omnino vniuerſalem affirmatiuam.*
E. *Negatiuam de dicto.*
I. *Negatiuam de modo.*
V. *Totam negatiuam, & ſecundũ modum, & ſecundũ dictũ.*
} *ſignificat.*

De prædicatione.

PRædicatio eſt vera prædicabilis de ſuo ſuijcibili affirmatio. Setõ

Duplex eſt prædicatio: { Eſſentialis. Accidentalis.

Prædicatio eſſentialis, eſt prædicatio, cuius alterum extremorum eſt de eſſentia alterius, vt, Vitis eſt arbor.

Accidentalis eſt prædicatio, cuius neutrum extremum ad alterius eſſentiam attinet: vt, Nero eſt tyrannus.

Propria prædicatio eſt recta, vbi ſuperius de ſuo inferiori (recto loquendi ordine ſeruato) enũciatur: vt, Sol eſt aſtrum.

Impropria verò eſt innaturalis, vbi inferius de ſuperiori ſuo, aut ęquale de ęquali, enunciatur. Hęc ad vſum Dialecticorũ

parum attinet, qui tantùm quæ propria ſunt, recipiunt.

NVnc prædicationem (vt vocant) leuiter oportet perſtringere. Quidam duplicem conſtituunt, vnam quinque prędicabilibus, alteram quatuor prædicatis propriam, de qua vide Ariſtotelem in Topicis. Nos hîc priorem tantùm attingimus, quæ ex Iſagoge Porphyrij colligitur, quæ nihil eſt aliud, quàm veræ & affirmatiuæ propoſitionis ſpecies, vt ex eius finitione conſtat. Eſt enim vera affirmatio vniuerſalis de ſubijcibili ſuo: vt, Terentius eſt comicus. Hanc, in eſſentialem & accidentalem diuidunt. Eſſentialis eſt vbi genus aut differentia, de ſpecie, ſiue indiuiduo, vel ſpecies de indiuiduo enunciatur: vt, Clementia eſt virtus: Animal eſt ſenſibile: Bucephalus eſt equus. Accidentalis verò eſt, vbi proprium aut accidens de ſubijcibili enuntiatur: vt, Vulpes eſt gannibilis: Tigris eſt velox. Propria eſt prædicatio, vbi de ſuo inferiori ſuperius, aut de abſoluto concretum infertur: vt, Camelus eſt animal: Nix eſt alba: Mare eſt vaſtum, hæc quòd naturam ſequitur, meritò naturalis, & recta appellatur. Aduerte quod diximus in cõtextu, propriam eſſe prædicationem, quoties ſuperius de inferiori infertur, ſic eſſe intelligendum, ſcilicet ſuperius ad ſignificationem, vel ad prædicationem: vt, Animal eſt hinnible, propria eſt, quia hinnibile licet ſignificatione ſit animali inferius, tamen quoad prædicationem ſuperius eſt, quia

propriè,

propriè de animali enunciatur. Animal autem de eo impropriè, id est, contra loquendi rectum ordinem. Impropria dicitur, vbi inferius de superiori, aut æquum de æquo, aut absolutum de concreto infertur: vt, Metallum est aurum, animal est animal, vastus est mons: hæc, quia ordinē naturæ inuertit, meritò à logicis reijcitur. Deniq; tres sunt prædicationis interrogationes, quæ, qualis, & cuius, quibus sicuti propositionis natura exigit respōdemus: Vt percontanti, quę, qualis, & cuius sit hęc prædicatio. Fortitudo est virtus, respondemus, essentialem, propriam, & generalem de specie, & ita de reliquis.

De Prædicatione.

Prædicatio duplex. { Prædicati. / Prædicabilis.

Regula.

Car.

1 *Omnis propositio ducitur ab aliquo quatuor prædicatorum, id est, vel à definitione, genere, proprio, vel ab accidente, quod quidem verum est, si ordinatè, si propriè & affirmatiuè ducatur. Alioquin omnis quæstio non ducitur ab aliquo prædicatorum.*

2 *Propositiones negatiuæ non dicuntur à prædicatis.*

3 *Omnia referuntur ad prædicatum definitionis refellendo, non confirmando. Nam quæ loca refellunt genus, proprium,*

proprium, & accidens, eadem ipsa definitionem refellunt.

Prædicatio quid.

Prædicatio est vera affirmatio alicuius prædicabilis de aliquo subiecto.

Prædicatio est duplex. { Essentialis. / Accidentalis.

Essentialis prædicatio est, quando genus prædicatur de specie, species de indiuiduo, differentia de specie.

Accidentalis prædicatio est, quando prædicatum est vel proprium, vel accidens.

Prædicatio propria quid.

Propria prædicatio est, quando superius vel significatione, vel prædicatione, prædicatur de suo inferiore: vt, proprium superius est genere, prædicatione: licet significatione sit inferius.

Aequalis prædicatio duplex. { Significatione. / Voce.

Aequalis prædicatio voce impropria est: vt, Homo est homo.

Aequalis prædicatio significatione est propria: vt, homo est resibilis.

Tres sunt interrogationes propositionis. { Quæ? / Qualis? / Cuius.

Quæ, quærit vtrùm propositio sit essentialis, vel accidentalis: Qualis, vtrùm sit propria, vel impropria. cuius, quærit vtrùm

rit vtrùm sit generis de specie, speciei de individuo. &c.

Si sit impropria prædicatio, neque est accidentalis, neq; essentialis. Nam hæc postrema diuisio prædicationis, nominis diuisio est, non rei.

De definitione.

Hîc attexendæ sunt definitio, & diuisio: quibus ob affinitatem, descriptionem & partitionem adiungam. Setõ

Definitio igitur est, qua, quid sit res, explicatur: vt, homo est animal rationale.

Constat propriè ex duabus partibus, genere & differentia.

Genus semper in eodem reperitur prædicamento cum definito. Quod si differẽtiæ inueniri nequeant, earum vices proprium aut accidens supplebũt. Vnde nõnihil ad definiendum conducit prædicabilium & prædicamentorum cognitio.

Obtinendum est, vt definitio cum definito conuertatur: & idem prorsus sonet, vt aperta sit, & vt quid sit res, explicet.

Germana & essentialis dicitur definitio, quando vera exprimitur differentia: Reliquæ rectiùs discriptiones vocantur. Nam etymologia, interpætatio, notatio, periphra-

periphrasis, & huiusmodi, non merentur definitionis nomen licet eam magna ex parte referant.

Descriptio rem appositè explicat: vnde non abs re, accidentalis definitio à quibusdam solet appellari.

DEfinitio & diuisio, addito verbo, propositiones fiunt, quo fit vt in hoc libro explicantur, verùm quò melius intelligatur definitio, finienda priùs venit etymologia, quam quidam nominis definitionem dicunt Etymologia est vera verbi ratio: vt, Sapientiæ amator, pro philosopho: quod viuum parit, pro viui paro. Etymologiæ, similes sunt interpretatio, metaphora expositio, proportionalis explicatio, periphrasis, notatio, & huius generis aliæ quæ apud alios reperiuntur quæ omnia Rodolphus sub nomine rei comprehendit. Nam non sunt definitiones, licet ita apud rhetores non rarò dicantur. Interpretatio est dilucida aliqua nominis expositio, vt, celeriter comedere, pro tuburcinari. Metaphorica expositio est, vbi vox à genuina significatione, ad non propriam transfertur: vt, Ver est anni pueritia. Senectus est vitæ occasus. Proportionalis, seu similitudinaria expositio, fit ex mutua duorum analogia: vt, Scientia est in anima, quod oculus in corpore: vel mens in homine, quod deus in mundo. Periphrasis est, qualiscunque nominis circũlocutio, vt cùm eum, ante quem portãtur fasces, dici-

ces, dicimus, pro Consule Notatio aliquem peculiari nomine exprimit: vt, Si dicas illum, qui se cubito emungit, pro falsamentario, qua de re consule Erasmum in copia sua, Etymologia vtimur, cùm in ipsa voce est controuersia. Primò enim excutienda est verbi vis, ne sermonis vitio obscuretur disputatio: vnde in initio constituendum, & velut pacisendum, qua significatione vocis velimus vti: ne de alijs rogati, de cæpis respondeamus, vt est in prouerbio. Nec solùm præstare debet dialecticus, vt diatriba vocibus æquiuocis, & ambiguis careat, sed etiam ne verborum obscuritas vllo modo concertantes disturbet. Ad quam rem conducunt imprimis cognitio phrasis, & linguarum peritia, deinde, vt de nomine semel conuenit, statim (si opus sit) adhibenda est rei definitio. Volunt enim tum Plato, tum Cicero, vt omnis dissertio à definitione sumat exordium, vt intelligatur quid sit de quo disputatur. Definitio igitur est qua, quid sit res, explicatur: vt, Homo est animal rationale: Animal est viuens sensibile, tales definitiones germanas & essentiales vocant. Nec aliud videtur, Definire, quàm rem intra fines naturæ suæ conclusam explicare. Vtilissimum ergo est, vt quicunque definire vellet, aliquid prius vniuersam rei naturam & rationem interiùs, & exteriùs lustratam habeat. Ad hanc rem nõnihil conducit exacta imprimis prædicabilium, & prædicamentorum cognitio. Nempe cùm omnis finitio propriè ex genere & differentia conficitur, primò omnium scire expedit, in quo

prædi-

prædicamento res illa reponitur, quæ definienda venit, quam ſpeciem vel definitum vocamus: quo ſemel deprehenſo, non erit difficile in eodem reperire genus definiti: reperto tandem genere, deſcendere oportet quaſi per diuiſionem & ad eius differentias vtrinque (vt patet in ſuperiori libro) collocatas. Quarum altera cum genere adiuncta, definiri naturam explicabit: vt ſi hominem definiri velles, facilè liquebit hominem ſubſtantia cõtinere: ſub eadem ergo erit & hominis genus, id, animal eſt: animalis autem differentiæ ſunt, rationalis & irrationalis. Harum altera, nempe ea quę cum definito conuenit, cum genere hominem complet, & definit: vt, Homo eſt animal rationale. Iam perfecta eſt germana definitio, cum ex genere & differentia conſtet. Quòd ſi quando veræ differentiæ inueniri nequeant, earum indifiniendo vices ſupplebunt proprium aut accidens: vt, Aſinus eſt animal ſolidis pedibus, auritum, fœcundum.

Sunt autem in ſumma, ſecundum Agriculam, tres rectè definiendi leges: Prima, vt definitio neque plura, neque pauciora quàm definitum complectatur, ſed de quocunque vnum dicitur, dicatur & alterum: vt, Quicquid eſt homo, eſt animal rationale, & contrà. Quicquid eſt animal rationale, eſt homo: Altera vt quid ſit res, hoc eſt, ſubſtantiam eius explicet. Habent enim & accidentia ſuam eſſentiam, id eſt, ſubſtantiam: Tertia, vt aptè, hoc eſt, neque ambiguis nominibus, neque obſcuris,

aut

aut ex longinquo deductis constet. Adhibetur enim, vt ait Aristoteles sexto Topicorum, cognoscendi gratia. Profuerit plurimùm ad hanc rem, notas res atque explicatu faciles definire quod si diligenter & curatione fiat, paulatim & difficilium spes erit. Iuuabit etiam crebras aliorum definitiones soluere, & rationem singulorum verborũ exigere, iudiciumque parare, & vsu tractandæ rei viam nobis patefacere, vt, Ius est decretum maioris potestatis, ad tuendum ciuitatis statum, ex æquo & bono institituto. Ciuitas est multitudo collecta, ad statum rerum tuendum per se sufficiens, quæ consensu sit legum vitæq; coniuncta. Has definitiones ad vnguem explicat Rodolphus, ego compendij causa relinquo, poterunt, qui volunt, ab eo petere. Descriptio est (vt idem Rodolphus author est) quę rem verbosiùs exprimit: nec in hoc adhibetur, vt, quid sit res, indicet: sed vt, qualis sit, velut ob oculos inspiciendum ponat. Hæc crebrò poëtis, nonnunquam oratoribus in vsu est: vt, eleganter apud Vergilium describitur fama. Fama malum, quo nõ aliud velocius vllum. &c. Et apud Ouidium, Solis regia: Regia Solis erat sublimibus alta columnis: Clara micante auro, flammasque imitante pyropo. Altera est descriptio, quam quidam accidentalem definitionem dicunt, propterea quòd differentiam per proprium & accidens colligit: hæc oppositè, hoc est, conuersim (vt loquuntur) rem explicat. Itaque non abs re sub definitione contineri solet.

De de-

Iohannis Setoni

De definitione.

Car. *Definitio est oratio (addita copula) quæ definiti substantiam explicat.*

Regula.

Nulla definitio per se est oratio: sed dicitur oratio verbi, quòd definitionem cum definito coniungit.

Definitio duplex est.

Rei. { Vera est & perfecta.
Nominis. { Tantùm nominis interpretatio est.

Quomodò definitio & discriptio conueniunt, & quomodo discrepant.

Definitio & descriptio præcipuè in hoc conueniunt, quòd quemadmodum definitio conuertitur cum definito, sic descriptio cum descripto: Differunt, quòd definitio explicat substantiam rei, descriptio qualitatem rei.

Conuenientiæ & discrepantiæ inter diuisionem & partitionem.

Diuisio & partitio conueniunt, quòd tam diuisione quàm partitione vnum ducitur in multa: Differunt præcipuè in hoc, quòd diuisum de suis speciebus verè enunciatur: totum integrale de suis partibus minimè.

Definitionis duæ sunt partes.

Genus. } est { Prima pars definitionis.
Differentia. } { Posterior pars.

Genus

Genus eſt in eodem prædicamento cum ſpecie.

Obiectio.

Scientia eſt in relatione, grammatica in qualitate: ergo, Genus & ſpecies non ſemper ſunt in eodẽ prædicamento.

Reſponſ.

Scientia quatenus refertur ad ſcibile, eſt in relatione: quatenus ad grammaticam, eſt in qualitate.

De legibus definitionis.

Tres definiendi leges.
- Vt definitio & definitum conuertantur.
- Vt explicet ſubſtantiam rei.
- Vt breuis ſit & aperta.

Etymologia, interpretatio. &c. poſſunt referri vel ad nomen rei, vel ad definitionem. Ad definitionem, quatenus vocem cuius eſt etymologia conſideramus. &c. Ad nomen rei, quatenus ſubiectum conſideramus.

Etymologia eſt vera verbi ratio: vt, ex humo factum, pro homine.

Interpretatio eſt dilucida nominis expoſitio: vt, ſaxo frangere, pro molere.

Metaphora eſt tranſlatio rerum verborumque à genuina ſignificatione ad non propriam: vt, æſtas, pro virili ætate.

Notatio eſt explicatio alicuius rei peculiari nomine: vt, qui ſe cubito emungit, pro ſalſamentario.

Periphraſis eſt circumlocutio nominis: vt, pro præceptore dicimus eum qui caſtigat pueros.

Iohannis Setoni

Diuisio descriptionis.

Descriptio duplex. { Poëtica. / Dialectica.

In Poëtica descriptione maxima ex parte omittitur genus: ècontrà in Dialectica descriptione.

Discriptio rem oppositè explicat, id est, conuertitur cum descripto.

De diuisione.

Setõ POstquàm quid sit vnum quodque cognoscimus, proximum videtur, vt quotuplex sit intelligamus. Diuisionis ergo locus (cuius est insignis vtilitas) nos admonet vt quid ipsa sit, paucis exequamur.

Diuisio est communioris in sua inferiora accommoda diductio.

Trifariam potest vnum in multa duci, diuisione, partitione, & enumeratione, de quibus ordine dicam.

Quinq; sunt diuisionis species.

Prima, quæ & perfectissima, est generis in species: vt, animal partim homo, partim brutum est.

Proxima est generis in suas differẽtias: vt, substantiarum hæc corporea, illa incorporea.

Tertia

Tertia ſubiecti in accidentia: vt, Animalium aliud ſanum, aliud ægrum.

Quarta accidentis in ſubiecta: vt, Feritas alia Leonis, alia Tigridis, alia cæterarū beluarum. &c.

Quinta denique accidentis in accidentia: vt, Arborum quædam dulcia, quædā amara, quædā medium ſaporē tenēt. &c.

Aliud partim, hoc, & illud, & reliquæ ſectionis notæ, plerunq; apud authores deſignant diuiſionem.

Bona eſt diuiſio, cùm omnia ſua membra pariter diuiſum æquant, & cùm diuiſum nō cum aliqua parte, ſed cum omnibus ſimul captis conuertitur.

Obtinendum ne quid in hac deſit, aut ſuperſit, vt de definitione dictum eſt.

Poſtremò, debet vterq; breuis eſſe & aperta, vtpote quæ manifeſtationis gratia adhibentur.

Partitio, eſt totius in partes diſcretio: vt Cùm ciuitatem in ædes, plateas, portas: mœnia, foſſas, partiamur. Sit (inquit Fabius) Diuiſio rerum pluriū in ſingulas: Partitio ſingularium in partes diſcretus ordo. Omnis diuiſio finita eſt, & certa habet membra.

Partitio verò nonnunquam manca fit, & ex incertis, ne dicam infinitis partibus conſtans.

Diuiſum de ſuis partibus verè enunciatur, Non autem partitio. Qui ergo hæc nõ diſtinguit, aut tem deſtruit.

Enumeratio eſt, quoties multa, quæ vni alicui inſunt, recenſemus: vt, Cicero eloquens orator fuit, prudens ſenator, & grauis philoſophus.

PRoxima eſt diuiſio, cuius per neceſſaria eſt vtilitas, tum ad rei quę diuiditur naturam demonſtrandum, tum ad definiendum: quando definite nihil aliud eſt, quàm ex genere per differentias diuiſo, in ſpeciem deſcendere. Iuuat verò potiſſimũ diuidendi ſcientia, ad differendi orationiſq; copiã parandam. Eiuſdem namque artificij eſt vnum aliquod, quod multa ambitu ſuo complectitur, in partes ſpargere, & multa in vnum colligere, ac quaſi in anguſtum agere. Verùm trifariam poteſt vnum in multa diduci, diuiſione, partitione, & enumeratione. Diuiſio eſt communioris in ſua inferiora: accommoda diductio, accommodam cẽſeo, quando in omnes ſuas partes: & eas quidem certas, fit ſectio. Quinq; ſunt ſpecies diuiſionis. Prima, quæ & perfectiſſima, eſt generis in ſuas ſpecies: vt Animal partim homo, partim brutum eſt: vel, Colorum alius albus, alius niger, alius medius. Hîc diuiſum,

uiſum, genus eſt, ſcilicet animal: eius autem membra dequidentia, homo & brutũ, ſpecies ſunt animalis. Sic albũ & nigrũ, reſpectu coloris ſpecies ſunt, licet aliàs ad ſubſtantiam collatæ, ſint accidentia.

Proxima eſt generis in differentias ſuas: vt ſubſtantiarum, hæc corporea, illa incorporea. Hîc extra diuiſionem, mẽbra ipſa ſunt diuiſiuæ differẽtię.

Tertia eſt ſubiecti in accidentia: vt, Animaliũ aliud ſanum, aliud ægrum. Sanum & ægrum accidentia ſunt, animal verò ſubiectum, vel ſuſceptibile dicitur horum accidentium.

Quarta eſt accidentis inſubiecta: vt, Aſtutia alia humana, alia lupina. &c. Hîc è regione accidens in ſubſtantiam dirimitur. Nam aſtutia accidens eſt hominis, lupi, & vulpeculæ. &c.

Quinque denique accidentis in accidentia, eſt ſectio, vt febrium hæc acuta, illa lenta, hîc tum diuiſum, tum mẽbra ſunt accidentia. Agricola cenſet omnem diuiſionẽ eſſe generis in ſpecies: quod quidem negari non poteſt, cùm diuiſum ad membra diuiſionis refertur. Nos tamen docendi gratia ſimpliciter & citra mutuam inter ſe collationem iſta tradidimus: Citiùs me aſſequuntur pueri, cùm dico genus nunc in ſpecies, nunc in differentias, & accidentia diuidi quàm ſi ſolùm dixero, in ſpecies diuidi poſſe. Boëtius, Faber, Melanchthon, & non pauci alij, putant nomen Polyſimon admittere diuiſionem: vt, Canum alius domeſticus, alius marinus, alius cœleſtis. At Rodolphus (cui ego aſſẽtio) negat id poſſe fieri. Sectionis notæ ſunt, hoc, aliud,

partim, cùm geminantur, & apud Græcos, Men, & De· quæ crebro apud authores deſignant diuiſionem, ſed non ſemper.

Bona eſt diuiſio, cum omnia membra pariter æquant diuiſum, vt prædictis diuiſionibus liquet, & non cum vna aliqua parte ſeorſum, ſed cum omnibus ſimul captis conuertitur. Intelligimus diuiſum in ipſis membris, quum opus fuerit: verùm ampliſſimus rixandi campus habetur, quando ſubiectum, aut accidens in accidentia ſecatur. Nam in huiuſmodi imperfectioribus diuiſionibus, videntur mẽbra eſſe latiora quã diuiſum: vt ſi dicam, Homo alius albus, alius niger, alius medio colore. Si dixeris, hîc diuiſum addendum eſſe partibus ſtatim clamitabunt Sophiſtæ, mutatam eſſe faciem diuiſionis cùm homo albus non ſit accidens. Hîc ergo idem reſpondendũ puto, quod in elegantijs Valla, nimirum poſſe aliquãdo aliquid intelligi, quod nõ licet exprimere. Nam in hoc Saluſtiano. Peris fame, morte omnium peſſima, ſubauditur mortium, quæ vox exprimi non debet. Et ita apud Ciceronẽ. Putabam te interrogaſſe Pompei, vnúmne eſſet cœlum, an innumerabilia. Intelligimus cœla, quod verbum abſurdum videbitur, ſi eloquaris. Obtinẽdum eſt, ne quid in diuiſione ſuperſit, ne quid deſit, vt de definitione dictũ iam eſt, poſtremò, debet vtraque breuis, & aperta eſſe. Nam turpe eſt (vt ait Quintilianus) id obſcurum eſſe, quod in eum ſolum vſum adhibetur, ne ſint cætera obſcura.

Partitio eſt totius in partes deſcretio. Cicero propriè

propriè scripsit. Partitionem vocari, cùm totũ quasi in membra, non in species discerpitur: vt si corpus partiaris in caput, thoracem, ventrem, manus, pedes, aut Domum in fundamentum, parietes, & tecta. Sit, inquit Fabius, Diuisio rerum plurium in singulas. Partitio verò singularum in partes discretus ordo, & recta quædam collatio, prioribus sequentia connectens. Idem Latinè sonant Diuisio, & Partitio. At qui hæc non distinguit, artem destruit, vt ait ille. Omnis diuisio finita est, & certa habet membra. Partitio fit nonnunquam manca, & ex incertis, ne dicam infinitis partibus constans, quo fit vt eredam speciem in indiuidua non diuidi propriè, sed partiri potiùs: quamquã rhetores nõ admodum inter hæc distinguere solent.

Enumeratio, quoties multa quæ vni alicui insunt, recẽsemus, vt cùm dico. Cicero fuit eloquens orator, prudens senator, & grauis philosophus: hæc inter dialecticos rarissimè habet locum. Certè tũ Definitio, tum Diuisio ex omnibus penè locis ducuntur.

Locorum tractatio, vt ordo postulat, in alium locum dilatus, quartum librum cõstituet.

De diuisione.

Postquam quid sit vnum quodq; cognoscimus, &c. Exordiũ sumendũ est à definitione, si res proposita obscura tantùm sit: sin verò obscura & multiplex, à diuisione. Car.

Iohannis Setoni

Ad quot vtilis est diuidendi ratio.

Ratio diuidendi vtilis ad tria: ad
- Cognoscendum diuisum.
- Aptè definiendum:
- Differendi copiam.

Diuisio quid.

Diuisio est communioris, id est, omnis diuisio est generis in species, per differentias diuisiuas.

Diuisio duplex.

Nominis, Rei, vt
- Hominum alij sunt viuentes, alij mortui.
- Animalium aliud homo, aliud brutum.

Regula.

A diuisione rei argumentum sumitur affirmatiuè & negatiuè: A diuisione verò nominis non sumitur, quia alterum membrum est terminus diminuens.

Vnum diducitur in multa tribus modis.
- Diuisione,
- Partitione.
- Enumeratione.

Quinque diuisionis species.
- Generis in species.
- Generis in differentias.
- Subiecti in accidentia.
- Accidentis in subiecta.
- Accidentis in accidentia.

Regula.

1 *Si diuisum intelligatur in suis membris diuidentibus,*

tum

tum omnis diuiſio eſt generis in ſpecies: Sin autem conſiderantur abſq; vlla collatione, tum ſunt diuiſionis ſpecies.

2 *Quando diuiditur æquiuocum æquiuocans in æquiuoca æquiuocata, vt, Canum alius domeſticus, alius marinus, alius cæleſtis, eſt enumeratio tantùm.*

3 *Quando ima ſpecies diuiditur in ſua indiuidua, partim eſt partitio, partim diuiſio: partitio, quatenus non eſt aliquis certus numerus indiuiduorum alicuius ſpeciei: diuiſio, quatenus ſpecies verè prædicatur de ſuis indiuiduis.*

De legibus diuiſionis.

Tres leges diuiſionis.

- Vt diuiſum cum omnibus membris diuidentibus conuertatur, & non cum vno aliquo.
- Nihil debet eſſe ſuperfluũ, aut parũ explicatum in definitione.
- Vt breuis ſit & aperta.

Diſcrepantiæ inter diuiſionem & partitionem.

1 *Diuiſio eſt generis in ſpecies: partio eſt totius in partes.*

2 *Diuiſionis certæ ſunt ſpecies: partitionis ſunt infinitæ partes nobis, licet naturæ ſunt finitæ.*

3 *Diuiſum prædicatur de ſuis membris diuidentibus: totum integrale non prædicatur de ſuis partibus, vt, virtus de morali virtute, & de intellectiua. Corpus (quod eſt totum integrale) non prædicatur de capite, brachio, &c.*

Obiectio.

Totum ſimilare prædicatur de ſuis partibus, vt, vnaquæq;

quæq; pars aquæ est aqua.

Respons.

Nomen totius similaris prædicatur de parte: ipsum tamen totum non prædicatur: neque aqua prædicatur, vt genus, de parte aquæ.

Enumeratio est quoties multa vni alicui attribuuntur: vt, Hector vir fortis in bello, consilio pollens, & Græcorum principum eversor.

Definitio per locos generales ducta.

Setō

A differentijs. HOmo est animal rationale.

A proprio. Leo quadrupes est rugibilis.

A toto. Homo est qui capite, humeris, pectore, ventre, manibus, pedibusque constat.

A parti. Terra est pars mundi infima.

A cōiugatis. Prudens est vir prudentia præditus.

Ab adiacentibus. Sturnus auis est nigra, albis distincta maculis.

Ab actibus. Tyrannus est, qui vnus rerum potitur, & ius ex arbitrio suo dicit.

A subiecto. Timiditas est impotentia, ceruo, dame, lepori, pauciscq; alijs naturalis.

A materia. Ceruisia est potus ex aqua, hordeo, lupuloque factus.

A forma. Triangulus est figura habens tres angulos

angulos duobus rectis æquales.

Statua est imago sculptoris manu effecta. Ab efficiẽte.

Rhetorica est benè dicendi scientia. A fine.

Aedificator est, qui domus, templa, ædificia potest erigere. Ab effectis.

Homo est animal, cuius vsui cætera omnia sunt animalia. A destinato.

Triarij sunt milites in postrema acie collocati. A loco.

Amigdalus arbor est, quæ primò omnium floret. A tempore.

Vxor est fœmina, viro maritata. A connexi.

Cædes est mors violẽta, iurgium, odiũ, inuidiam, contumeliam, iniuriam, plerũque sequens. Ab antecedentibus.

Meretrix est, quæ cultui corporis voluptatique studet. Ab adiunctis

Furere est, non cognoscere homines, nõ leges, non senatum, non ciuitates, & corpus suum cruentare. A consequẽtibus.

Iustitia est virtus, quæ (ex sententia Ciceronis) vnicuique sua tribuit. A pronunciatis.

Lynx auis est columba minor, pedibus vtrinque in binos digitos scissis. A Comparatis.

Paterfamilias est, qui ita præest familię, vt præceptor discipulis. A similitudine.

Virtus

A contrarijs Virtus est vitium fugere.
A priuatiuis. Obliuio est scientiæ amissio.
A relatiuis. Pater est qui liberos habet.
A dissentaneis. Virtus est placidis abstinuisse bonis.

POtest quandoque definitio, ex duobus aut pluribus locis duci, sed nomen ex eo habet, qui est manifestior. Hæc ex quatuor diuersis locis est petita. Bubo auis est nocturna, à boum mugitu dicta: Vncunguis carniuora, aquilam magnitudine referens. Nonnulli fortassis quasdam ex his descriptiones, habentius quàm definitiones vocarét. Verùm Agricola, quem in his rebus libentius imitabor, tales appellat definitiones: non tam fortasse quòd rei essentiam quàm rem ipsam conuersim explicant. Apud quem (quantum ad inuentionem attinet) definitio, & descriptio, vnum eundemque locum constituunt, nisi poëtarum descriptionem intelligas, cum qua nihil est nobis commertij Definiendi munus magni & excellentis viri est qui non solam vniuersam definiendæ rei naturam, sed & alia plurima, quæ eam circumstant percipit. Neque quicquam alium æque acrem à tardo, doctum ab indocto distingui, atque definiendi peritia: quo magis conuenit, vt crebrò definitionibus tenelli animi exerceantur. Super est modò vt diuisio etiam per locos ducatur atque hìc Rodolphi, viri eruditissimi, exempla adducam, quem nollem vllo pacto sua fraudari laude.

Diuiſio per locos.

Setõ

AC quoniam perfectæ differentiæ origo ex forma eſt, inde ordiamur.

A forma.

Corporum aliud animatum, aliud expers animæ.

A materia.

Arborum aliæ ex ſemine ſunt, aliæ ſpõte naſcuntur.

A ſubiecto.

Feritas alia ſerpentis, alia auis, alia reliquarum belluarum eſt.

Ab adiacentibus.

Animalium aliud manſuetum, aliud ferum.

Ab actibus.

Hominum alius ſtudio, alius lucro, alius voluptati operam dat.

Ab efficientibus.

Animalium aliud parentis efficatia, aliud putrefactione gignitur.

Ab effectis.

Animalia quædam fœtum, quædam ouum, quædam vermem pariunt.

A deſtinatis.

Rerum domeſticarum aliæ ad neceſsitudinem, aliæ ad voluptatẽ, aliæ ad vſum pertinent.

A fine.

Opum parandarum gratia, alij iuſtam nauant operam, alij fœnerantur, alij vi rapiunt, alij fraude ſubducunt.

A loco.

Animalia hæc terra, illa verò mari degunt.

A tempore.

Flores aut hiberni ſunt, aut verni, aut æſtiui,

æstiui, aut autumnales.

A connexis. Homines partim serui sunt, partim domini, partim neutrum.

A contingẽtibus. Musicorum quidam literas sciunt, quidam ignorant.

A pronunciatis. Quidam homines laudati sunt, quidã vituperati, quidam silentio latent.

A comparatis. Populares quidam infra regem sunt opibus, quidam pares, quidam superiores sunt.

A similitudine. Aliorum vitæ propositum industria formicam imitãtur, aliorum segnities similis est muscis.

NOmen rei, opposita, & dissentanea, prorsus aliena sunt a diuidendi ratione. Præterea absurdum esset, vt vna diuisio, ex duobus locis ducatur, quod in definitione non est rarum. Nunc restat, vt exerceant sese pueri multis tum definitionum, tum diuisionum exemplis. Nulla enim ars citra vsum potest percipi: tantum abest vt exactè definire, & rectè diuidere quis possit, nisi priùs eius rei sibi vsum fecerit. Ex his (definitione & diuisione dico) omnis ferè nascitur disputatio, & argumenta tanquam ex fonte diriuantur. Atque hæc de Categoricis dicta sufficiant.

De

Definitio ducta per locos generales.

OMnis definitio ducitur ab eo loco, à quo id quod supplet locum differentiæ ducitur. Car.

Nulla definitio ducitur à genere, quia nulla constat ex genere solùm.

Dialectica est differendi ars.

Linea est longitudo, latitudine & profunditate carens.

De Hypothetica propositione.

HYpothetica propositio est, quæ duas categoricas cum nota hypothetica in se complectitur: vt, Temperantia est virtus, & intemperantia est vitium. Setõ

Diuidi potest (vt simplex) in veram & falsam: deinde in affirmatiuã & negatiuã.

Quinque numerantur hypotheticæ species.

- Conditionalis.
- Copulatiua.
- Disiunctiua.
- Causalis.
- Temporalis.

Conditionalis est, vbi geminæ categoricæ conditionali nota iunguntur.

Copula-

Copulatiua, vbi nota copulationis categoricas coniungit atq; ita finiendæ sunt reliquæ species.

Conditionalis vera est, vbi antecedens probat consequens, aliàs falsa.

Copulatiua est vera, cuius vtraque pars est vera: vt iustitia est virtus: & fraus est scelus.

Falsa, si altera pars sit falsa: vt, Homo est rationalis, & homo est immortalis.

Disiunctiua è regione est vera, si altera pars sit vera: vt, Terra minor esse sole, aut mentiuntur philosophi.

Falsa, vbi vtraq; pars sit falsa: vt, Argẽtum præstat auro, vel literæ virtuti sunt præponendæ.

Causalis similis est conditionali. Nam vera est tantùm, quando pars posterior per priorem probatur: vt, Quia homo est capax rationalis, est risibilis. Denique quod ad veritatem spectat, idem de temporale est sentiendum.

Hæ etenim sunt veræ, Dum quis currit, mouetur: Dum sis probus, es amãdus.

Non autem hæ, Dum bibis, peccas: Dũ scribis, ludis. Quoniam prior pars non probat

probat ſecundam. Nullam agnoſcunt hypotheticæ conuerſionem, nec oppoſitionem præter contradictionem, præpoſita negatione toti propoſitioni.

Copulatiua vniuerſalitatem, diſiunctiua particularitatem quandam præ ſe fert, quo fit, vt inuicem contradicant, vbi partes ſunt oppoſitæ. Bifariam ſumi poteſt interdum, tùm copulationis, tùm diſiunctionis, nota: illa complexim aut ſigillatim, hæc diſiunctiuè aut copulatim.

Omittitur nonnunquam nodus venuſtatis gratia, qui tamen licet non exprimatur, intelligi debet.

TAndem ad hypotheticam enuntiationem ventum eſt, quam multò compendioſiùs, quàm alteram abſoluemus. Nam de hypothericis facilè iudicabit is, qui categoricarum naturam probè nõrit. Nam aliud non eſt hypothetica enunciatio, quàm duæ confuſæ categoricæ. Diuiditur hæc vt ſimplex in veram & falſam, iterum in affirmatiuam & negatiuam: quæ omnia non in verbum, ſed quatenus ſunt hypotheticæ in connexionẽm, hoc eſt, in notã hypotheticam incumbunt. Notas voco omnes cõiunctiones (quas dyname is grammatici dicunt) & aduerbia temporis, loci, ſimilitudinis, comparationis, & ſimilia, vt ſi, & nec, vel, aut, quia, dum, tam

quando,æquè. &c. Pro diuersitate harum, distinguuntur species hypotheticarum: sed ipse, breuitatis causa, eas tantum quæ præcipuæ habentur, explicabo. Hæ quinque sunt, conditionalis, copulatiua, disiunctiua, causalis, temporalis. Quanquam duæ vltimæ, argumentationum formæ, magis quàm species censendæ sunt. Ad has reduci possunt, quæ reliquæ sunt. Inconditionali respicere oportet conditionem, nam vera non est, nisi prima propositio secundam probat, hoc est, ex necessitate inferat: vt, Si præcepta dei seruaueris, saluus eris: Si parentes oderis, es improbus. Hæ falsæ sunt. Si non es monachus, non es pius: Si vxor sit formosa, est honesta, licet fortasse partes sunt veræ. Et hæc vera est, quamuis falsæ sint partes. Si equus volabit, erit alatus. Copulatiua non est vera nisi vtraque pars pariter sit vera: vt, Hortentius fuit vir eloquens, & singulari memoria præditus. Falsa vbi vna pars est falsa, vt, Alexander fuit potentissimus, & sobrius: hanc, quia nullam habet in se conditionem, quidam ab hypotheticis reijciunt. Disiunctiua è contrario vera est, cuius vna pars est vera: vt, Fraus est licita, vel mercatores delinquũt. Falsa non est, nisi vbi vtraque pars simul falsa fuerit: vt, Scurrarum vita est honesta, vel nemo auaro fœlicior. Causalis & temporalis, conditionalis naturam imitantur. Falsæ enim sunt nisi prior propositio alteram necessariò probauerit Prioris exemplum: Dies est, quia sol est in nostro Horizonte. Posterioris exemplum: Dum quis viuit, spirat: dũ

quis

quis cernit, oculos habet. Nec refert vtra pars in his præponatur: vt, Nox est nobis, dum sol est in altero hemisphærio. Sunt hæc omnia de hypotheticis affirmatiuis intelligenda. Non conuertuntur hypotheticæ, nec oppositionem habent, nisi contradictionem, quum toti propositioni præponitur negatio, vel aufertur præposita: vt, Si vis ad vitam ingredi, seruanda sunt mandata. Contradictio est, Non si vis ad vitam ingredi, seruanda sunt mandata. Non dum apud Antipodes est sol, nobis nox est. Cõtradictio, Dum apud Antipodes est sol, nobis nox est, qui modus faciendi contradictionem, generalis est etiam in categoricis: vt, Omnis auarus est miser. Nemo odit seipsum, non nemo odit seipsum: & ita de reliquis. Omittitur interdum nota, venustatis causa: vt, Liberali ingenio prodest lenitas, prauo nocet. Pauperi desunt multa auaro omnia præsente præceptore, auscultant discipuli. Optare potes quæ velis, consequi quæ velis, non potes. Omnis copulatiua participari videtur vniuersalitatem, & omnis disiunctiua particularitatẽ. Itaq; sunt qui tradunt copulatiuam contradicere disiunctiuæ, vbi partes sunt oppositæ: vt, Scipio Hãnibalem vicit, deleuitq; Carthaginem: Non vicit Hannibalem Scipio, vel Carthaginẽ non deleuit, rursum. Nullus poëta doctior est Homero, vel nullus antiquior. Est aliquis poëta doctior, & antiquior Homero. Est porrò attendendũ, nodũ copulatiuum posse bifariam accipi aliquando, aut complexim, aut sigillatim: vt, Omnis nostra vis in ani-

mo & corpore ſita eſt. Si (Et) capiatur complexim, vera & categorica eſt. Si ſigillatim, eſt copulatiua falſa ſignificant enim omnem vim in animo eſſe, & itidem omnem eſſe in corpore: vtrunq; eſt falſum. Huius generis ſunt, Lac & piſcis ſunt venenũ: Duo & tria ſunt quinque. Anima & caro vnus eſt homo. Argumentatio eſt antecedens, & conſequens & alia ſimilia. Diſiunctionis etiam nodus nunc diſiunctiuè nunc copulatim capitur: vt, Omne animal aut homo eſt, aut brutum. Si ſumatur (aut) diſiunctiuè, eſt falſa propoſitio. Nempe diſignat omne animal eſſe hominem tantùm, vel omne animal eſſe brutum. Si nota copulatim accipiatur, deſignat hominẽ & brutum pariter inter ſe, omne animal complecti. Multæ ſunt huius generis propoſitiones: quas hîc repetere magis eſſet longum, quàm neceſſarium.

Car. *De definitione hypotheticæ propoſitionis dictum eſt priùs.*

Secundi libri finis.

LIBER TERtius.

De argumentatione.

Vmmus huius artis scopus, ad quem omnia diriguntur, est argumentatio: Cui explicandæ tertium librum destinauimus. Setõ Primum ergo quid argumentatio, deinde quotuplex sit, postremò quæ ei affinia sunt, demonstrandũ est: qui ordo suprà à nobis est seruatus.

Argumentatio est propositionum ad illatiuam notam connexio: vt, Chremes fuit ebrius, ergo futilis.

Tria sunt in argumentatione notanda: Antecedens, nota, & consequens.

Antecedens est prior pars argumentationis, notam præcedens.

Consequens verò posterior, eandem subsequens.

Nota denique velut nodus quidam est, ipsas res connectens: vt Catilina fuit proditor patriæ: ergo meritò Roma expulsus.

Hic antecedens, Catilina fuit proditor patriæ: ergo, nota: meritò Roma expulsus, consequent.

Antecedens quandoque in duas secatur partes Priorem vocant maiorem, alteram minorem, de quibus suo loco dicemus.

Argumentum est probabile, inuentum ad faciendam fidem de re aliqua: alij medium vocant.

Argumentatio in bonam & malam cõsumitur.

Bona est, cuius antecedens necessariò infert consequens: vt Cernit, ergo oculos habet.

Mala est, cuius antecedens, aut non omnino, aut non ex necessitate probat consequens: vt, Attalꝰ fuit diues, ergo liberalis.

QVoniam in primo libro terminum incomplexum, ac in secundo propositionem explicuimus, postulat ordo vt in hoc tertio libello illustretur argumentatio, qua nihil in tota dialectica spatiosius, amplius, aut maius. Quemadmodum enim ab exiguis fontibus orta flumina augescunt

gescunt spatio, & in immensum crescunt ita & omnis scientia à paruis principijs initium faciens, latiùs inde emanat, & progressu ad maiora euagatur, tandemque in amplissimam immensitatem expatiatur. Argumentatio est propositionum ad illatiuam notam connexio: vel, vt alijs placet. Oratio qua quis rei, de qua dicit, fidem facere conatur: vt, Nero fuit tyrannus, ergo indignus imperio. Hæc non aliter ex pronunciatis, quàm ex terminis pronunciatum componitur. Et vt in hoc subiectum, copula, & prædicatum, sic tria quoque notanda sunt in omni argumentatione, antecedens, nota, & consequens. Antecedens est, quicquid notam antecedit. Consequens, quod notam sequitur: Nota, vtriusque nodus est. Vt, Lucretia seipsam interfecit: ergo fuit homicidij rea. Antecedens est, Lucretia seipsam interfecit: ergo, nota: fuit homicidij rea, consequens. Antecedentis quandoq; duæ sunt partes, maior, & minor: de quibus suo loco plura dicemus. Antecedens ratio, propositumque dicitur. Consequens, intentio, conclusio, illatio, cõplex, connexio, sequens, & thema appelatur.

Notæ sunt, ergo, ideo, igitur, proinde, itaq;, & si quæ sunt huiusmodi. Totam autem vtriusque connexionem, argumentationem, ratiocinium, sequelam, consequutionem, vulgò consequentiam: Cicero conclusionem dicit. Argumentum, vocant alij medium, alius minùs rectè, antecedés. Consequẽtiarum hæc bona, illa mala. Bona est, cuius antecedens non potest esse verum, nisi etiam consequens

vnà ſit verum: vt, Nullum regnum ſcelere partum, eſt diuturnum: ergo nec Philippi Macedonis regnum eſt diuturnum. Mala eſt, cuius antecedens poteſt eſſe verum, conſequenti exiſtente falſo: vt, Pulegium eſt medicamentum: ergo non eſt nutrimentum. Non defuere qui bonam in geminam ſpeciem diuiſerunt, alteram à materia, alteram à forma nominantes: & rurſum, quam materialem vocant, in aliquot ſpecies, quas hic repetere longiùs eſſet, opinor, quàm vtile.

Annotationes P. Carteri *in tertium Librum Dialecticæ* Iohannis Setoni.

Car. *Liber tertius inſcribitur de argumentatione, quia argumentari eſt finis totius Dialectices.*

Diſcrimen inter argumentationem & argumentum.

ARgumentatio & argumentum in hoc differunt, quòd argumentatio eſt argumenti per orationem explicatio: Nam argumentatio complectitur argumentum probans cum concluſione quam probat.

Argumentatio quid.

Argumentatio eſt ratio concludendi vnam propoſitionem per

nem per alteram per aliquam coniunctionem illatiuam: vt, Iustitia est virtus: ergo, est laudabilis.

Argumentum est ratio, quæ rei dubiæ facit fidem. Argumentum dicitur medium, quia tota vis argumentationis dependet ex medio.

Fidem facimus dupliciter.

Per notiora natura, } Syllogismo.
Per notiora nobis. } Inductione.

Antecedens in syllogismo tantùm, in duas secatur partes, quæ Maior & Minor dicuntur.

Argumentatio bona bifariam dicitur. } Ex forma. Ex materia.

Argumentatio bona ex forma dicitur & non ex materia, quando sit recta dispositio terminorum, licet propositiones ipsæ sint falsæ.

Argumentatio bona ex materia dicitur, quando propositiones veræ sunt, ex quibus fit argumentatio, tamen dispositio illarum mala est.

Argumentationum aliæ bonæ, aliæ malæ.

Hæc Setoni diuisio, est nominis diuisio, non rei.

Quatuor sunt argumentationis formæ.

Setõ

Syllogismus.
Inductio.
Enthymema,
& Exemplum.

Enthy-

Enthymema ad ſyllogiſmum, exemplũ ad inductionem referunt. Ariſtoteles illud rhetoricum ſyllogiſmum, hoc rhetorica inductionem nominat.

Syllogiſmus eſt oratio, in qua ex duabus præmiſsis conceſsis, neceſſariò per cõceſſas infertur concluſio, vt.

Omnis ars alit artificem.
Pictura eſt ars: ergo, } Ars.
Alit artificem.

Tres ſunt in omni ſyllogiſmo enũciationes: maior & minor propoſitio nodũ præcedentes, ac eundem ſequens concluſio.

Tres ſunt etiam ſimplices voces in ſyllogiſmis, maior, minor, & media, doctis extrema nominantur.

Maius extremum eſt quod in maiori propoſitione ſumitur cum medio.

Minus extremũ, quod in minore propoſitione cum medio ſumitur.

Medium verò dicitur, quod in vtraq; præmiſſa capitur.

Materia ſyllogiſmorũ ipſa ſunt *Axiomata*.

Forma eſt *Axiomatos* diſpoſitio.

Modus eſt pronunciatorum quantitatis & qualitatis ratio.

Figura

Figura est certa debitaque dispositio medij.

Bis duo prima tibi numerat, totidemq; secundæ
Vltima quæ restat, retinet sex verba, figura.

Medij dispositio.

Præcedit copulam prima, medium sequiturq;:
Ast bis præcedit terna, sequiturq; secunda.
Præmissæ medium maior minorq; capessunt:
Hoc tamen vt Scyllam semper conclusio vitat.

Argumentatio bona quatuor sub se species cõtinet, Syllogismum, inductionem, enthymema, & exemplum. Duæ priores perfectæ sunt, & secundũ philosophum, dialecticis propriæ: Duæ reliquæ imperfectæ, captiosæ, & poëtis familiariores. Syllogismus est oratio, in qua concessis Maiore & Minore necessario per eas sequitur Conclusio. Syllogismus Raciocinatio dicitur à Cicerone: ab alijs Collectio. Maior & Minor propositio, quia præcedunt nodum, præmissæ appellantur. Conclusio ex præmissis inducitur. Quæ partes variè, a varijs nominantur, vt hîc patet.

Syllo-

Iohannis Setoni

Syllogiſmi	1. Pars.	Ab Ariſtotele	Propoſitio maior		dicitur.
		A Cicerone	Propoſitio		
		A Quintiliano	Intentio		
		A Themiſtio	Sumptum	vel propoſitio	
		A Boethio	Sumptum		
		A Rodolpho	Expoſitio.		
	2. Pars.	Ariſtoteles	Propoſitionem minorem		vocat.
		Cicero	Aſſumptionem		
		Quintilianus	Aſſumptionem		
		Themiſtius	Sumptum	vel propoſitionē	
		Boethius	Sumptum		
		Rodolphus	Aſſumptionem		
	3. Pars.	Ab Ariſtotele	Concluſio		appellatur.
		A Ciceroni	Complexio		
		A Quintiliano	Connexio		
		A Themiſtio	Concluſio		
		A Boethio	Concluſio		
		Ab Rodolpho	Intentio		

Maius, minus, & medium extremum, vulgò termini & extemitates nominantur. Maius extremũ ſumitur cum medio in maiore propoſitione: Minus in minore ſumitur cum medio: Maior in concluſione prædicatur: Minus ſubijcitur: Medium in vtraque præmiſſa capitur, nec vnquam ingreditur concluſionem. Notandæ ſunt in ſyllogiſmo, materia, & forma. Ad formam ſpectat modus, & figura. Modi ſunt quatuordecim: & tres figuræ, vt docent verſiculi.

Bis duo prima tibi numerat. &c.

Barbara, Celarent, Darij, Ferio: integri habentur.

Ad quos ducuntur reliqui, cùm perficiuntur:

Cæſare, Cameſtres, Feſtino, Baroco, Darapti.

Felapton, Diſamis, Datiſi, Bocardo, Feriſon.

Addunt alij quinque alios modos primæ figuræ quos vocant indirectos, quòd in concluſione maius extremum minori ſubijcitur, cùm contrà fit in reliquis. Varietas figurarum ex medio prouenit, quandoquidem medium in prima figura eſt ſubiectum in maiore, & prædicatum in minore. In ſecũda bis prædicatur medium, in tertia verò medium bis ſubijcitur, id eſt, in vtraque præmiſſa, vt verſus indicant.

Præcedit copulam. &c. Medium (vt diſtichon indicat) non ingreditur cõcluſionem. Præmiſſa medium. &c. Cõcluſio igitur ex maiori & minore extremis conflatur, quæ directa vocatur, quoties maius extremum de minore prædicatur. Præterea. Concluſio cogitatione eſt prima ſyllogiſmi pars.

Maior,

Maior, hoc est, eius ratio, vel causa secunda: & Minor, vltima. Verùm priusquam syllogismum absoluam, docendi sunt pueri, quo pacto sese inter argumentandum gerant.

De disputatione.

Disputatio est aliquorum de re controuersa argumentosa conflictatio: in hoc latens veritas diligenti examine discutitur. Quippe vt in arbore putanda segmenta reijcimus, ita in dissertione concisis falsis, & ambiguis, ad vera & indubitata sensim peruenitur. In omni autẽ disputatione debet esse, qui ratiocinia proponat, & qui ei ad illa respondeat alter oppugnator, alter propugnator appellatur. Illi inuentio præcipuè, huic iudicium semper ob oculos est ponendum. Alter argumẽtis seu gladio proscindere, ferire, penetrare conetur. Alter dialecticæ iudicio, velut clipeo quodam, ictus declinabit, vitabitque: petitionis impetum franget, irruenti resistet, seseq; illęsum, & intactũ tuebitur, hoc est, veritati, seu sacræ ancoræ adhærebit. Non licet vni eidemque incepta semel dissertione, nunc opponentem, nunc respondentem agere, velut imperiti, grammaticastri qui ob imperitiam alternatim quęstiones agitant. Imo dialecticorum est obnixè inuicem ratiocinandi formam seruare, ne disputantium vices vllo modo confundantur.

Disputantis officium.

Disputantis officiũ est priùs meditari quod proponat, scopumq; aliquem in animo præfixum habere quo (si possit) denso argumentationum agmine ad-

ne ad-

ne aduersarium impellat. Huc rationes suas omnes dirigat, nec vllam sinat ansam arripere ad alia deflectendi, obstruat viam aufugienti, & angulos quærentem reuocet, retrahatq;, & quasi vallo quodam vndique obsistat, ne quoquo pacto refugium inueniat, aut è cassibus elabatur. Facilè autem tergiuersabitur antagonista, seseque è faucibus eripiet, si multa simul, & turbato ordine proponamus, aut si argumentationem absque forma & vinculis proferamus. Vrgeat ergo disputator angustè, vt ad totam connexionem, aut ad eius partes respondeat, non perplexè, sed clarè, & certa cum asseueratione. Responsum animo verset, num consonum & idoneum sit, aut secùs: deinde quale sit, argumento aliquo impugnet. Si sequela denegabitur, argumentationis formam allegabimus. Sin propositum, aut eius pars negetur ab aduersario, nouo medio confirmetur, donec tandem veniamus ad aliquid quod certum sit, taleq; vt negare id aduersarius non possit. Si quid elargiatur, ex ipso aliud colligendum est, deinde ex iam collecto rursus aliud inferendum, & ex illo deniq; aliud, donec tãdem ad primum illud perueniamus quod reliquarum argumentationum serie conati sumus asserere: quod profecto arduum non erit, si in vtranque partem, hoc est, ad confirmandum, infirmandumq;, accedamus instructi. Argumenta dabunt loci, quæ (vt præmonui) in argumentationis speciem sunt colligenda, atque ita decenti ordine obijcienda, quoad voti compotes simus, vel donec resoluẽdus

sit ad-

sit aduersarius, & nostro arbitrio quasi è compedibus emittendus: id quod tum plerunq; fieri solet, cùm seu captiuus in laqueos ducitur, vel rationem missam facere à digniore aliquo, qui disputationi præsidet iubemur. Exemplum, vt, si quis neget sapientem esse diuitē, probabis hoc pacto: Sapiens nullis caret opibus, ergo est diues. Antecedens probabis ad hunc modum. Sapiens habet opes quas vult, ergo non caret vllis: & iterum antecedens sic suadebis. Sapiens nullas cupit, ergo habet quas vult: antecedens rursum. Sapiens non putat opes esse bonas, ergo nullas cupit.

Deniq; sic adhuc probabis antecedens. Sapiens solam virtutem in bonis esse iudicat, ergo diuitias non putat esse bonas, atque ita deinceps in infinitum, quicquid negatur, nouo medio stabilies.

Officium respondentis.

Respondētis est (qui diuersa tuetur, & pro vero pugnat) primum in initio statim raciocinium quo proponitur ordine repetere, deinde deliberare, & secum priùs in animo meditari, diligenterq; apud se statuere, quid sit respondendum, cauereque ne ad redargutionem, vt vocant, hoc est, palinodiam, nec ad falsum concedendum verumue negandum, nec ad negationem, aut vllam absurditatem asserendam impellatur. Cauendum in primis ne vlla rerum similitudine decipiatur. Animaduertere sedulò, quibus inuoluitur nexibus ratiocinium, & quibus modis dissolui oportet, quod confirmatum est. Repetet anteà tacitè apud se, quo videatur argumen-

gumentatio ſpectare, & quaſi è longinquo reſpiciat, num ſi hoc aut illud aſſerat, pacatum finem, veluti portum quendam, ſit habitura. Res pariter & connexio examinanda eſt, antequàm ſuam proferat in medium ſententiam. Nam nunc materia, nunc conſequentiæ artificium fallit.

Non eſt fas, vt reſponſor vlla diſputãti obijciat aut quæſtiones proponat ſuum agat negotiũ, id eſt obiecta repetat, repellat, ſoluat. Tantùm ad interrogata reſpondeat, & quãtum datur, in ſingulis ſatisfaciat oppoſitori. Repellitur argumẽtatio negatione, ſoluitur diſtinctione: nam eludere abſurdo, & obiecta retundere, non tam fortaſſe dialectici eſſe, quàm grammatici & rhetoris quibuſdam videbitur. Duplici verò nomine repetimus quod proponitur, tum ne forte vocum aliqua vicinitate decepti obaudiremus, tum ne ad excogitandam reſponſionem non ſatis daretur ſpatij, quando præceps & inconſultum reſponſum rarò vacat vitio, vt ait ille. Repetita ergo & quaſi ruminata aliquoties, argumentatione, vel quęſtione, non ſolùm tota per ſe partium connexio, verum etiam ſingulæ eius partes ſingulatim ponderandæ nobis veniunt, ad quas, pro earundem qualitatis diuerſitate ſeparatim, peculiari ſuo partibus addito nomine, conuenit reſponſum dare. Præterea reſponſori ſumma opus eſt cautione, vbi quis Socratico more ſecum inijt diſputationem: hoc eſt, vbi nulla propoſita argumentatione, varias quæſtiones doloſè agitat, cuius inductione exemplum dabimus. Aduerſarium

quoque nos blanda voce demulcentẽ, laudantémue, quod ei largimur, ſuſpectum habere debemus, nec minus ducentem, quàm trahẽtem vereri. Porrò quorſum tendunt eius conatus priùs imaginemur, quo citiùs ſcopum illum, ad quem nos velit adactos, velut ſcopulos vitemur, ac fugiamus, cane peius & angue, vt eſt in prouerbio. Nam caput eſt videre in altercatione, quid poſitum eſt in controuerſia, ne in ipſo portu impingas. Proximum, vt illorum naturã omnem, de quibus agitur, probè perſpectam habeas, ne Antabatarũ more clauſis oculis dimices, ne velut Laberinthum ingreſſus, quò eas interiùs, eò exitus ſit incertior.

Propoſitio vera
Quæſtio vera } ſunt concedenda
Argumentatio bona

Propoſitio falſa
Quæſtio falſa } ſunt negandæ.
Argumentatio mala

Propoſitio multiplex
Quæſtio multiplex } ſunt diſtinguẽdę
Argumentatio dubia

Decipit enim facilè multiplex, de quo non fuerit priùs præmiſſa diſtinctio. Nullum nobis negotium facceſſunt, quæ indubitatæ ſunt fidei, aut prę-

ſusa

ſus à vero aliena: at probabilia rectè diſcernere, hoc opus, hic labor eſt. Ad hæc, quicquid denegabimus, ſeu id verum ſit, ſeu falſum, conabitur illud diſputator (ſi poſſit) ratione confirmare, & ſuffulcire, id quod citra nouam argumentationem nequit omnino fieri. Secunda igitur illa argumentatio, & quaſi exreſponſo recens nata, qua negatum colligitur conficiturq;, non minùs quàm prior recitanda, & diligenter penſitanda venit, atque ita porrò, donec ad ſolutionem tandē ventum ſit, quæ ſanè nunquam aut perrarò abſque diſtinctione (ſi doctis credamus) inuenietur. Ac quoniam veritatis & eruditionis tantùm gratia decertandum eſt, nont ſunt falſa nimis pertinaciter defendenda. Satius eſt victori herbam porrigere, & infantiam cōfiteri, quàm à falſo ſtare, & ſophiſtarum more de verbis inaniter argutari. Abſit, procul rixandi deſiderium, abſit, contumelia, faceſſant conuitia: quæ biliosis ingenium obfuſcant, mētis aciem perſtringunt, omne rationis penè lumen extingunt. Mitte Scotiſtis omnem inanem loquacitatem, nullum eſt enim certius illiterati argumentum, quàm garrulitas muliebris, doctos decet modeſtia, & morū candat ingenuos. Nec reſpondenti licet, recitato ratiocinio ſtatim ad ipſam ſolutionē (tanquā reſpondendi munere graueretur, aut laqueos timere) feſtinare. Longè enim eſt aliud verè reſpondere, aliud rectè & appoſitè quare aut omnia pariter cōcedere, aut antecedens, aut ſequelā, aut deniq; negare, vel diſtinguere oportet. Nam cēſequens in-

ficiari nemo ſolet, nec debet. Hanc rem multò exercitamẽtis faciliùs, quàm regulis percipies. Nam ſi quis ſic diſputationem nobiſcũ inſtitueret. Omnis mercator eſt improbus, ergo eſt puniendus, Nõ hîc ſequela, ſed propoſitum eſt negandum. Si hoc pacto probet, Omnis mercator vtitur fraude ergo. Omnis mercator eſt improbus, hîc, etiam antecedens negabis. Quod ſi ſic probet. Omnis mercator pluris reuendet, quàm emit mercedes. Igitur vtitur fraude: Iam neganda eſt conſecutio. Si alligabit enthymema, dicemus eius formam non ſemper eſſe efficacem ad probandum inſtitutum.

Nunc ordine ſyllogiſmos colligamus.

Prima figura.

Bar *Omne vitium eſt caſtigandum*
ba *Omne mendacium eſt vitium, ergo* } *Vitium*
ra *Omne mendacium eſt caſtigandum.*

Ce *Nullus magiſtratus reddit honeſtum,* } *Magiſtratus.*
la *Omnis prætura eſt magiſtratus, ergo,*
rent *Nulla prætura reddit honeſtum.*

Da *Quiſque affectus eſt reprimendus.*
vi *Ira eſt affectus, ergo* } *affectus*
ti *Ira eſt reprimenda.*

Ferio,

Fe	*Nulli laſciui ſunt legendi*	
ri	*Quidam poëta eſt laſciuus, ergo,*	*Laſcium*
o.	*Quidam poëta non eſt legendus.*	

Hi quatuor ſoli perfecti ſunt, reliqui omnes imperfecti.

Prima figura eſt perfectorum tãtùm. Perfectus eſt ſyllogiſmus, cuius partes, quaſi naturæ ductum ſequentes: non poſſunt in meliorem formam reduci, reliqui modi ſunt imperfectorũ. Itaq; tranſmutatione, & cõuerſione egent, priuſquam ad perfectorum ordinem reducantur: quam rem mox planiorem faciam. Subiungam hîc etiam quinque illos, qui vulgò adduntur, primę figuræ modos. Etſi enim concluſionem (vt vocant) indirectam, hoc eſt, conuerſam inferunt, neceſſariò tamen ſequitur aſumpti. Nam ſi ad eaſdem præmiſſas in Barbara ſequitur hæc concluſio. Omnis ſobrietas eſt amplectenda, neceſſariò per conuerſionem attenuata ſequitur. Aliquod amplectendum eſt ſobrietas: & ita in cæteris modis.

Ba	*Omnis temperantia eſt amplectenda*	*Tem-*
ra	*Omnis ſobrietas eſt temperantia, ergo,*	*peran-*
lipton.	*Aliquod amplectendum eſt ſobrietas*	*tia.*

Ce-	*Nullum vitium eſt decens*	
lan	*Omnis audacia eſt vitium, ergo,*	*Vitium.*
tes.	*Nullum decens eſt audacia.*	

Iohannis Setoni

Da Quoduis crudele eſt odioſum
bi Aliquod bellum eſt crudele, ergo, } Crudele.
tis Aliquod odioſum eſt bellum.

Fa Omnis auarus eſt miſer.
pe∫ Nullus probus eſt auarus, ergo, } Auarus.
mo Aliquis miſer non eſt probus.

Fri Quædam modeſtia eſt laudabilis
ce∫ Nullum conuitium eſt modeſtia, ergo, } Modeſtia
morũ Aliquod laudabile non eſt conuitium.

Fapeſmo, & Friceſmorum dicuntur omnibus figuris ex æquo congruere, & communes eſſe, ſi medium ad debitã figuraram naturã rectè tẽperetur.

Secunda figura.

Ce Nemo liberalis cupit aliena:
ſa Omnis auarus cupit aliena, ergo, } Cupiens aliena.
re Nullus auarus eſt liberalis.

Ca Omnis prudens eſt temperans:
me Nullus voluptarius eſt tẽperans, ergo, } Temperans.
ſtres Nullus voluptarius eſt prudens.

Fe Nullum ſcelus eſt excuſabile:
ſti Aliqua culpa eſt excuſabilis: ergo, } Excuſabilis.
no Aliqua culpa non eſt ſcelus.

Baroco.

Ea Omnis fraus eſt prohibita:
ro Quædã mercatura nõ eſt prohibita: ergo } Prohibitũ.
to Quedam mercatura non eſt fraus.

Tertia figura.

Da Omne periurium eſt flagitium,
ra Omne periurium eſt mendacium: ergo, } Periuriũ.
pti Aliquod mendacium eſt flagitium.

Fe Nulla dialectica eſt venalis:
la Omnis dialectica eſt ſcientia: ergo, } Dialectica.
pton Aliqua ſcientia non eſt venalis.

Di Caſtigatio eſt neceſſaria,
ſa Omnis caſtigatio eſt pœna: ergo, } Caſtigatio.
mis. Pœna eſt neceſſaria.

Da Omnis ſtudioſus eſt adiuuandus,
ti Quidam ſtudioſus eſt pauper: ergo, } Studioſus.
ſi Quidam pauper eſt adiuuandus.

Bo Aliqua podagra non eſt medicabilis,
car Omnis podagra eſt morbus: ergo, } Podagra.
do Aliquis morbus non eſt medicabilis.

Fe Nulla ſeueritas placet puero
ri Aliqua ſeueritas eſt perutilis: ergo, } Seueritas
ſon Aliquod perutile non placet puero.

Car. *Quatuor ſunt ſpecies bonæ argumentationis.* { *Syllogiſmus,* *Enthymema,* *Inductio,* *Exemplum.*

Regula.

Syllogiſmus & inductio ad dialecticos præcipuè pertinent.

Syllogiſmus eſt oratio compoſita, in qua maiore & minore conceſſis, neceſſariò per conceſſas infertur concluſio.

Regula.

Concluſio diuerſum quiddam eſt à præmiſſis, quatenus ad formam ſyllogiſmorum, non quatenus ad materiam.

De ſyllogiſmo.

Diuiſio Syllogiſmi.

Duplex eſt ſyllogiſmus { *Categoricus* { *Communis.* *Singularis.* / *Hypotheticus.*

Syllogiſmus categoricus eſt, cuius præmiſſæ & concluſio categoricæ propoſitiones ſunt.

Hypotheticus ſillogiſmus eſt, cuius præmiſſæ vel concluſio hypothetica eſt.

Categoricus ſyllogiſmus.

Directè concludens. { *Eſt ſyllogiſmus concludens maiorem extremitatem de minore.*

Indirectè. { *Eſt ſyllogiſ. concludens minorem extremitatem de maiore.*

Subdi-

Subdiuiſio categor. ſyllog.

Catego. ſyllogiſmus.
- *Perfectus, qui nullius alterius indiget, vt concluſio demonſtretur eſſe neceſſaria.*
- *Imperfectus, qui indiget, vel oſtenſiua reductione, vel reductione per impoſſibile, vt concluſio ſit perfecta.*

Quatuor modi primæ figuræ tantùm perfecti: reliqui omnes imperfecti.

Syllogiſmorum diuiſio.

Syllogiſ.
- *Demonſtratiui.*
- *Dialectici.*
- *Sophiſtici.*
- *Obratiocinationes.*

Demonſtratiuus ſyllogiſmus conſtat ex neceſſarijs principijs, & immediatis alicuius artis.

Dialecticus ex probabilibus conſtat.

Sophiſticus ex apparentibus viris.

Obratiocinatio dicitur, quando ipſa argumentatio peccat in proprijs principijs malè quidem intellectis vel diminutè ſumptis.

Diuiſio ſophiſtici ſyllog.
Sophiſticus ſyllog. triplex.

- *Materia tantùm*
- *Forma tantùm*
- *Forma & materia*

} *peccans.*

Sophiſticus

Sophiſticus ſyllogiſmus peccans materia tantùm, dicẽdus eſt, ſyllogiſmus: omnis enim argumentatio denominatur ex concluſione.

Tres ſunt in omni ſyllogiſmo ſimplices dictiones: cætera ſupplementa dicuntur.

Materia ſyllogiſmorum ſunt ipſæ propoſitiones ex quibus fit ſyllogiſmus.

Forma ſyllogiſmorum eſt propoſitionum diſpoſitio.

Modus eſt certa declaratio quantitatis & qualitatis propoſitionum.

Figura eſt quæ docet quomodo medium diſponitur in vnoquoq; ſyllogiſmo.

Diſpoſitio Medij.

Sub. præ, prima: bis præ, ſecunda: tertia, bis ſub.

Expoſitio verſiculi.

In prima figura medium eſt ſubiectum in maiore, & prædicatum in minore. In ſecunda figura eſt prædicatum tàm in maiore quàm in minore.

In tertia figura medium eſt ſubiectum, & in maiore, & in minore.

Regulæ Titelmani de ratione inueniendi medium.

1 *Concludere volentibus vniuerſalem affirmatiuam, ſumendum eſt conſequens ſubiecti, & antecedens prædicati.*

2 *Ad concludendam particularem affirmatiuam, antecedens ad vtrunq; extremorum ſumendum eſt.*

3 *Ad concludendam vniuersalem negatiuam, sumendum est consequẽs subiecti, & extraneum ad prædicatum: vel consequens prædicati, & extraneum subiecti.*

4 *Ad concludendam particularem negatiuam, sumendũ est antecedens subiecti, & extraneum prædicati.*

Expositio earundem.

Medium in Barbara, est superius subiecto conclusionis in toto: & inferius prædicato in toto.

Medium in Celarent, est superius subiecto in toto: & repugnans prædicato in toto.

Medium in Darij, est inferius prædicato in toto, & superius subiecto in toto, & aliquando ex parte.

Medium in Ferio, est superius subiecto ex parte: repugnans prædicato in toto.

De ratione inueniendi medium in. 2. fig.

Medium in Cesare, est superius subiecto conclusionis in toto: & repugnans prædicato in toto.

Medium in Camestres, est superius prædicato conclusionis in toto, & eodem modo subiecto repugnans.

Medium in Festino, est superius subiecto ex parte, & repugnans prædicato in toto.

Medium in Baroco, est superius prædicato in toto: & repugnans subiecto ex parte.

De ratione inueniendi medium in. 3. Figura.

Medium in Darapti, est inferius tam subiecto quàm prædicato in toto.

Medium

Medium in Felapton, eſt repugnans prædicato concluſionis : in toto ſubiecto inferius.

Medium in diſamis : eſt inferius ſubiecto concluſionis in toto : & inferius prædicato ex parte.

Medium in Bocardo, eſt repugnans prædicato concluſionis ex parte, & inferius ſubiecto in toto.

Medium in Feriſon, eſt repugnans prædicato concluſionis in toto, & inferius ſubiecto ex parte.

Setō In his vocabulis, quæ vocamus Modos, ſignificatiuæ ſunt literæ quædam.

A Vniuerſalem affirmatiuā
E Vniuerſalem negatiuam
I Particularē affirmatiuā
O Particularem negatiuā
} deſignat.

Reductio ſyllogiſmorum eſt quum ſecundæ & tertiæ figuræ ſyllogiſmi ad primæ figuræ ordinem diſponuntur, eadem remanente materia. Imperfecti autem, ad eos perfectos reducuntur, qui ab eiſdem literis incipiunt.

In reductione eſt aduertendū, quòd B, C, D, E, in imperfectorum principijs, eos modos ad illos quatuor perfectos debere reduci denotant, qui ab ijſdem characteribus initium ſumūt, vt, Baroco ad Barbara Cæſare ad Celarent, & ita de alijs adhæc.

M Mutationem præmiſſarum
P Attenuatam conuerſionẽ } repreſentat.
S Simplicem conuerſionem

C. ſi alibi quàm in primo loco ponitur, per impoſſibile conuerſionem denotat.

Reductio imperfectorum.

1 Tres primi imperfecti in prima figura per cõuerſionem concluſionis reducuntur. Quartus præter conuerſionem, etiam mutatione præmiſſarum eget. Quintus conuerſas præmiſſas tranſponit.

2 In ſecunda figura, primus & tertius modus: per conuerſionem maioris, ſecundus mutata & conuerſa minore: & quartus ſolùm per impoſſibile reducitur.

3 In tertia figura, primus, ſecundus, quartus, & ſextus modus, per conuerſionem minoris. Tertius tranſponit præmiſſas, maiore, & concluſione conuerſis: denique quintus ſolum per obliquum ſyllogiſmi ductum perficitur. Poteſt quiſque modus per obliquum ductum probari: at Baroco & Bocardo nullam aliam reductionem agnoſcunt. Reductio per impoſſibile eſt, cùm ex contradicentia cõcluſionis cum alterutra præmiſſarum, colligitur alterius præmiſſæ contradicentia: vt, Omnis fraus eſt prohibita, quædam mercatura non eſt prohibita, ergo quædam mercatura non eſt fraus: ſic reducitur. Omnis fraus eſt prohibita. Omnis mercatura eſt fraus, ergo, omnis mercatura eſt prohibita. Sic etiam Bocardo, Quædam podagra non eſt ſanabilis, om-

lis, omnis podagra est morbus, ergo quidam morbus non est sanabilis: Ita reducitur ad Barbara.

Omnis morbus est sanabilis, omnis podagra est morbus, ergo omnis podagra est sanabilis. Seruat maiorem Baroco, Bocardo minorem: Ille à maiore, hic à conclusione incipit in reductione. De his satis.

Hunc tam cōcinnum syllogismorum ordinē, qui maximè in quatuor perfectis conspicitur, nos docuit ipsa natura: nobiscum enim simul nascuntur scientiarū principia.

Vtilissimum est, quando syllogismum colligis figuras & modos semper in mentem reuocare. Si vniuersale sit quod probatum iri cupis, vniuersali modo ad hoc inferendum conuenienti est vtendum, sin particulare, vtendum aliquomodo particulari. Nihil enim firmiter statuitur, nisi quod in conclusione per præmissas infertur. Quicquid autem negatur inter ratiocinandum, in noui syllogismi conclusione semper, ponendum est donec voti compotes fuerimus. Categorici, & simplices syllogismi in dialectica sunt vsitatiores.

Porrò vt inuētio ex locis propriè petitur,

tur, ita iudiciũ, altera dialecticæ pars, præcipuè ex syllogismi cognitione pendet: eoq; plura nobis hîc de eo sunt dicenda.

Modi alij sunt vniuersales, alij particulares: & rursum alij affirmatiui, alij negatiui, quas nomenclaturas à conclusione habent. Tum enim vniuersales vel particulares dicuntur, cùm conclusio fit vniuersalis vel particularis: & ita de affirmatiuis & negatiuis est dicendum. Si vniuersale sit quod statuere vis (thematis enim quantitas in primis est spectanda) Barbara aut alio vniuersali modo est vtẽdum. Sin particulare, tum Darij, Ferio, aut alij particulares modi conueniunt. Nam ponendum est semper in conclusione, quod cupimus persuasum iri, excogitandæ quæ sunt (inuento semel medio) præmissę, vnde illud commodissimè sequi potest: quæ si fortè negentur, & ipsæ statim in cõclusione alterius syllogismi ponantur, & per alias nouas præmissas probentur. Insuper dirimitur syllogismus, in categoricũ & hypotheticũ. Categoricus est cùm & præmissæ & conclusio sunt Categoricæ enunciationes: Hypotheticus, quando harum aliqua sit hypothetica. Categoricus, in cõmunem & singularem: Communis, in simplicem & compositum, quæ nomina ab extremis induuntur.

Cõmunis dicitur, cuius extrema sunt communia de singulari suo loco dicemus. Simplex est, cuius extrema sunt simplicia vocabula, quales sunt ferè syllogismi, quos hactenus collegimus. Compositus itidem

itidem est, cùm extrema sunt composita. Minus apti sunt ad disputandum, quorum media & extrema sunt multùm composita, & idcirco à philosopho reijciuntur.

Literæ significatiuæ.
in modis.

Car. *A. E. I. O. quantitatem & qualitatem propositionum designant.*

B. D. C. F. omnes modos imperfectos reduci ad modos perfectos ab eisdem literis incipientes.

M. Mutationem præmissarum significat.

P. per accidens conuersionem:

S. simplicem conuersionem denotat.

C. in primo loco non positum, reductionem per impossibile significat.

De syllogismorum reductione.

Reductio syllogismorum est cùm modi secundæ & tertiæ figuræ, & etiam modi indirectè concludentes, reducuntur ad modos primæ figuræ.

Diuisio reductionis syllog.

Reductio syllogismor. duplex.

Ostensiua, siue demonstratiua.
Per impossibile.

Ostensiua, siue demonstratiua reductio dicitur, quando modi imperfecti reducuntur ad modos perfectos per conuersionem

uersionem terminorum, aut præmissarum mutationem, aut vtriusq́; ab eisdem literis incipientes.

Per impossibile reductio est, cùm ex contradicentia cõclusionis cum altera præmissarum, colligitur alterius præmissæ contradicentia, vel contrarium in Darapti & Felapton: in reliquis omnibus modis directe concludentibus, cõtradicentia

Regulæ reductionis per impossibile.

Obtineat, trahit ad primos obliqua secundos.
Ad duo verba trahunt ternos, Certare tonanti.

Expositio carminum.

In vocabulo Obtineat, quatuor sunt vocales, quæ designant modos secundæ figuræ debere reduci ad modos primæ figuræ, quorum conclusiones eandem habent quantitatem & qualitatem cum ipsis vocalibus, vt Cesare ad Ferio, quia O, significat particularem negatiuam, cuiusmodi conclusio est in Ferio.

Certare tonanti. In his vocibus sex vocales continentur, quæ designant modos tertiæ figuræ debere reduci ad modos primæ figuræ quorum conclusiones sunt eiusdem quantitatis & qualitatis cum ipsis vocalibus.

Seruat maiorem, variatq́; secunda minorem:
Tertia maiorem variat, seruatq́; minorem.

Expositio Carminum.

In reductione modorum secundæ figuræ incipiendum

est à maiore propositione seruata, & pro minore accipienda est contradictio conclusionis & concludendum est contradicentiam minoris, vt

Fe Nemo liberalis cupit aliena
ri Aliquis auarus est liberalis: ergo } liberalis.
o. Aliquis auarus non cupit aliena

In reductione modorum tertiæ figuræ: exordiendum est à contradicentia conclusionis pro maiore propositione, seruata minore propositione: concludendum contrarium maioris in Darapti & Felapton, in reliquis modis contradicẽtiam: vt,

Ce Nullum mendacium est flagitium,
la Omne periuriũ est mendaciũ, ergo, } Mendacium
rent- Nullum periurium est flagitium.

De reductione modorum indirectè concludentium.

Nesciebatis.

In omnibus indirectè concludentibus modis incipiendũ est à contradicentia conclusionis, præterquam in Celantes, nam ibi à minore, seruando maiorem, & concludendo contradicentiam vel contrarium minoris.

De ostensiua reductione omnium modorum.

Baralipton reducitur ad Barbara per attenuatam conuersionem conclusionis: vt,

Bar-

Bar Omnis temperantia eſt amplectenda.
ba Omnis ſobrietas eſt tẽperantia: ergo,
ra Omnis ſobrietas eſt amplectenda.
} Temperãtia.

Celantes reducitur ad Celarent per ſimplicem conuerſionem concluſionis: vt,

Ce Nullum vitium eſt decens
la Omnis audacia eſt vitium: ergo
rent. Nulla audacia eſt decens.
} Vitium.

Dabitis reducitur ad Darĩ per ſimplicem conuerſionem concluſionis: vt,

Da Quoduis crudele eſt odioſum,
ri Aliquod bellum eſt crudele: ergo
i Aliquod bellum eſt odioſum.
} crudele.

Fapeſmo reducitur ad Ferio per attenuatam conuerſionem maioris, & per ſimplicem conuerſionem minoris, & per tranſpoſitionem præmiſſarum: vt,

Fe Nullus auarus eſt probus.
ri Aliquis miſer eſt auarus: ergo,
o. Aliquis miſer non eſt probus.
} auarus.

Friceſmorum reducitur ad Ferio per ſimplicem conuerſionem vtriuſq; præmiſſæ & earundem mutationem.

Fe Nulla modeſtia eſt conuitium,
ri Quoddã laudabile eſt modeſtia: ergo,
o, Quoddam laudabile nõ eſt conuitium
} modeſtia.

Iohannis Setoni.

De ostensiua reductione secundæ figuræ.

Cesare reducitur ad Celarent per simplicem cõuersionem maioris: vt,

Ce Nemo cupiens aliena est liberalis,
la Omnis auarus est cupiés aliena: ergo,
rent Nullus auarus est liberalis.

cupiens

Camestres reducitur ad Celarent per simplicem conuersionem minoris & conclusionis, & vtriusque præmissæ trãspositionem: vt,

Ce Nullus temperans est voluptuarius,
la Omnis prudens est temperans: ergo
rent Nullus voluptuarius est prudens.

Temperans.

Festino reducitur ad Ferio per simplicem conuersionem.

Fe Nullum excusabile est scelus,
ri Aliqua culpa est excusabilis: ergo,
o. Aliqua culpa non est scelus.

Excusabile.

Baroco reducitur ad barbara, non ostensiuè, sed per impossibile, quod indicat C. non collocatum in maiore propositione: vt,

Bar Omnis fraus est prohibita,
ba Omnis mercatura est fraus: ergo,
ra. Omnis mercatura est prohibita.

Fraus.

De

De oſtenſiua reductione tertiæ figuræ.

Darapti reducitur ad Darij per attenuatam conuerſionem minoris: vt,

Da Omne periurium eſt flagitium.
ri Aliquod mendaciũ eſt periuriũ: ergo,
i. Aliquod mendacium eſt flagitium.

} Periurium.

Felapton reducitur ad Ferio per attenuatam conuerſionem minoris: vt,

Fe Nulla dialectica eſt venalis,
ri Omnis dialectica eſt ſciẽtia: ergo
o. Aliqua ſcientia non eſt venalis.

} Dialectica

Diſamis reducitur ad Darij per ſimplicem conuerſionem maioris & concluſionis, & præmiſſarum mutationem: vt,

Da Omnis caſtigatio eſt pœna,
ri Aliquod neceſſariũ eſt caſtigatio: ergo
i Aliquod neceſſarium eſt pœna.

} Caſtigatio.

Datiſi reducitur ad Darij per ſimplicem conuerſionem minoris: vt,

Da Omnis ſtudioſus eſt adiuuandus
ri Quidam ſtudioſus eſt pauper: ergo,
i Quidam pauper eſt adiuuandus.

} Studioſus.

Bocardo reducitur ad Barbara non oſtenſiuè, ſed per impoſſibile: vt,

Bar Omnis morbus eſt medicabilis
ba Omnis podagra eſt morbus: ergo, } Morbus
ra. Omnis podagra eſt medicabilis.

Feriſon reducitur ad Ferio per ſimplicem conuerſionem minoris: vt,

Fe Nulla ſeueritas placet puero
ri Aliquod perutile eſt ſeueritas: ergo, } Seue-ri-tas.
o. Aliquod perutile, non placet puero.

De Syllogiſmo Regulæ.

Setõ MAiori ineſt maxima vis ſyllogiſmi, quæ penè ſemper concluſionem intra ſe complectitur.

2 In maiori ergo cauſa concluſionis ponenda eſt, præſertim in prima figura. Tum videndum ne ſubiectum minoris ſit extra cauſam, atque ita neceſſe eſt concluſionem ſequi.

3 In maiori collocanda ſunt plerunq; gnome, lex, communis ſentẽtia, locus communis apohthegma.

4 Theſis etiam maiori } conue-
Hypotheſis verò cõcluſioni } nit.

5 Maior

5 Maior non potest esse particularis in prima aut secunda figura, si sit directa.
6 Maior minus virium habet quàm minor in tertia figura
7 Minoris subiectum in prima figura sub subiecto maioris continetur.
8 Minor nō potest esse negatiua in quatuor perfectis.
9 Minor in tertia figura semper est affirmatiua.
10 Minor ad inferendam intentionē minus habet virium, quàm maior.
11 Ex præmissis veris rectèq; constitutis, infertur intentio ex necessitate vera.
12 Præmissæ probant, non probantur.
13 Conclusio probatur, nihil probat.
14 Conclusioni igitur minùs quam præmissis creditur.
15 Conclusio rarius ex conuertibilibus conflatur.
16 Conclusio deteriorē sequitur partem.
17 Conclusio enim negatur, quoties altera præmissarum est negatiua.
18 Conclusio etiam particularis est, vbi altera præmissarum est particularis.
19 Conclusio nec vniuersalis, nec particularis vnquam affirmatur, nisi vtraque

præmiſſa ſit talis.

20 Concluſio affirmatiua ad confirmandum, negatiua ad infirmandũ eſt apta

21 Concluſione falſa neceſſe eſt alterutrã propoſitionem eſſe falſam.

22 Concluſio minus continet, quàm altera præmiſſarum.

23 Concedenda eſt cõcluſio in omni bono ſyllogiſmo.

24 Nulla eſt concluſio affirmatiua in ſecunda figura.

25 Nulla eſt concluſio vniuerſalis in tertia figura.

26 In prima figura, ex cauſis effectus: in ſecũda, ex effectibus cauſæ colligũtur.

27 Maius extremum nunc iungitur, nũc diſiungitur à medio.

28 Maius minori nunc ſuperius, nunc inferius, nunquam aut rarò æquale.

29 Maius & minus extremum, nunquam ante concluſionem iunguntur.

30 Medium eſt extremorum quaſi menſura.

31 Medium in affirmatiuis vtriq; extremo congruit.

32 In negatiuis alteri iungitur, & remouetur

uetur ab altero.

33 Medium igitur in affirmatiuis primæ figuræ debet esse vox inter maius & minus extremum media: in negatiuis, minore superior.

34 Medium in secunda figura debet esse vox supior eo, cui affirmatiuè iũgitur.

35 Medium vbique in tertia inferius est minore, & maiore etiam, quoties ab ea non disiungitur.

36 Medium fit ex voce dissentanea vtrique extremo.

37 Medium, sæpissimè superius est subiecto conclusionis.

38 Medium pressius non impedit consequutionem.

39 Medium ex locis omnibus petitur.

40 Medium, est causa quòd prædicatum conclusionis subiecto insit, vel nõ insit

41 Ex medio pendet cuiusque argumentationis vis & energia.

42 Syllogismus affirmatiuus ad probandum, negatiuus ad infirmandum est aptior.

43 Bonus est sillogismus, ex cuius intentionis contradicentia cum altera præmissa-

missarum infertur alterius contradicentia.

44 Omnis syllogismus rectè dispositus, firma est argumentatio.

45 Malus est syllogism⁹, vbi fuerint quatuor aut plures termini.

46 Malus itidem, si plus sit sub subiecto minoris in prima figura (vt dictum est) quàm sub subiecto maioris continebatur.

47 Deniq; malus est, vbi vox vlla homonimè capitur.

48 Amphibologia vbiq;, sed in syllogismis maximè vitanda est.

49 Nullus est syllogismus ex solis negatiuis.

50 Nullus est omnino ex solis particularibus.

51 Si tantùm in materia peccetur, nō impedit syllogismi consecutionem.

52 Vbi medij aut extremorum dispositio nō seruatur, vocatur paralogismus, siue obratiocinatio, cuius sequelam inficiari licet.

Præ-

Prædictarum regularum expositio.

MAIOR magis pollet, nam in se continet conclusionem: vt, Omnis virtus est laudabilis. Omnis Iustitia est virtus, ergo, omnis Iustitia est laudabilis.

2 Conclusio sub Maiore intelligitur. Itaque maior causa est conclusionis, vt docet. 2. regula.

3 Aptè conuenit lex Maiori, vt Potest quisque Vim vi repellere, Milo occidit Clodium, vim vi pellendo, ergo iure fecit.

4 Thesis, generalis & infinita est sententia: Hypothesis, finita, atq; aptior cõclusioni, quòd syllogismus à cõmuniori ad angustius descẽdit.

5 Maior vniuersalis est in prima & secunda figura, vt ex modis liquet.

6 Maior minùs pollet in tertia figura, quantum ad quantitatem, quia particularis est, sed non ad inferendam conclusionem.

7 Subiectum minoris in prima figura, inferius est ad subiectum maioris, vt, Iustitia ad virtutem, in superiori exemplo:

8 Minor affirmatur in quatuor perfectis, est enim aut A. aut, I.

9 Minor, nunquam negatur in tertia figura, quæ regula multos soluit paralogismos.

10 Quamuis aliquando minor iuxta quantitatem æquat vel superat maiorẽ, minus tamen propriè probat conclusionem.

11 Ad veras præmissas, non potest sequi falsa conclusio.

12 Præ-

12 Prę̃miſſæ probant concluſionem, non probantur, quatenus ſunt præmiſſæ.

13 Concluſio contrà nihil infert, ſed infertur.

14 Concluſioni propter præmiſſas creditur minùs igitur quàm præmiſſæ ipſæ, meritur fidem.

15 Concluſio ex extremis conflatur, quæ rarò æquantur.

16. 17 Sequitur concluſio deteriorem partẽ, hoc eſt, potiùs negationem quàm affirmationem, & particularitatem quàm vniuerſalitatem

18. 19 Nunquam vniuerſalis eſt, nec affirmatiua, niſi vtraque præmiſſa ſit talis.

20 Concluſio affirmatiua, ad confirmandum, hoc eſt, ad aſſerendum aliquid: Negatiua ad infirmandum, hoc eſt, negatiuè concludendum, eſt aptior.

21 Concluſione falſa, falſa eſt altera prę̃miſſarum. quia ſillogiſmus eſt quaſi deſcenſus, quod dictum eſt.

23 Concedenda eſt concluſio, quia ſyllogiſmus eſt argumentatio perfecta, neceſſariò inferens conſequens. Pro. 24. 25. conſule modos. Omne leue aſcendit, omnis ignis eſt leuis, ergo, omnis ignis aſcendit.

26 Aſcendere effectus eſt leuitatis. Nullum graue aſcendit, omnis ignis aſcendit, ergo nullus ignis eſt grauis.

27 Maius extremum nũc iungitur medio, hoc eſt, affirmatiuè nectitur, nũc diſiungitur à medio: hoc eſt, negatiuè ſeparatur.

28 Extrema rarò ſunt conuertibilia.

29 Nunquam inuicem occurrunt, niſi in conſequente.

30 Per medium deprænditur extremorum cognitio.

31 Nam in affirmatiuis vtrique extremo conuenit, & affirmatiuè iungitur.
In negatiuis ſemper diſiungitur ab altero.

32 Medium igitur in affirmatiuis primæ figuræ debet eſſe nomen inter extrema medium.

33 In negatiuis minore ſuperius, ſi ſyllogiſmus in eadem prædicamentali linea fiat: vt, Homo animal, ſubſtantia. Non poteſt homo, nec ſubſtantia medium eſſe, ſi verus ſit ſyllogiſmus.

34 Medium in ſecunda figura (vbi nullus eſt modus affirmatiuus) vni tantum extremo iungitur, & ſuperior eſt eo: vt ſi ex his vocibus fieret ſyllogiſmus, Vitium, iuſtitia, virtus: nec iuſtitia, nec vitium, ſed virtus fieret medium.

35 Contrà, ſi in tertia ex ijſdē fieret ſyllogiſmus, non virtus, ſed iuſtitia medium eſſet.

36 Medium nūquam diſiungitur vtriq; extremo.

37 Medium ſæpe eſt ſuperius minore.

38 Medium ſæpiùs impedit concluſionem, quum largè, quàm quum ſtrictè ſumitur.

43 Bonus eſt ſyllogiſmus, ex cuius contradicentia concluſionis cum maiore ſumitur minoris cōtradicentia, vel quando maioris contradicentia colligitur ex contradicentia concluſionis cum minore.

46 Malus est syllogismus, quando minus extremũ sit maiori superius.

47 Aequiuocatio & Amphibologia reijciuntur à dialectica.

48 Sequitur consequentia, etiam si materia falsa sit: vt,

51 Omnis lapis crescit, Ferrum est lapis, ergo ferrum crescit.

52 Contrà, si forma syllogismi non seruetur, paralogismus fit, etiam si in materia nihil peccetur: vt, Rex est homo, Omnis rex induit diadema, ergo, Omnis homo induit diadema. Nihil est præterea in his regulis, quod magnopere expositione egeat. Quædam quæ per se satis manifesta sunt, prudens prætereo.

De regulis syllogismorum.

1 *Maxima vis est in maiore, quia continet in se ipsam conclusionem.*

2 *Extra causam, id est, Vt subiectum minoris in prima figura contineatur sub subiecto maioris.*

3 *In maiore collocanda sunt Gnome. &c. quia syllogismus semper descendit ab vniuersalibus ad minus vniuersalia.*

Gnome, est generalis sententia.

Lex, est legis sententia: vt Licet vim vi pellere.

Locus communis loca topica sunt: vt, Quod efficit tale, id magis est tale

Apophthegma est sententia breuis & acuta.

4 *Theſis, eſt ſententia generalis, & infinita: Hypotheſis, particularis & finita.*

Regula.

Theſis conuenit maiori, hypotheſis concluſioni: quia maior propoſitio ſemper plura in ſe continet, quàm concluſio.

6 *Maior habet minus virium in diſamis & Bocardo, quatenus ad quantitatem propoſitionum, non quatenus ad rationem inferendæ concluſionis.*

12 *Præmiſſæ probant, & non probantur à concluſione, quatenus ſunt præmiſſæ.*

14 *Cõcluſioni minùs creditur, quàm præmiſſis: quia præmiſſis per ſe, concluſioni gratia præmiſſarum creditur.*

15 *Concluſio rariùs ex cõuertibilibus conflatur quia maius extremũ ſæpiſſimè ſuperius eſt minore extremo. Sed ſi cõſtet ex maiore & minore extremo, quæ ſunt termini cõuertibiles, nihil ferè aliud eſt niſi petitio principij: nam quicquid probatur, probatur ex prioribus & notioribus.*

16 *Concluſio ſequitur deteriorem partem: quia ſi altera præmiſſarum ſit negatiua, concluſio erit negatiua: ſi altera præmiſſarum ſit particularis, concluſio erit particularis.*

27 *Maius extremum iungitur cum medio affirmatiuè, diſiungitur à medio diſiunctiuè.*

29 *Maiuus & minus extremum. &c. quia concluſio cõſtat ex maiore & minore, extremum cum extremo coniungitur, quando concluſio eſt affirmatiua: diſiungitur, quando concluſio eſt negatiua.*

30 *Medium eſt extremorum quaſi menſura, id eſt, cognitio extremorum dependet ex medio. Nam in affirmatiuis,*

tiuis, vtriq; extremo congruit : in negatiuis disiungitur ab altero, & coniungitur cum altero.

33 Medium in Barbara Darij superius est subiecto cõclusionis, & inferius prædicato. In Celarent & Ferio debet esse vox superior subiecto conclusionis, & repugnans prædicato.

35 Medium in omnibus modis affirmatiuis tertiæ figuræ, semper est inferius tam subiecto quàm prædicato conclusionis.

36 Medium fit ex voce dissentanea vtrique extremo, quia nullus syllogismus secundum modum fit ex solis negatiuis.

38 Medium pressius non impedit conclusionem, id est, medium sæpius impedit, cur conclusio rectè sequatur, cùm largiùs, quàm cùm strictiùs sumatur.

39 Medium petitur ex omnibus locis, quia medium dicitur argumentum : omne autem argumentum petitur ex aliquo loco.

43 Bonus est syllogismus. & c. id est, reductio per impossibile est, cùm contradicentia conclusionis cum altera præmissarum colligitur alterius præmissæ contradicentia, vel contrarium : de quo dictum est priùs.

44 Omnis syllogismus, si rectè disponitur secundum modum & figuram, firma est argumentatio.

45 Malus est Syllogismus, si fuerint quatuor termini, aut plures, quia tres solummodo figuræ sunt : & tres termini, ex quibus omnis Syllogismus constat, tribus modis disponuntur.

47 Malus est Syllogismus, vbi aliqua vox sit æquiuoca.

48 Amphibologia est, vbi aliqua propositio diuersis modis

modis ſumi poteſt.

Regula.

Aequiuocatio cernitur in vocibus: amphibologia in propoſitionibus.

49 *Syllogiſmus nullus poteſt conſtare ex ſolis negatiuis ſecundum modum, ſed ſecundum figuram.*

51 *Si propoſitiones falſæ ſint, non ſequitur vt concluſio ſit falſa. Nam Syllogiſmus denominatur ex forma, non ex materia, & ex falſis verum poteſt ſequi.*

52 *Obratiocinatio eſt malus Syllogiſmus peccans forma ſemper, non verò materia.*

RAtio conſequutionis Syllogiſmorum eſt, quòd in præmiſsis duo extrema ſic in medio iunguntur, vt in concluſione eadem, eodem modo inter ſe coniungi ſit neceſſe: vt, Setō

Bar Quodcunq; pulchrum eſt difficile.
ba Quæque ſcientia eſt pulchra: ergo,
ra Quæque ſcientia eſt difficilis.

Quæcunq; enim in eodem tertio conueniunt, eadem inter ſe quoq; conueniūt.

Similiter quum duo termini in medio diſiunguntur, illi inter ſe in concluſione diſiunguntur: vt,

Ta me ſtres. Omnis prudens eſt temperans, Nullus voluptuarius eſt tẽperãs, ergo Nullus voluptuarius eſt prudens. Tem pe rans.

Difficile & ſcientia iunguntur affirmatiuè, in eo quod eſt eſſe pulchrũ: iunguntur in concluſione etiam inter ſe affirmatiuè. Quæcunque enim eodẽ tertio conueniunt, eadem inter ſe quoque conueniunt. Nam tertium, quod medium vocamus, illud eſt, quod duobus combinationem, & velut cognationem quandam addit: vt ſiqui duo vnum aliquẽ habeant, qui vtríque ſit conterraneus, illi ipſi inter ſe ſunt conterranei: & quicunque eundem habent fratrem, illi fratres ſunt inuicem, & ita in reliquis, vbi mutua & reciproca eſt nomenclatura, alioqui non ſequetur. Nam ei qui mihi pater eſt, non ſum ego illi pater, at frater ſum illi qui eſt mihi frater, quia nomenclatura in talibus non eſt reciproca. Exemplum eorum quæ diſiunguntur in concluſione quòd in medio non conueniunt: Nullum natiuum eſt laudabile. Omnis virtus eſt laudabilis, ergo nulla virtus eſt natiua. Virtus & laudabile, conueniunt, hoc eſt, affirmatiuè iunguntur: ſed virtus & natiuum non congruunt, hoc eſt, diſiunguntur natiuè, ergo in concluſione virtus & natiuum neceſſariò negatiuè diſiunguntur. Præterea apud oratores, & poëtas non nunquam inuertitur ordo, & diſpoſitio ſyllogiſmi. Illi enim concluſionem nunc primo, nunc ſecundo loco inferunt, ac propoſitiones quandoq; præpoſtero ordine pro arbitrio, & commoditate ſua collocant, quam rem

nemo

nemo citiùs dialectico proſpiciet. Valla contendit hunc ſyllogiſmum rectè diſponi.

Socrates eſt homo,
Omnis homo eſt animal: ergo, } homo.
Socrates eſt animal.

Et hunc apud Senecam.

Omne peccatum eſt actio.
Omnis actio eſt voluntaria: ergo, } actio.
Omne peccatum eſt voluntarium.

Hi ſyllogiſmi, tranſmutatis propoſitionibus, eã ipſam habent diſpoſitionem, quam nobis commẽdat Ariſtoteles, quę profectò ducem naturam magis ſequitur.

De ratione conſequutionis ſyllogiſmorum.

SI maius & minus extremum coniunguntur in medio, coniunguntur in concluſione: ſin diſiunguntur in medio diſiunguntur in concluſione: vt, Car.

Da Omnis virtus eſt laudabilis.
ri Iuſtitia eſt virtus: ergo,
i. Iuſtitia eſt laudabilis.

Quia Iuſtitia & laudabilis iunguntur cum Virtute, coniunguntur inter ſe in concluſione.

Regula.

Tertium dicitur argumentum, ſiue medium, quia tota vis argumentationis dependet ex medio: & quæcunque

eunque in eodem tertio conueniunt, id eſt, in eodem medio conueniunt, conueniunt quoque in concluſione.

De duplici Syllogiſ- morum ductu.

Setõ Syllogiſmus duplicem habet ductum: rectum, vt cùm recto gradu procedit: & obliquum, cùm reflexo ordine ad ſcopum peruenitur. De priore ſatis diſſeruimus. Obliquo vtimur, quum aliquod manifeſtè verum negatur, vt in hoc exemplo:

Bar Omnis virtus ornat philoſophum.
ba Omnis patientia eſt virtus: ergo,
ra Omnis patiẽtia ornat philoſophum.

In hoc Syllogiſmo ſi quis omnia prẽter intentionem aſſerat, ſic per obliquum ductum inſurgemus:

Bo Quędã patientia nõ ornat philoſophũ
car Omnis patientia eſt virtus: ergo,
do. Quædã virtus non ornat philoſophũ.

Concluſio hęc eſt falſa, ergo altera prẽmiſſarum vnde eſt inducta: at non minor, quæ antè eſt conceſſa, ergo maior: nimirum. Quædam patiẽtia non ornat philoſophum:

losophum: quare eius contradictio ex necessitate est vera, scilicet. Omnis patientia ornat philosophum. Hîc vides quomodo antagonista ad palinodiã vel inuitus impellitur: Hoc enim *Axioma*, Omnis patientia ornat philosophum, in priori syllogismo erat negatum, quod tamen ab eodem postea conceditur. Ex ijs quæ diximus colligere licet, ex veris Falsum non posse induci.

Ex falsis falsum, verumq; aliquando sequetur.
Ex veris posit nil nisi vera sequi.

SYllogismus, quemadmodum cæteræ species cõsequentiæ, duplicem habet ductum: vnum directum, vt cùm propositione aliqua, velut recta via colligimus id quod probare cupimus, vt videre est in syllogismis à nobis superiùs adductis. Alterum obliquum, cùm non recto sed retrogrado quodam ordine, ad id quod cupimus peruenimus. Illum vulgo syllogismum ostensiuum, hunc syllogismum ducentem ad impossibile appellant. In quo accipere oportet illius negati contradictionem pro vna præmissarum syllogismi, deinde alteram aliquam propositionem priùs concessam, aut manifestè veram. Ex his præmissis (vt necesse est) seque-

tur concluſio falſa. Recurrendum ergo ad præmiſſas, vnde inducta eſt concluſio, quarum altera neceſſariò erit falſa, non illa priùs conceſſa, aut manifeſtè vera: at altera igitur eius contradictio eſt vera, quæ in priori ſyllogiſmo fuit propoſitio negata, quam confirmare nitebamur. Sumus igitur iã voti compotes, habemuſq; quod conabamur. Paratum eſt (inquit Agricola) quamlibet argumẽtationem vtrouis horum ductuum explicare. Verùm acriùs & inſtantiùs vrgere videtur obliquus: alter paulò mitiùs & leuiùs. Directus itaque monenti, obliquus exprobanti eſt ſimilior. Prior aduerſum ſecurum & intrepidum aduerſarium eſt aptior. Poſterior contra ſolicitum & tergiuerſantem, cui nihil non ſuſpectum proponitur. Ille ad docendum dicendumq; magis ac commodus, hic ad refellendum. Deniq; animaduertendum ex his quæ diximus, non poſſe fieri, vt ex veris falſum vllo modo vnquam ſequatur, vt patet ex carmine.

Car. *DE duplici ſyllogiſmorum ductu priùs dictum eſt.*

De Rhetorico ſyllogiſmo.

Propoſitio. RHetoricus Syllogiſmus nihil à prædicto ſyllogiſmo diſtat, niſi quia plures habet propoſitiones. Sumamus exemplum à Cicerone. Meliùs accurantur quæ conſilio geruntur, quàm quæ ſine conſilio

lio administrantur.

Domus ea quæ ratione regitur, omnibus instructior est rebus, quàm ea quæ temerè, & nullo cõsilio administratur. Rursum, Nauis optimè cursum cõficit ea, quæ scientissimo gubernatore vtitur: Eadem est exercitus & cæterorum ratio. Ratio.

Nihil autem omnium rerum melius cõsilio, quo omnis mundus administratur. Nam & signorum ortus obitusq; definitũ quendã ordinẽ seruant, ac dierũ noctiumq; vicissitudines immutatæ perstant. &c.

Consilio igitur mundus administratur.

RHetoricum syllogismum Cicero ratiocinium, Fabius epicherima vocat, Epicherematos (vt ait Quintilianus) & quatuor, & quinque, & sex factæ sunt partes à quibusdam. Cicero maximè quinque defendit, vt sit propositio, deinde ratio eius, tum assumptio, & eius approbatio, quinta complexio: quia verò interim & propositio non eget ratione, & assumptio probatione nonnunquam etiam complexione non sit opus, quadripartitam, & bipartitam quoque fieri posse ratiocinationem. Mihi, & pluribus nihilominus autho- Cõplexio

ribus tres ad ſummum videntur, hæc ille. Superius exemplum è Cicerone ad Herennium decerpitur, in quo loco Ariſtotelis, & Theophraſti authoritatem allegat, à quibus hunc ſyllogiſmum maximè frequentatum aſſerit. Vnde magis miror, Rodulphum ſequutum Boëtium & quintilianum, tãtùm tres partes numerare, rationem & approbationem, nouas argumentationes appellare, ſed quoniam de re conueniunt, de verbis minùs refert Fatentur omnes quinque illa prædictà pronunciata plerunque poni ſolere in hoc ſyllogiſmo, quæ omnia pro partibus computant hi, qui quinque partium eſſe volunt. Qui verò epicherema in tres tantùm partes diſtribuunt, pro prima, propoſitionem & ſuam rationem: aſſumptionem & eius approbationem pro ſecunda: denique complexionem pro tertia ſupputant.

Car. *De Syllogiſmo Rhetorico.*

Rhetoricus Syllogiſ. ex quinque partibus conſtat:

Propoſitione,
Ratione,
Aſſumptione,
Aſſumptionis probatione,
Complexione.

Propoſitio eſt per quam breuiter locus ille exponitur, ex quo

ex quo tota vis argumentationis dependet.

Ratio est per quam id quod breuiter expositum est, rationibus affirmatum probabiliùs & apertiùs fit.

Assumptio est, per quam id assumitur, quod ex propositione ad ostendendum pertinet.

Assumptionis probatio est, per quam id quod assumptũ est, rationibus confirmatur.

Complexio est, per quam id quod conficitur ex omni argumentatione, breuiter exponitur.

Sorites.

SOrites est consequentia, quæ ab vno cõcesso ad alia coniuncta assurgit. Philosophus eius formam expressit in prædicamentis hoc modo. Setõ

Homo est animal,
Animal est viuens,
Viuens est substantia: ergo,
Homo est substantia.

Huius quoque consequutionis ratio à communi sensu est petita. Quando enim alterum de altero prædicatur, vt de subiecto, quæcunque de prædicato dicuntur, ea omnia de subiecto primo dicuntur, vt apud eundem habetur. Redigitur in syllogis-

logiſmum, ſi prædicatū prędicato, & ſubiectum ſubiecto ſubijcias, in hunc modū.

Bar Omne animal eſt viuens,
ba Omnis homo eſt animal: ergo,
ra. Omnis homo eſt viuens.

SOritem gradationi ſimilem in ſyllogyſmum referunt eruditiores. Captioſum eſt argumentationis genus, à Chryſippo Stoico inuentum, quod ab vno conceſſo, ad alia coniuncta aſſurgit: vulgò dialectici à primo ad vltimùm appellant. Alij, vt vox ſonat, coaceruationem, ſiue acerualem argumentationem dicunt. Tantum animaduertendum eſt, vt illa omnia, quæ in coaceruationem inducūtur, his neceſſariò cohęreant, quibus tribuuntur, ne tranſitus nos aliquando fallat: vt, Qui dormit non videt, qui non videt cæcus eſt, ergo qui dormit cęcus eſt. Hactenus de ſyllogiſmo communi.

De Sorite.

Car. *SOrites eſt argumentatio, qua gradibus quibuſdam ad concluſionem peruenitur: vt,*

Iuſtitia eſt virtus,
Virtus eſt habitus,
Habitus eſt qualitas: ergo,
Iuſtitia eſt qualitas.

Regula.

Regula.

Redigitur in ſyllogiſmùm, ſi prædicatum prædicato, & ſubiectum ſubiecto ſubȳcias, mutata tamen propoſitione minore in locum maioris: vt,

Da Omnis virtus eſt habitus,
ri Iuſtitia eſt habitus: ergo,
i. Iuſtitia eſt virtus.

Cautiones duæ.

Sorites non ſequitur, ſi procedat ab vno prædicamento in aliud prædicamentum: vel à rebus ad voces artium: vel effectus ex cauſis remotis & non proprȳs collectus arguitur: vt,

Quicunq; labori eſt deditus, is diuitȳs abundat:
Qui diuitȳs abundat, ſplendidè viuit:
Qui ſplendidè viuit, ſit libidinoſus: ergo,
Qui labori eſt deditus, ſit libidinoſus.

Cautio. 2.

Argumentum in Sorite non ſequitur negatiuè ſed affirmatiuè: vt,

Dialectica non eſt muſica,
Muſica non eſt diſſerendi facultas: ergo,
Dialectica non eſt diſſerendi facultas.

Syllogiſmus expoſitorius.

SYllogiſmum expoſitorium aiunt eſſe, cuius medium eſt ſingulare: talis autē tertiæ figuræ peculiaris dicitur, quòd medium Setō

dium bis subijcitur, & eius formam præcipuè refert.

Exemplum affirmatiui.

Diogenes fuit pauper,
Diogenes fuit philosophus: ergo } Diogenes
Quidã philosophus fuit pauper.

Ratio huius sequelæ hæc est, Quæcunque vni conueniunt, illa inter se quoque coniuncta, conueniunt.

Exemplum negatiui.

Virgilius non est lasciuus,
Virgilius est poëta, ergo, } Virgilius
Aliquis poëta nõ est lasciuus

Huius ratio est, Quando aliquid remouetur ab aliquo, remouetur & ab his quæ illi sunt coniuncta.

REfert hic syllogismus aliqua ex parte tertiæ figuræ formam, non quod propriè in vllo modo conflatur, sed quia huic, quàm alijs, est similior. In hoc ex singularibus communis sententia aptè colligitur. Huiusmodi syllogismum ideo vocat philosophus expositionem, quòd communes propositiones frequenter explicat, & exponit quandoquidem

quidem si quis dubitet, num liceat concionatoribus allegare ethnicos necne, sic probari potest.

Paulus licitè allegabat ethnicos,
Paulus fuit concionator: ergo,
Concionatori licet allegare ethnicos. } Paulus

Si conclusio hoc rectè ad præmissas sequitur, necesse est eandē ad communes sequi. Nam quum ad præmissas communes sequūtur singulares, quicquid ex singularibus rectè inferri potest, id à fortiori ex communibus rectè colligetur. Quicquid enim sequitur ad conclusionem bonæ consequentiæ, id ad antecedens eiusdem non potest non sequi. Frequenter probantur communes syllogismi per expositiones, & ad eos reducuntur, non tanquàm ad perfectiores, sed magis perspicuos, idque potissimum in tertia figura, in hunc modum.

Di Castigatio est vtilis.
sa Omnis castigatio est supplicium: ergo,
mis. Quoddam: supplicium est vtile.

Maior si cui videatur esse incerta, probabitur per hanc singularem. Castigatio Catilinæ est vtilis. Minor etiam licet nō satis exactè probetur, quum sit vniuersalis, tamen per hanc subiectam singularem sit multò clarior, & apertior, videlicet, Castigatio Catilinæ est supplicium: & prorsus eadem conclusio ex vtriusque syllogismi præmissis colligitur, nimirum, quoddam supplicium est vtile, vt est videre.

Casti-

Caſtigatio Catilinæ eſt vtilis,
Caſtigatio Catilinæ eſt ſuppliciũ: ergo,
Quoddam ſupplicium eſt vtile.
} Caſtigatio.

Expoſitoria igitur ratiocinatio quaſi prima argumentandi via habetur, rhetoribus multò frequẽtiſſima. Nam quum omnis humana cognitio ex ſenſibus oriatur, ſenſus autem ſingularia, & non communia compræhendant, ex his mens communes ſententias, & rerum cauſas, colliget: quæ licet ſint percipientibus certiores, ſunt tamen primò intuenti minùs perſpicuæ, quàm ſingulares. Poſtremò cauendum eſt in his ſyllogiſmis, ne minor propoſitio ſit, vnquam negatiua, id quod ſuprà de reliquis tertiæ figuræ admonuimus.

De expoſitorio ſyllogiſmo.

Car. *Dicitur expoſitorius ſyllogiſmus, quia declarat vniuerſales propoſitiones veras eſſe vel falſas per ſingulares.*

Regula.

Argumenta ſumuntur tam affirmatiuè quàm negatiuè ex ſyllogiſmo expoſitorio: vt,

Cicero fuit ſapiens,
Cicero fuit diues: ergo,
Aliquis ſapiens fuit diues.

Ratio huius conſequutionis eſt hæc. Si maior & minor extremitates affirmatiuè conueniunt in medio, conueniunt quoque in concluſione: ſi verò negatiuè diſiungantur, diſiungan-

iunguntur in conclusione.

Vsus expositorij syllogismi frequens est, quia cognitio rerum vniuersalium oritur à singularibus.

De Inductione.

INductio est argumētatio à pluribus singularibus ad vniuersale: vel, à partibus ad totum progressio. Setō

Exemplum de speciebus.

Ebrietas puerum ducit in perniciem: Mendacium ducit puerum in perniciem: Furtum idem agit: periurium idem: similiter faciunt libido & ocium, nec in cæteris est contrarium videre: ergo, Omne vitium ducit puerum in perniciem.

A partibus.

Plebs Romana optimè de Milone sentit, equester ordo optimè sentit, senatus optimè sentit: ergo, Totus populus Romanus optimè de Milone sentit.

Dicitur inductio inuersꝰ syllogismꝰ, quia sicut in syllogismo ab vniuersali descēdit, ita è cōtrario in inductione à singulari incheatur, & ascēdit argumētatiōe. Hāc viā docuit nos natura paulatim inductione ex mul-

ex multis singularibus vniuersale colligẽdum. In hac summopere notanda est singularium similitudo, sine qua nemo rectè valet inducere. Demum in epagogis cauẽdum est, ne diuersum aliquid inter singularia quæ non exprimũtur, appareat: quãdo non rectè colliges.

Frugifera est cerasus, nux, prunus, vitis, & ilex:

Ergo facit fructum, arboris omne genꝰ.

Antecedens in epagoge est, quod singularium coaceruatione constat: Cõsequens verò, vniuersale ex singularibus vel totũ ex partibus collectum. Per inductionem vtcunque probari possunt scientiarum principia, quæ nullo modo demonstrari queant.

INductio dicitur ab Agricola Enumeratio, quæ modus quidem est, quo vniuersale constituitur cognoscituráque. Vniuersale, notio quædam est in singularibus reperta, indeque in intellectu coaceruata, & retenta. Principia & causæ cognoscendi singularia, sunt ipsi sensus, vniuersale autẽ mentis opus est, ab ea enim effingitur, sicut causæ quæque. Mentis enim proprium est vnire, & cogere, quæ paulatim ex sensibus collegit. Animæ quoque acrimonia est, vt, etiam si genera, quæ accidunt

sensibus,

sensibus, continenter labuntur & fluunt, tamen similitudines eorum accipere & memoria continere possit. Quare ad quendam modum, vniuersale sensu percipitur, non quidem seorsum à singulari, at obiter, subindeque, vt apud Themistium habetur. Ex his duobus cognoscendis, syllogismo, & inductione, non aliter, quàm ex locis inuentio constat, altera pars dialectices, quam Greci *Critichin*, id est, iudicium dicunt.

Rectè Aristoteles syllogismum firmiorem esse dixit, sed inductioné magis obuiã, & in conspectu omnibus positam, quòd sensus sequatur, hæc suadet apertissimè, ille vel nolentes trahit hæc indoctis, ille eruditis est aptior. Denique sine ijs nihil propriè condiscitur, si authoribus credamus. Inductio appellatur Socratica, propterea quòd ea Socrates creberrimè vsus est, idque ferè nunquam sine magna interrogationum congerie: vt, An non pomum generosissimum, quod est optimum? An non & qui optimus equus, generosissimus erit? quid pisces? ager? pratum? an non similiter per omnia sese habent? quæ si fateatis, tandem ex prolixa inductione propositum suum tibi in expectatissimum inferet, hoc modo: quid ni igitur optimus homo erit: & generosissimus? In his igitur labi, & decipi aliquando minor est culpa, quàm in cæteris ratiocinijs, quòd difficilius sit latẽtem scopum in nuda interrogatione depræhendere, quàm si integra proponeretur argumentatio. Nam subitò in inductione, & quasi ex insperato irretitur pro-

propugnator, niſi innumera ſimul animo verſet ac proſpiciat. Addunt Sophiſtæ in antecedente. Ita de reliquis, ne inter partes diuerſum aliquid, & diſſimile appareat, authores non tam exprimũt, quàm intelligunt, Rhetores rogant aduerſariũ, vt ille dicat, poſſit, vbi diuerſum reperiatur, vt ex eius imperitia conuincant. Poſſunt qui volunt, inductiones elegantiores ex platone & Cicerone colligere.

Car. *De inductione.*

Inductio. } *Rhetorica non ex neceſſitate* / *Dialectica ex neceſſitate* } *concludit.*

Exemplum rhetoricæ inductionis.

Rhetorica inductio eſt, vt, ſi in manu, brachio, pede, alijſq; corporis partibus, acceptum inſanabile vulnus reſcinditur, ne pars ſyncera trahatur, ergo & in capite vulnus inſanabile acceptum eodem modo curari debet.

Dialectica inductio quid.

Dialectica inductio eſt progreſſio à minùs communibus ad magis commune, tam affirmatiuè quàm negatiuè: vt, Iſte ignis eſt calidus, & ille ignis eſt calidus, nec in cæteris eſt contrarium videre: ergo, Omnis ignis eſt calidus.

Officium vtentis inductione quid.

Si aliquibus ſingularibus enumeratis, reſpondens non concedat

concedat conſequutionem, cùm adiecerimus. Nec in cæteris eſt contrarium videre, Petendũ eſt à reſpondẽte, vt inſtantiam inferat in quo ſingulare non eſt verum. Si non poteſt, concedenda eſt concluſio.

Inductionis duæ partes: { *Antecedens.* / *Conſequens.*

Antecedens in inductione eſt coaceruatio rerum ſingularum. Conſequens eſt generalis propoſitio ex rebus ſingulis collecta.

Quando vtendum eſt inductione.

Vtendum eſt inductione, cùm argumentum ſiue medium non occurrit, quod aptè confici poteſt in aliquo ſyllogiſmo: & vtẽdum eſt inter indoctos potius: quàm doctos.

Quando inductio ſequitur.

Similitudo ſingularium cauſa eſt cur ſequatur, diſſimilitudo verò cur non ſequatur.

Principia ſcientiarum poſſunt aliquo modo probari, non autem demonſtrari per inductionem: poſſunt probari, non autem per ea quæ ſunt notiora natura, magis vniuerſalia (nam nihil eſt notius primis principijs) ſed per ea quæ ſunt notiora nobis: vt, ſi probarem quòd omne genus prædicatur de pluribus ſpeciebus, ſic probatur: Animal prædicatur de pluribus ſpeciebus. Nec in cæteris generibus eſt contrarium videre: ergo, Omne genus prædicatur de pluribus ſpeciebus.

Prima principia non poſſunt demonſtrari, quia primis principijs nihil eſt prius. Omnis autem demonſtratio propriè eſt per priora & notiora natura.

Iohannis Setoni.

Principia quot modis cognoſcuntur.

Principia quatuor modis cognoſcuntur.
- *Vſu.*
- *Experientia.*
- *Inductione.*
- *Intellectu.*

Enthymema.

Setõ ENthymema eſt imperfectus ſyllogiſmus, alteram tantùm præmiſſam concluſioni connectens. Vel, eſt oratio, in qua, non omnibus propoſitis, feſtinata infertur cõcluſio, quandoq; maiorem cum themate, quandoq; minorem complectitur: vt, Temeritas eſt vitium, ergo, temeritas eſt fugienda. Deeſt maior, ſcilicet, Omne vitium eſt fugiendum.

Nulla ſcientia ſine vſu paratur, igitur nec dialectica ſine vſu paratur. Deeſt minor, Dialectica eſt ſcientia.

Si in antecedente & conſequente idem ſit ſubiectum, deeſt maior: ſin prædicatũ ſit in vtroq; idem, minor deſideratur.

Prior enthymematis pars antecedens, poſterior verò conſequens appellatur.

Ariſto-

Aristoteles ait esse ex probabilibus & signis, imperfectum syllogismum: signum interpretantur quidam, necessarium.

Necessarium est, quod aliter se habere nequit, vt, si cui quid addas, totum maius efficitur.

Probabile dicitur, quod omnibus, plurimis, vel sapientibus: vel ijsdem omnibus, aut pluribus, aut præcipuis videtur: vt, Omnis mater filium diligit.

Probabile est enthymema, quãdo vtraque eius pars sit probabilis.

Enthymema autem, si quando validum & efficax sit, ex ipsa re magis, quàm ex sua forma fidem facit, vt, Nullam colis virtutem, ergo nec Iustitiam colis. Hęc arbor fructum fert, ergo floruit.

IN Enthymemate vel maior vel minor tacetur: nec magni negotij res est, vtra desit perspicere, vt præmonstratum est. Duplici autem nomine potissimum dissimulatur altera præmissarum, aliàs, breuitatis studio, cùm aperta & omnibus obuia sit illa omittenda sententia: vt, apud Ciceronem pro Milone. Omnis insidiator est iure occidendus, ergo Clodius est licitè interfectus: aliàs cùm infirma videtur præterita illa propositio, vt meliùs sit eam

tacitè de induſtria præterire, quàm exprimere: vt, Quintus Fabius fuit cunctabundus, ergo bonus imperator. Catilina fuit temerarius, ergo parum fortis. Omiſſę maiores parum ſunt firmæ, nimirũ. Omnes cũctabundi ſunt boni imperatores, &, Temeratij quiq́ue ſunt parum ſtrenui. Ita enthymematis vitium facilè ſe offert, ſi ſtatim in integrum ſyllogiſmum mutabitur, in quo faciliùs deprehenditur, ſi quod fuerit falſum axioma. Latiùs patet enthymematis nomen apud dialecticos, & omnibus imperfectis ſyllogiſmis attribuitur, vt cùm à diuiſis ad coniuncta proceditur: vt, Ariſtoteles eſt eruditus, & Ariſtoteles eſt philoſophus, ergo Ariſtoteles eſt eruditus philoſophus. A tertio adiecto (vt loquuntur) ad ſecundũ adiectum, vt, Carbunculus eſt viridis, ergo Carbunculus eſt. Taurus eſt robuſtus, ergo Taurus eſt. Dicuntur ex omnibus locis verùm maximè perſpicua ſunt enthymemata, quæ ex pugnantibus ducuntur: vt, Quem alienũ fidum inuenies, ſi tu tuis hoſtis fueris? Amici ſunt diligendi, ergo nõ ſunt odio habẽdi. Omnes nouis delectamur, ergo vetera minoris facimus. Virgil.

Nulla ſalus bello, pacę te poſcimus omnes. &c. Hinc moti ſunt forſitã veteres, vt ſolis talibus. Enthymematis appellationem tribuerent. Tullius enim teſtatur, rhetores Enthymemata propriè appellaſſe rationes illas, quæ ex contrario ducuntur. Optimè admonet Melancthon, inuerſum eſſe nõnunquam enthymematis ordinem apud oratores, & poetas, vt quum prior periodus conſequens, poſterior

sterior antecedēs infert: vt, Improbus est, si crudelis. Sæpè etiam pluribus verbis amplificantur eius partes, vt ab imperitis agnosci nequeant, nisi detracto ornatu: & contrà aliquando tam implicitè, succinctè, & citra formam cōnectuntur, vt ea bene gnarus lector, nisi animaduertat, non aspiciat: vt, Quid facerem cum ebrio? Hoccine est officium patris? qualia innumera vbique in omni oratione sparguntur. Enthymema ex ipsis, aliquando vocibus, nunquam ex forma sua est efficax, quare quoties negetur illius consequentia, in perfectam argumentationem est vertendum.

De Enthymemate. Car.

Enthymema duplex: { *Rhetoricum.* / *Dialecticum.*

Enthymema Rhetoricum semper est ex contrarijs: vt, Nulla salus bello: igitur, pacem te poscimus omnes, Turne.

Enthymema quid.

Enthymema est imperfectus syllogismus, ex probabilibus & necessarijs propositionibus.

Regula.

Supprimitur alterum pronunciatorum in Enthymemate duplici de causa, scilicet, breuitatis causa, & vitio argumentationis: nam si ambo exprimerentur, facilè argumentionis vitium deprehendatur

Enthymema, dicitur festinata oratio, quia enthymema nihil aliud est, quàm cogitatio: cogitatione autem nihil est velocius.

Necessarium duplex: { *Simpliciter.* / *Cum conditione.*

Necessarium simpliciter est, quod semper ita sese habet vt, Si æqualia ab æqualibus demantur, necesse est æqualia remanere.

Necessarium cum conditione est, quod fit secundum aliquod tempus, vel aliquam aliam circumstantiam: vt, Dum homo currit, necesse est eum currere.

Probabile dicitur, quod omnibus, plurimis, vel sapientibus videtur. &c.

Videri duplex: { *Videri & esse.* / *Videri & non esse.*

Prior significatio huius distinctionis intelligitur in definitione probabilis.

Sapientes in definitione probabilis sumuntur pro his qui in aliqua arte vel facultate excellant.

Enthymema dicitur efficax, non ex dispositione antecedentis cum cõsequente, sed ex materia illarũ propositionũ.

Exemplum.

Setõ Exemplum est argumentatio, qua vnum particulare ex alio probatur, propter vtriusque similitudinem: vt, Gipsum aut argilla

argilla dum est vda, in quamuis imaginem facilè sequitur fingentis manum: ita rudes animi ad omnem disciplinam sunt idonei.

Hîc inter argillam & animos, & inter vdum & rude, similitudo est.

Exemplum non est absimile enthymemati, nisi quòd exemplum aliquantò imbecilior est argumentatio, & magis infirmas habet propositiones: vt, Cæsar non occidit Ciceronem inimicum suum. ergo, nec occidisset Catonem inimicum.

Nam in exemplis similitudo causa cõsequutionis existit. Itaq; quoties in his bona est consequentia, ex materia & pronunciatorum similitudine, potiùs quàm à sua propria forma robur habebit: vt, Apes per omnia circumuolitans, id quod est vtile domum adducit: Ita ergo studiosus ex vnoquoq; quod ad mores confert, excerpit. Satis erit si ea parte congruunt, cui adhibentur, similitudines. Dissoluimus exemplum, ostensa partium dissimilitudine. Nam hoc ratiocinium: Laterensis fuit accusandus, quia cõsulatũ affectauit: ergo Cicero fuit accusandus, quia consulatum

latum affectauit. Non valet ob dissimilitudinem: alter enim per ambitum, alter citra ambitum affectauit. In suadēdo mirè conducunt, in vrgendo parum habent momenti. Petitur non solùm à comparatione, vt pari, maiori, minori, sed etiam è locis similium & dissimilium.

SYllogismum & inductionem præmonuimus esse perfectas formas argumentandi, in quibus tantùm rectè possit antecedens negari: at verò in enthymemate & exemplo, tum antecedens, tum consequutionem licet inficiari. Aristoteles vocat enthymema rhetoricum syllogismum. Exemplum, rhetoricam inductionem: nam ad perfectiores, referuntur (vt diximus priùs) imperfectiores, verùm omnia imperfecta. Inductio nō est exemplum, nec contrà, licet sæpenumero ita contingat. Exemplum est enthymemate minùs efficax, & infirmiorem habet sæpe probationem: vt, Milo missus est in exilium, quòd Clodium occidit: ergo Cicero mittendus in exilium, quòd lentulum occidit. Talia & tam frigida ratiocinia appellat Cicero plumbeos pugiones. Itaque ob hoc inefficacissima forma est exemplum, quòd raræ sunt similitudines adeo consonæ, & per omnia cōuenientes, vt non in aliquo appareat dissimilitudo. His tamen imperfectis argumentandi speciebus vti licet, quoties perfectioribus non est opus. Si quando negabitur illarum

larum conſequutio, nec valemus ex ſua materia enthymema, nec ex ſimilitudine exemplum ſatis cõfirmare, tum ſtatim ad perfectiores, ſyllogiſmũ & inductionem (quorum firma ſemper & efficax eſt conſequentia) confugiemus. Aiunt quidam exemplum eſſe comparationis ſpeciem, quod, quàm ſit verum, aliorum eſto iudicium. Ducitur exemplum à pari: vt, Si fratrẽ domi alis, cur me eijcis? A maiori. Nõ potuit Romã capere Hannibal, ergo nec Gothi. A minori, Patres veſtri libertatem ciuium Romanorum immunitam non tulerunt: vos vitam ereptam negligetis? A ſimili, Gagates aqua infuſa incẽditur, oleo reſtinguitur: ita quidam quò magis rogas eò magis frigeſcunt: ſi negliges, vltro cupiũt. A diſſimili, vt, Hyſtrix nõ iaculatur ſpinas niſi prouocatus: at ſcurra vltrò in quẽuis, ſua dicta torquet. A maiori cõfirmationi: à minori infirmationi apta ſunt argumẽta. Hùc etiã ſpectãt prouerbia, ſentẽtiæ, apologiq;, & alia ſimilia vt facilè inuenitur baculũ, quo canem cedas: ergo potẽs facilè capiet cauſam nocendi pauperi. Diſtat tamẽ locus ab authoritate, & exemplum: nam in illo hominis iudiciũ, in hoc ſimilitudine vtimur. Qui inductione, vel exẽplo ſæpe inter diſputandum vti velit, crebras apud authores ſimilitudines colligere debet, quarũ ingens eſt copia in parabolis Eraſmi: Vt tandem finiam, vitandæ ſunt propugnatori falſæ, obſcuræ, & incertæ ſimilitudines, quas (niſi diligenter proſpiciat) facilè eum deijcient. Sequuntur ex diuiſione, dilemma, pſeudomenos, crocodelites, & violẽtum,

quæ

quæ ad prædictas argumentationũ ſpecies, adiecta concluſione, reduci poſſunt.

De exemplo.

Car. EXemplum eſt quoties vnum particulare probatur per alterum, propter ſimile quod in vtroq; conſpicitur: vt, Si bonum eſt Græcos cum Troianis belli gerere, bonum quoq; eſt Romanos cum Cartiginenſibus armis concertare:

Regula.

Exemplum ſpecies eſt comparationis. Eſt enim vel aliquod maius, vel par, vel minus, quod ad imitandum vitandumue ſumitur.

Quæſtio.

Exemplum eſt aliquando duorum in duobus, (vt in Exemplo Setoni): quomodo ergo eſt ſpecies comparationis? nam comparatio eſt duorum in vno.

Reſponſ.

Exemplum & comparatio aliquando ſunt duorum in duobus, ſcilicet in duobus proximis, vt in exemplo Setoni: Tamen ſemper eſt duorum in vno tertio, aliquantulo remoto.

Regula.

Exemplum valet, ſi ſimilitudo in qua comparatur, eadem ſit ambobus: Si ſit aliqua diſſimilitudo, non ſequitur argumentatio.

Exemplum ducitur à maiore, minore, & pari.

A ma-

A maiore ad minus, negatiuè: vt, Græci non potuerũt funditus euertere Troiam: ergo, Nec Romani Carthaginẽ.

A minore ad maius affirmatiuè ducitur argumentum: vt, Hector potuit interficere perfidum Achillem: ergo, Tota Troia potuit.

A pari, argumentum ducitur affirmatiuè & negatiuè: vt, Si iuſtitia ſit virtus, & fortitudo erit virtus: Et ſi fortitudo non erit virtus, Nec Iuſtitia erit virtus.

Dilemma.

DIlemma eſt oratio bicornis, vtrinque aduerſarium illaqueans: vt, Si duxeris vxorem formoſam, habebis communem: ſin deformem, habebis moleſtam: proinde nulla ducenda eſt. Setõ

Medium facilè dabit effugium, ſi poteris excogitare. Sed aptiſſima vitioſi dilemmatis diſſolutio eſt Antiſtrophon, id eſt, conuerſio, quæ vtrunque cornu in aduerſarium retorquet. Valdè ſuadent, quæ nec habent medium, nec facilè reflectuntur.

Pſeudomenos, & Crocodelites ſunt, in quibus quodcunq; eligeris, capieris. Prioris exemplum: vt, An ſit mentitus nec ne, qui tantùm dixit ſe mentiri? Si fatearis eum mentitum, non quadrat, quia dicta fides

fides sequitur. Sin neges, itidem contrarium eueniet. Posterioris exemplũ, Crocodilus matri raptum filium reposcenti, ita respõdit: reddã, si verũ mihi respõdeas, quid ais ergo reddã, an non? tũ illa nõ reddes (inquit) & ideo reddes, quia verũ dixi. Cui ille, atqui si reddidero, nõ dixisti verum, & ideo nõ reddã. Postremò, violentũ (quod Græci vocant *Biaion*) est, quoties aduersari⁹ sua ratione, quasi proprio gladio iugulatur: vt, Nolo philosophiæ operam dare, quia sum filius regis. Responderi potest, imo hoc magis philosophiæ est tibi insudandum, quòd sis regia proles.

ORiuntur ex diuisione, dilemma, pseudomenos, crocodelites, & violentum. Dilemma cornuta ratio est, vtrinque respondẽtem pungens: vt, Si vir bonus, cur vituperas? Sin malus, cur hactenus in amicis habuisti? Quædam retorqueri possunt: vt, Si duxero formosam, erit iucunda: sin deformem, non erit communis. Potest & idem exemplum per medium dissolui: vt, Non omnis fœmina formosa, vel deformis est: talẽ ergo mihi deligam, cuius nec deformitas, tædium, nec forma Zelotipiam parere queat. Efficacissima sunt, quæ nec inuertuntur, nec medium habent. Vt, Mentietur in eculeo, qui cruciatus ferre poterit, mentietur iti-

tur itidem qui ferre non poterit, ergo tormenta non exquirunt verum. Pseudomenos mentiens Latinè interpretatur, in quo siue hoc seu illud fatearis, absurdum sequetur. Hæc vulgò insolubilia & sese falsificantia appellantur, nec quicquam aliud dici potest, nisi talem in his esse hypothesin, vt quodcunque respondeas, contrarium eueniet. Huic admodum similis, est crocodelites à Crocodilo quodam tyranno nomen retinens, qui matrem ereptum filium reposcentem, hoc interrogationis genere illusit. Poterat hìc dixisse mulier, tyranno in manu fuisse efficere, vt verè aut falsè responderet: quemadmodum in apologis de Phœbo legimus. Adijt quidam Appollinem, periculum facturus num omnia præsciret, passerem ferens in manu à tergo posita dic (inquit) Phœbe, animatũ an inanimatum in manu proferam? si, inanimatum dixisset, viuum produxisset passerem: sin animatum passerem mortuum digitorum compressu necatum ostendisset. Phœbus præscius, vitauit vtrunq; hoc modo. Penes te est (inquit) ò inepte viuum ne an mortuum velis producere. Violenti frequẽtissimus est vsus apud oratores & concionatores. Facilè autem in hoc genere elabitur, qui, quod priùs dixit, vel noua ratione corroborare, vel quod cõtra eum affertur, retorquere valet, vt, Improbus es ò Caro, quòd quadragies in rus sis vocatus. Imò hoc maior est, inquit, mea integritas, qui toties iudicũ sententijs sum liberatus. Imo tantò es flagitiosior, qui non semel iudices pecunia corrupisti: & ita vterque in

que insurgat & instet, quoad eius fieri potest. Talia argumenta, ad perturbandum magis, quàm ad veritatem inuestigandam sunt excogitata. Postremo in casu, vt vocant, vbi non tam quid sit, quàm quid esse possit spectatur, hîc seruabitur ordo. Postulabit oppugnator, concedi sibi, quod verum nõ sit, quod positum vocari solet: quod semel cõcesso, seu secùs, vsque cauendum est, ne vel huic repugnans fateamur, vel annexum, & consequens negemus. Ad aliena, quæ nec repugnant, nec sequuntur, iuxta illorum qualitates, est respõdendum, hoc est, vera concedenda, falsa neganda, & dubia distinguenda.

De Dilemmate.

Car. *Dilemma est oratio bicornis, ex vtraq; parte aduersarium illaqueans: vt,*

Quod non perdidisti, illud habes.
At cornua non perdidisti: ergo,
Cornua habes.

vel,

Qui totus deditus est contẽplationi, inutilis est reipub. Et qui literas non cognoscit, is quoq; inutilis est: ergo, Omnis homo est inutilis reipublicæ.

Dilemmatis duplex ratio.

Quædam habent
Quædam non habent } *Medium.*

Regula.

Si Dilemma habet medium, est vitiosa argumentatio, & dissol-

& dissoluitur per conuersionem, retorquendo vtranq; partem argumentationis in eum qui proponit.

Pseudomenos quid.

Pseudomenos dicitur mentiens, quia contrarium infertur à proponente, ei quod à respondente statuitur, vt, Gorgias sophista dixit. Omnes Sophistas mendaces esse: Est ne igitur ei credendum? Si neges, ad hunc modum confirmatur. Omnis Sophista mendax est: ergo, Ei credendum est, quia verum dixit. Sin affirmes, sic refellitur. Mendaci non est credendum: ergo, Nec Gorgiæ Sophistæ.

Exemplum crocodilitis.

An prolaturus sum carmen legitimum? Si aliquis affirmet, proferam carmen falsum: Sin neget, contrario modo faciam.

Biaion, siue violentum, est argumentandi forma, ad refellendum aptior quàm ad probãdum, in qua ex oratione aduersarij, non quod ipse vult, sed quod nostras partes confirmat, sequi demonstratur: vt, Nolo æquo iure viuere cum socijs meis, quia me fortuna honoribus auget. Imò tantò magis æquo iure tibi viuendum est, quià eadem ipsa fortuna, inconstans, fragilis, perfida, lubrica est. Nec quos clarificat, perpetuò fouet: nec quos deseruit, perpetuò premit, vt inquit Maro.

LIBER QVARtus.

De inuentione, altera parte Dialectices.

POst quàm de Iudicio, quæ videbantur instituto nostro cõgruentia, diximus, sequitur vt de Inuentione, altera Dialectices parte, paucis disseramus.

Loci
Interni
In ſubſtantia.
Definitio.
Genus.
Species.
Proprium.
Totum.
Partes.
Coniugata.
Subſtantiæ.
Qualitates.
Virtutes.
Circa ſubſtantiam.
Adiacentia.
Actus.
Subiecta.
Externi
Cognata.
Cauſæ.
Efficiens.
Finis.
Euenta.
Effectum.
Diſtinatum.
Applicita
Locus.
Tempus.
Connexa.
Accidentia.
Contingentia.
Nomen rei.
Pronunciata.
Comparata.
Similia.
Antecedentia.
Adiuncta.
Conſequentia.
Paria.
Maiora.
Minora.
Repugnantia.
Oppoſita.
Diuerſa.

Setõ

Dictũ est quid sit definitio, genꝰ, species & proprium: reliqua solito compendio perstringam.

Totum est, quod in varias sui partes descerpitur: vt, Domus in fundamentum parietes, & tectum.

Pars totius quasi membrum, ipsi toto adnexum, vt, Corpori caput.

Coniugata sunt, quæ sub eodem cadunt iugo: vt, Sapiens, sapientia, sapienter.

Adiacens est modus rei inexstens, quo aliquid aliud quàm secundum substantię suæ denominationem appellatur: vt, Homini prudentia.

Actus est id, quodcunq; aliquo modo exercere afficiq; dicimur: vt, Dolore.

De subiecto antè diximus.

Causa est, ad quam aliquid sequitur.

Efficiens, ex qua } aliquid
Finis, cuius gratià } fit.

Euentum est, quod ex causa sequitur.

Effectum, quod ex efficienti } produ-
Destinatum, quod ex fine } citur.

Tempus & locus, hîc pro prædicamentis, Quando & vbi, accipiuntur.

Connexa, licet sunt extra rem, eam tamen de-

men denominant: vt, Vxor marito:

Contingentia, ſunt accidentia, quæ cõtingenter circa rem eueniunt, vt Pallor ægrotationi.

Pronunciata ſunt, quæcunq; quiſquam ſcripto vel dicto ſignificauit.

Nomen rei, eſt vox ad rem ſignificandã conſenſu hominum deſtinata.

Comparatio eſt, quando duo in vno cõferuntur: vt, Furtum eſt capitale: ergo & mendacium.

Similitudo eſt, vbi duo in duobus referuntur: vt, In naſſam facilis eſt introitus, egreſſus difficilis: ita in vitia procliue eſt iter, exit⁹ verò nõ perinde peruius.

Repugnantia continent oppoſita & differentia, de quibus ſatis altero libro eſt dictum.

PRima locorum diuiſio eſt in internos, & externos. Interni iterum partim ſunt in ſubſtantia, partim circa ſubſtantiam. In ſubſtantia ſunt ſeptẽ, definitio, genus, ſpecies, proprium (de quibus altero libro egimus) ſub proprio compræhenduntur paſſio & differentia. Idem interdum & pars & totũ poteſt eſſe, ad diuerſa relatum: vt, Manus, pars corporis, totum ad pollicem & digitos. Totum & pars & coniugata, non egent explicatione. Circa ſub-

ſtantiam ſunt, adiacens, actus, & ſubiectum. Adiacens, eſt modus qui ineſt ſubiecto, & id denominat: vt, Iuſtitia homini. Actus & actionem, & paſſionem (quas ſuprà finiuimus) continet. De ſubiecto etiam antè dictum eſt. Locus externus diuiditur in cognata, applicita, accidentia & repugnantia. Cognata cauſas & euenta continent. Cauſa eſt, ad quam aliquid ſequitur.

Materia ex qua
Forma per quam
Efficiens à qua } aliquid fit.
Finis cuius gratia.

Materiam & formam inter partes ſupputat Agricola. Euentum vocat, quod ad cauſam ſequitur, alij Effectum dicunt: is tamen id ſolùm Effectum dici contendit, quod ex efficiente producitur, & deſtinatum quod ex fine. Applicita dicuntur, locus, tẽpus, & connexa. Tempus & Locus nihil ſunt hîc aliud, quàm prædicamenta Quando & Vbi, de quibus in ſuis locis priùs egimus. Solent oratores tum in accuſatione, tum in defenſione, tempus & locum in primis diligenter obſeruare, & inde ducere argumenta. Connexa dicuntur, quæ cum extra rem ſunt, eam tamen denominant: vt, Regnum regi. Accidens quinque habet ſpecies, contingentia, pronunciata, nomen rei, comparata, & ſimilia. Contingentia ſunt accidentia, quæ circa rem contingunt, ea conditione, vt ſine eis, res: & illa ſine re exiſtere poſſint: vt, Pallor ante ægrotationem, &

iurgium

iurgiũ ante cædem, potest enim quis pallere vt nõ ægrotet: & ęgrotare, vt non palluerit. Pronunciata sunt dicta, & scripta authorum, & quorumcunque de rebus significationes, quidã à testibus philosophi in artificialem hunc locum dicunt. Nomen rei, vox est ad rem significandã consensu hominum instituta. Inter Comparationem & Similitudinem hoc interest, quod in comparatione, iuxta Rodolphum, duo in vno, in similitudine verò duo in duobus conferuntur, exemplum prioris: Catoni licuit sequi bellum ciuile, ergo & Ciceroni licet sequi bellum ciuile. Similitudinis exemplũ est: Vt equũ non reddunt meliorem phalaræ, ita nec hominem fortuna, ornamenta. Repugnantia deniq; complectuntur opposita & dissentanea, quæ in primo libro exposita sunt. Si cui videbuntur hæc nimiùm succinctè præcipi. Agricolam consulat, qui eadem fusiùs explicat. Plurimùm certè iuuaret inuẽtionem si quis præter locos illos generales in superiore tabula depictos, singulas etiam illorum species (vt in Ecclesiasta admonet Erasmus) ordine, numero, eas animo complecteretur. Multò enim faciliùs loca ipsa separatim per omnia sua membra ducta, quàm generaliter explicata, argumenta scribenti subministrabunt. Huius rei gratià quandam de inuentione tabulam conscripsimus, quæ, si pateretur diuisionum multitudo, inscreretur hoc loco.

¶Tabula de inuentione, in calcem huius operis reiecta est.

Iohannis Setoni

Annotationes P. Carteri

in quartum librum Dialecticæ

Iohannis Setoni.

De Locis.

Car. *Locus est communis rei nota, cuius admonitu quid in quaq; re probabile sit, facilè inueniri potest, vel, Locus est sedes argumenti.*

Diuisio loci.

Locorum alij sunt. { *Interni.* *Externi.* *Medij.*

Locus internus est, quando argumentum sumitur ex locis, quæ sunt de substantia rei, de qua quæritur.

Medij loci qui sunt.

Medij loci sunt loci circa substantiam, qui neq; omnino extra substantiam rei sunt, neq; ita infixi vt loci interni.

Loci externi qui sunt.

Externi loci sunt, qui rem quidem attingunt, sed infixi tamen non sunt neq; adhærentes vt loci medij.

Diuisio locorum externorum.

Locus

Locus externus diuiditur in { Cognata. Applicita. Accidentia. Repugnantia.

Cognata quæ sunt.

Cognata sunt, quæ licet extra rem sunt, necessaria tamẽ quodam vinculo coniuncta sunt rei: vt, Efficiens gignit effectum: finis destinatum.

Cognatorum.

Cognatorum alia sunt. { Causæ. Eventa.

Causa est, cuius vi aliquid fit.
Eventum est, quòd ex causis oritur.

Quæ sunt applicita.

Applicita sunt, quæ dant rebus habitudinem, & nomẽ, Eorum aliud rem ipsam complectitur, vt, Locus: aliud actus ipsius metitur, vt Tempus: aliud quodam modo cum re cohæret, vt Connexa.

Accidentia quæ sunt.

Accidentia sunt, quæ cum extra substantiam res sint, nulla necessitate cum re cohærent, siue ipsa eueniant siue non eueniant, res nihilominus esse vel non esse possit.

Repugnantia quæ sunt.

Repugnantia est dissidens per se rerum habitudo, qua fit, vt alterum, ipsum quod alterum est, nullo modo dici possit.

Repug-

Repugnantia { Oppoſita. Diuerſa.

Oppoſita ſunt, quæ repugnant, vt vnum vni, vna ratione.

Diuerſa ſunt quæ repugnant, vt vnum pluribus, vel plura vni.

De definitione.

Definitio eſt oratio, qua quid ſit res explicatur.

Regula.

Nulla vera eſt differentia in definitione, propter intellectus noſtri imbecillitatem: ſed pro veris ſumantur, quæcunq; veris ſunt proximæ.

Locus communis definitionis.

Cui tribuitur vel adimitur definitio, eidem attribuitur vel adimitur definitum: Itemq; cui definitum adimitur vel attribuitur, eidem etiam & definitio: vt, Liberalitas eſt virtus: ergo, Eſt mediocritas duorum vitiorum.

De genere ſecundum inuentionem.

Genus eſt prædicabile de pluribus, ſiue ſpecie differentibus, ſiue numero, in quæſtione qua quid ſit dicitur.

Regula.

Individuum à ſpecie, nec ſpecies à genere ſe cernuntur ſecundum inuentionem, ſi cum individuo conferatur.

Loci communes.

1 *Sublato genere, tollitur ſpecies: poſito genere, non cõtinuò ponitur ſpecies.*

2 *Quod attribuitur vel adimitur vniuerſo generi, id, tribui-*

tribuitur vel detrahitur cuilibet eius speciei: vt, Sensibile prædicatur de animali: ergo, de homine & bruto, prædicabitur.

De specie.

Loci communes.

1 A specie ad genus argumenta ducuntur affirmatiuè: vt, Scipio consul est, ergo, Magistratus.

2 A genere ad singulas species argumenta ducuntur negatiuè: ad omnes verò species ducuntur affirmatiuè.

3 Cui species conuenit, ei conuenit & genus.

Cautio.

Nulla est argumentatio à termino diminuente: vt, Est mortuus homo: ergo, Est homo: imò non est, sed cadauer.

De proprio.

Proprium est prædicabile, quod conuenit omni, soli, & semper: vt, Posse loqui, hominis proprium.

Regula.

1 Proprium sub se complectitur differentiam.

2 Inter proprium & differentiam re ipsa nihil interest, sed sola comparatione differunt: nam proprium dicitur quatenus ad suam speciem refertur, quatenus verò ad alienam speciem vel ad genus refertur, differentiæ nomen obtinet: vt, Rationale homini comparatum, est proprium: animali vero vel bruto, est differentia.

Locus communis.

Posito proprio, vel differentia, ponitur & species, & sublato proprio vel differentia, tollitur species: vt Dialecticus est: ergo, Probabiliter disputare potest, & è contrario

trario modo: vt, Non potest probabiliter disserere: ergo, dialecticus non est.

De toto.

Totum est, quod ex partibus est constitutum.

Totum duplex: { *Vniuersale.* / *Integrale.*

Loci communes.

1 *Posito toto, partes inferuntur: vt, Dialecticus est, ergo, Tenet artem inueniendi & iudicandi.*

2 *Sublato toto, non continuò partes auferuntur: vt, Domus non est: ergo, Parietes absunt, non sequitur.*

3 *Argumenta sequuntur affirmatiuè à toto ad partem principalem: vt, Corpus est, ergo, est caput. Negatiuè non sequitur à parte minus principali.*

4 *A parte principali ad totum, argumentum sequitur negatiuè: vt, Radix non est: ergo nec arbor est.*

5 *A toto ad partes, & ab omnibus partibus ad totum, argumenta ducuntur & affirmatiuè & negatiuè.*

De partibus.

Partes totius sunt membra.

Diuisio partium.

Partium aliæ sunt, { *Substantiæ.* / *Quantitatis,* / *Qualitatis, siue virtutis,*

Diuisio partium substantiæ.

Partium substantiæ aliæ sunt. { *Constituendæ:* / *Constitutæ.*

Partes

Partes rei constituendæ sunt, quarum si qua desit, & rem & nomen rei deesse necesse est: vt, Materia & forma rei naturalis, veluti corpus & anima, hominis partes: lignum & vita, arboris.

Partes rei constitutæ, sunt partes integrales, quæ collatæ rem integram absoluunt: vt, Pectus, venter, &c. constituunt corpus.

Pars substantialis quid.

Pars substantialis est, cuius totum substantia est, & partes eius substantiæ sunt: vt, Manus & corpus.

Partes quantitatis quæ sunt.

Partes quantitatis sunt, cuius totum quantitas est, & partes eius quantitates sunt, vt, Pedale, bipedale, binarius, ternarius.

Partes virtutis sunt, quando species ipsæ inter se comparantur secundum qualitates: vt, plus roboris Achilli, quàm Aiaci: Plus luminis Solis, quàm Lunæ.

Diuisio partium integralium.

Partium integralium aliæ sunt, { *Similares.* / *Dissimilares.*

Partes similares sunt, quarum idem est nomen totius & partium: vt, Pars aquæ est aqua.

Dissimilares partes, quarum idem nomen non est totius & partis: vt, Lignum nec vita arbor est.

Partium dissimiliarium. { *Præcipuæ, quæ sine rei pernicie abesse non possunt vt, Caput.* / *Minùs præcipuæ, sine quibus totũ constare potest, tamen mancum, vt, manus &c.*

Dialecticæ Lib. IIII.

Locus communis.

Sublatis partibus præcipuis, totum tolitur, & illis positis, infertur & totum: vt, Dialecticus non est, quia non cognoscit modum inueniendi & iudicandi.

De coniugatis.

Coniugata sunt, quæ ab vno orta variè commutantur. Hæc definitio non conuenit omnibus coniugatis.

Coniugata.

Nomine tantum,
Re tantùm,
Nomine & re,
} *vt* {
Vinum, vinolentus.
Somnus, dormiens.
Iustitia, iustus, iustè.

Abstracta propriè dicuntur ipsa coniugata: concreta verò & aduerbia, casus.

Communis locus.

Tributo vel remoto vno coniugatorum, tribuitur vel remouetur & alterum, modò sint coniugata re tantùm, vel nomine & re: vt, Temperans est: ergo, Temperanter se gerit.

De adiacentibus.

Adiacens est, ex quo subiectum aliud quiddam, quod ex substantia sua nomen ducit: vt, Cicero à substantia dicitur homo: Ab adiacente verò dicitur iustus pater. &c.

Regula.

Pertinent adiacentia, quantitates, qualitates, atque relata, modò ad subiecta referantur.

Loci

Dialecticæ. Lib. IIII.

Loci communis.

1 *Posito subiecto, ponuntur adiacentia: & subiecto sublato, tolluntur adiacentia: vt, Aurum grauissimum est, quia ei plurimum inest terræ: grauitas auro, hîc adiacens est.*

2 *Si adiacentium vnum fuerit in subiecto, videtur & alterum inesse: vt, Cato vir laude dignus, quia prudens est.*

De actibus.

Actus est, ex quo res proposita exercere afficiq; dicitur: vt, Dolore, Moneri.

Regula.

1 *Actus continet sub se prædicamentum actionis & passionis.*

2 *Oriuntur actus ab adiacentibus pro varietate eorum: vt, A timore orietur timere. &c.*

3 *Quædam, actus nomine sunt, reuera tamen adiacentia, & è contrario modo: vt, scire, & albere, nomine actus, reuera adiacentia sunt, quia significant album & scientem esse. Sic pugna, nomine adiacens: significatione tamen actus quia non intelligitur sine agitatione & motu corporis.*

Diuisio actus.

Actus partim
- *A natiuis adiacentibus oriuntur.*
- *Ex illis adiacentibus quæ vsu & consuetudine firmantur.*
- *Ex subitis & momentaneis animi & corporis affectionibus.*

Locus

Iohannis Setoni

Locus communis.

Si actuum vnus extiterit in subiecto, videtur & alter existere in subiecto, vt, Spiritum ducit, ergo viuit.

De subiecto.

Subiectum est, cui accidentia inhærent.

Regula.

Subiectum non est locus circa substantiam per se, sed gratiâ actuum & adiacentium: quia hæc sine subiecto nõ possunt intelligi.

Loci communes.

1 *Sublato subiecto, tolluntur tum adiacentia, tum actus vt, Animus non est, ergo, nec recordatio est.*

2 *Posito subiecto, ponuntur adiacentia, & actus tam natiua, quàm quæ necessitate conueniunt: vt, Ignis est, ergo, Calidum est.*

3 *Laudato vel vituperato subiecto, laudantur & vituperantur adiacentia & actus, vt, Hector immortalis est: ergo, Præclara eius facinora immortalia sunt.*

De causa efficiente.

Efficiens est, quæ rei faciendæ prebet operam: vt, Vestiarius efficiens causa vestis.

Efficientia quædam agunt necessitate, Ignis vrit.

Consilio. { *Hominis, & bruta quædam improprie agunt.*

Loci communes.

1 *Posita efficiente causa naturali non impedita, sequitur ex*

tur ex neceſſitate effectus: vt, Si aqua ſit, non poteſt non frigefacere.

2 Poſita cauſa voluntaria, poteſt ſequi effectus, vt, Si faber eſt, poteſt domus ædificari.

De fine.

Finis eſt, cuius gratia aliquid fit.

Finis { Medius, ſiue deſtinatus, / Summus.

Finis deſtinatus eſt, qui ad ſupremum conſequendum eſt comparatus.

Finis vltimus eſt ſtatus cuiuſq; in ſuo genere perfectiſſimus: vt, Ignis, maximè calidus eſſe.

Regula.

Quod primum eſt in actione, poſtremum eſt in contemplatione, & econtrà.

Locus communis.

Cuius rei finis bonus eſt, vel malus, ipſa quoq; res bona vel mala: vt, Pax bona eſt: ergo, Bellum gerere bonũ eſt.

De effecto & deſtinato.

Effecta & deſtinata vno nomine euẽta vocantur, quia ex cauſis euenunt: ſed effecta efficienti, deſtinata fini reſpondent.

Loci communes.

1 Poſito effectu neceſſe eſt cauſam efficientem præceſſiſſe, vel adeſſe: vt, Clauis eſt: ergo, Faber ferrarius fuit.

2 Sublato effectu, neceſſariò tollitur efficiens: vt, Fœli-

citas non est: ergo, nec virtus.

De destinato.

Destinata sunt, quæ certa alicui fini & vsui sunt addicta, vt Domus habitationi.

Locus communis.

Quicquid destinato tribuitur vel adimitur, idem & fini tribuendum vel adimendum est: vt, Gladium portare licet: ergo, Vim vi propulsare licebit.

De loco.

Locus est, quo res quoque continetur: vel locus est, qui rem ipsam metitur ex ratione loci: vt, Est locus, Hesperiã Graij cognomine dicunt.

Locus communis.

A loco res laudantur, vel vituperantur: vt, Cantabrigiæ studuit: ergo, Nullius liberalis artis est expers.

A loco dependet facti coniectura: vt, In collegio est eorum, qui probi sunt: ergo, Ipse quoq; probus est.

Qualitas loci, causa est mutationis nominis facti: vt, Rem à loco sacro eripere sacrilegium est: ergo, Qui eandem rem à loco prophano surripuit, furtum commisit.

De tempore.

Tempus est, quod metitur ipsam rem ex temporis ratione.

Diuisio temporis.

Tempus aliud.

Ex substantia ipsius, — *vt, Nunc, nuper. &c.*

Ex his quæ natura ei accidunt, — *vt, æstas, hyems.*

Ab hominibus, — *vt, Adolescẽtia, puritia.*

Locus

Locus communis.

A tempore, res, facta, vel personæ laudantur, vel vituperantur: vt, Cuius externæ indolis est, qui calamitatem reipub. non luget.

De connexis.

Connexa sunt, quæ non circumstant quidem rem, vt locus & tempus, mutuam tamen capiunt inde denominationem: vt, Priamus à substantia dicitur homo, à connexis diues.

Discrimen inter connexa & adiacentia.

Differunt connexa ab adiacentibus, quia adiacentia inhærent in subiecto, & sine eo esse non possunt: vt, Sapiente extincto tollitur sapientia. At connexorum alterum potest esse sine altero, vt, Mortua vxore, quanquam nomen tollatur, ipse tamen remanere potest.

Locus communis.

Connexa sese mutuò inferunt & tollunt, vt, Præceptor non est, ergo discipulum non habet.

De contingentibus.

Contingentia nomen rei, pronunciata, comparata, & similia, vno nomine prædicamentalia accidentia vocantur.

Contingentia sunt, quæ contingenter circa rem eueniũt.

Contingentia alia.

Antecedunt rem
Adiuncta sunt rebus } vt { *Iurgium ante Cædem.*
Consequuntur. { *Clamor in cæde.*
Fuga post cædem.

Iohannis Setoni

Loci communes

Ab antecedentibus: vt, Milites imperatoris iussui parent: ergo, Fortiter pro repub. sunt dimicaturi.

Ab adiunctis: vt, Vir pallidus est: ergo, Morbo afficitur.

A consequentibus: vt, In pedes se coniecit: ergo, Facti est reus.

De nomine rei.

Nomen rei, est vox ad rem significandam consensu hominum destinata.

Regula.

Nomen rei, siue interpretatio nominis, est locus internus, & ad definitionem refertur, si respiciamus nomen, cuius est interpretatio: sin autem respiciamus rem vel subiectum, est locus externus, & accidit rei.

Loci communes.

1 *Argumenta à nomine rei, tribus modis sumuntur. Primo modo, à nomine vel interpretatione nominis. A nomine: vt, Cato philosophus est: ergo, Sapientiam studiosè colit. Ab interpretatione nominis: vt, Sapientiæ studiosus est: ergo, Est philosophus.*

2 *Secundo modo ab homonymo, siue ex agnitione: vt, Venerabile est nomen regis: ergo, Subditi eum colere debent.*

3 *Tertio modo ex translatione, cùm nomen aliquod per metaphoram, à genuina sua significatione ad non propriam transfertur: vt, Dido vulnus alit venis, & cæco carpitur igni:*

igni: ergo, Amore eſt incenſa. Ignis hîc ſumitur pro amore.

De pronuntiatis.

Pronuntiata ſunt teſtimonia, ab authoritatè profecta, vt, Sententiæ clarorum virorum, leges. &c.

Pronuntiatorum alia. { *Diuina, vt Oracula, Vatum prædicationes.* / *Humana, vt, leges, dicta ſapientũ, opinio vulgi.*

Subdiuiſio.

Pronuntiatorum alia.

Antecedunt rem, Coniuncta ſunt rebus, Conſequuntur. } *vt* { *Vatum prædictiones.* / *Præſentium laus.* / *Sermo de præteritis.*

Locus communis.

1 *Fides in quauis arte peritiſſimis eſt adhibenda: vt, Vates promittunt victoriam: Bellum igitur eſt ſuſcipiendum.*

2 *A pronunciatis argumentum præcipuè ſumitur affirmatiuè, aliquando tamen negatiuè, vt in diuinis, & in alijs multis: vt, Oraculum vetat pacem componere; Paci igitur non eſt conſentiendum.*

De comparatis.

Comparata ſunt, quæ conferuntur in vno tertio quod eſt ambobus commune: vt, Licuit Achilli ducem eſſe, ergo licuit Hectori.

Regula.

Comparatiua ea dicuntur, quæ maiora ex minoribus,

vel minora ex maioribus, vel paria ex paribus probant.

Loci communes.

1 *A maiore ad minus argumentum ſumitur negatiuè tantum: vt, Hector non potuit Græcos vincere: ergo, Nec Memmon potuit.*

2 *A minore ad maius argumentum ſumitur affirmatiuè: vt, Paris potuit interficere perfidum Vlyſſem: ergo, Troilus potuit.*

3 *A pari, argumentum ſumitur tam affirmatiuè quàm negatiuè: vt, Licuit Paridi tergum dare hoſtibus: ergo, Polydamæ licuit.*

Corrolarium.

1 *Quod in re maiore non valet, nec valebit in minore.*

2 *Quod in re minori valet, valebit etiam in maiore.*

3 *Quod valet in vno parium, valebit in altero.*

De ſimilitudine.

Similitudo eſt rerum diuerſarum inter ſe collatarum ſimilis quædam affectio.

Diſcrimen inter comparationem & ſimilitudinem.

Similitudo differt à cõparatione, quòd ſimilitudo poſita eſt in qualitate: Comparatio verò in quantitate. Et ſimilitudo eſt duorum in duobus: Comparatio, duorum in vno tertio, vt, Arbor exciſa pullulat, euulſa non refruticat: ita malum ſi penitus tollatur, non renaſcitur.

Locus communis.

Quod in vno ſimilium valet, valebit in altero: & diſſimilium diſſimilis eſt ratio.

De repugnantibus.

Repug-

Repugnantia eſt rerum per ſe diſſidens habitudo, qua fit vt alterum id ipſum quod alterum eſt, nullo modo dici poteſt.

Repugnantium diuiſio.

Repugnantium duæ ſunt ſpecies. { *Oppoſita.* / *Diuerſa.*

Oppoſita ſunt, quæ repugnant vt vnum vni.

Diuerſa, quæ repugnant vt plura vni. De his dictum eſt in primo libro.

Locus communis.

Vno repugnantium conceſſo rei ineſſe, alterum tollitur ineſſe: vt, Eſt dominus, ergo non eſt ſeruus.

Locus communis relatiuorum.

A relatiuis argumentum ſumitur affirmatiuè & negatiuè vt, Rex eſt: ergo, Regnum habet. Et è contrà.

A priuatiuis argumentamur negatiuè & affirmatiuè, vt, Cæcus eſt: ergo, Viſum non habet.

Contrariorum contraria eſt conſequentia: vt, Virtus eſt expetenda: ergo, Vitium eſt fugiendum.

Cautio.

Contrariorum eadem ratio eſt, quando vnum prædicatum duobus contrarijs ſubiectis eſt commune: vt, Iuſtitia eſt habitus, ergo & iniuſtitia eſt habitus.

Contrariorum contraria eſt ratio, quando duo contraria prædicata duobus ſubiectis contrarijs conueniunt.

Locus cõmunis à cõtradicentibus eſt, vt altera pars verè dicatur de omni re: vt, Virtus eſt non homo, ergo, Non eſt homo.

FINIS.

Ad Lectorem.

Setõ Qui reliquum quærit, logicam quod perficit artẽ,
Sedulus insignem Voluat Aristotelem.
Omnia non possum docuisse, nec expedit, imò
Prudens, atque sciens, plurima prætereo.
Conabar pueris glaciem præscindere tantùm:
Hoc ybi nactus ero, nil moror vlteriùs.

Car. *Hoc erat in votis, perstringere, summus aperto*
Flumine quod fundens pandit Aristoteles.
Si potui præstare, iuuat, nec præmia facti,
Vlla peto, tantùm liuida lingua tace.
Si quid Aristoteles quod non perstrinximus addit,
Hoc leuius nostra lector habebit ope.

In Dialecticam Setoni.

GVLIHELMVS CARTHERVS.

OBscura de re succinctè & scribere apertè,
Fœlicis rara est ingenij bonitas.
Hoc tamen hic præstat noster Setonus vtrunque,
Qui tenebrosa aperit codice multa breui.

THOMAS VVATSONVS.

MAgnum est exactè nouisse eleméta loquendi.
Et planè sensus discutere ambiguos.
Imprimisque styli concinnum fertur acumen.
Et rebus prudens ponere iudicium.
A veris pulchrum est certò distinguere falsa.
Artibus ingenuis excolere ingenium.

Pro

Ad Lectorem.

Pro ſumma rerum naturas ſcire putatur.
Sermonem multis perpetuare modis.
Quid non quantúmuis clarum ſapientia vincit?
Vrbes quæ veſtras, quæ fera bruta regit.
Iis aptum concinnat iter dialectica cunctis.
Os, animum, linguam format & ingenium.
Huius præſidio fines ars quæque tuetur,
Præ reliquis claro nomine digna ducis.
Sordibus aut tenebris, antè hæc oppleta iacebat.
Nunc quantum, admota luce, nitoris habet,
Hanc operam rudibus præbet Setonus alumnis.
Ornanda hanc ætas arte tenella venit.
Eſt breuis, eſt clarus, palmam meritò feret, vt qui
Miſcuerit lumen cum breuitate pari.
Si fructum ex ſtudijs vllum ſperaueris, iſtum.
Quin emptum paruo conteris ære librum?

ALBANVS LANGDALVS.

MArmore ſtructa domus, potes auro radiantes,
Gloria, luxus opes, tempore victa cadunt.
Hoc florebit opus Coruicum ſecula, dignum
Perpetuò docili poſteritate coli.

THOMAS VAVISORVS.

TEmpore vis paruo logicam, paruo ære parare?
En paruum magnæ ſedulitatis opus.
Hîc breuiter diſcas vero diſcernere falſum, &
Themate de quouis cum ratione loqui.

ARITHMETICA memoratiua, siue compendiaria Arithmeticae tractatio,

non solum tyronibus, sed etiam veteranis, & benè exercitatis in ea arte viris, memoriæ iuuandæ gratia, admodũ necessaria.

Authore Gulihelmo Buclæo Cantabrigiensi.

Libellus ad Lectorem.

Quisquis Arithmeticam memori vis mẽte tenere,
Me lege sum paruus, commoda magna fero.
Innumeras numeret Buclæus munere grates,
Ex numeris numeros qui meminisse dedit.

LECTORI BE-neuolo.

ABſtruſam eſſe, & difficilem Arithmeticæ, vt cæterarũ artium perceptionem, perceptæ, niſi vſus & diligentia adhibeantur, difficillimam retentionem, vetus querela eſt. Quã cùm veram eſſe Gul. Buclæus (homo Matheſios cognitione inſtructiſsimus) expertus fuiſſet: primùm, vt priſtinam induſtria ſua aboleret, quæ iam inoleuerat, querelam, deindè, vt familiariorem ſibi faceret Arithmeticæ vſum, quem ignorare nullo modo voluit, poſtremò, vt rem literariam promoueret, cuius amplificandæ dignitati plurimum ſemper inſeruiebat, Arithmeticam totam verſibus mandauit. In quibus licet expoſitionem, & ornatũ, quem materia ipſa repudiauit, non ſit affectatè ſequutus: id tamen eſt valdè ſanè veriſimiliter conſequutus, vt magna legentium voluptate, fructu verò maximo typis propagari poſsit. Nam quæ aliorum libri,

libri, prolixitate ſua ſtudioſos ſæpiuſculè deterrentes, polliceri ſolent, ea & breuiter & ſatis dilucidè complexus eſt, ac memoriæ tam præclarè conſuluit, vt circumſcripta hac, & numeroſa oratione, eam nõ ſolum adiuuaſſe, ſed cõfirmaſſe etiam viſus ſit. Tu lector iſtis fruere, & humanitate tua effice, vt Buclęo aliquot abhinc annis defuncto, fœtus iſte ingenij ſui, immortalis eſſe poſsit. Erat autem Buclæus (ne neſcias) patria Lichfeldenſis, ſtudio Cantabrigienſis in Collegio Regio. Vndè decurſis ſcientiarum, honorum Academicorum curriculis, amicorum non iniquis ſanè pollicitationibus in aulam euocatus eſt. Hîc verò cum aliquantiſper conſtitiſſet, tàm charus Edouardo ſexto, fœlici memoriæ regi, proceribuſq́, miraculum illum naturæ propter admirabilem Mathematicarum diſciplinarum peritiã, appellantibus eſſe, cœpit: vt fatis approperãtibus, magnum ſui deſiderium mortuus reliquerit.

T. H.

Arithmeticę memoratiuę
Gul. Buclæi Cantabrigiensis.
Prima pars.

Scientia numerandi.

TRadit Arithmeticæ numerorum cognitionem,
Cuius sunt partes septem rectè numerare,
Addere, subtrahere, & benè multiplicare, secare,
Progredi, & apposita radices extrahere arte.

Canones.

In numeris sedes prior est, quæ proxima dextræ,
Posterior vero manui quæ proxima leuæ est.
Est numerus primus qui sede priore notatur,
Circulus extrema nunquam regione locatur.

De numeratione.

Quantum quisq; valet numerus, numeratio monstrat
Describitq; suis numerum quencunq; figuris.
Quod rectè vt facias numerorum signa, locisq;,
Sunt discenda tibi. Numerorum signa decem sunt,
Quorum significant aliquid per se omnia, præter
Postremum, nihili quæ dicitur esse figura.
Circulus hæc aliàs, aliàs quoq; cyphra vocatur,
Quæ suplere locum nata est non significare.
Hÿ characteres prima si sede locentur,
Significant se simpliciter, positiq; secunda,
Significant decies se, quòd si tertius illis
Obtigerit locus, ad centum se porrigit vsque

summa,

Summa, locus quartus ſolus tibi millia fundit,
Et quartum quintus decies complectitur, huncq́;
Tantundem ſextus ſuperat. quid multa ſequens cum
Quiſq́; locus, ſoleat decies augere priorem.

Ratio numeros tum ſcribendi, tum exprimendi.

Scripturis numerum à dextris fac incipias, hinc
In læuam tendens, donec conſcripſeris omnes.
Poſt ſigna minimis loca quarternaria punctis.
Punctaq́; quot fuerint, totidem tibi millia monſtrant.
A læua verò numerorum expreſſio fiat.

Numerorum diuiſio.

Triplex eſt numerus, Digitus, vel Articulus, vel
Compoſitus, Digituſq́; decem ſemper minor eſt, vt
Quinq́;, duo, quatuor, tria, ſex, ſeptem, octo, nouemq́;.

Articuluſq́; decem partes qui ſuſcipit æquas,
Vt, quinquaginta, ſexcenta, triginta, decemque,
Et numerus cuicunq́; cyphra præfixa figura eſt.
Compoſitus numerus qui ex his conflatur vtriſq́; eſt,
Quales ſunt omnes, quorum non vltima cyphra eſt.

Canones.

Additio, ſubtractio, multiplicatio, dextra
Fiunt. Diuiſio, & radicum extractio, læua.

De additione.

Additio plures numeros coniungit in vnum.
Addendos primùm numeros hoc ordine ſcribe,
Primum ſub primo numerum ponendo, ſecundum
Subque ſecundo, tertium item ſub tertio, & iſto
Pone modo reliquas, fuerint quotcunque, figuras
Sub quibus inferius ducatur linea recta.

Qui

Quo facto, numeros, qui sunt primi ordinis, omnes
Collige. Si digitus prouenerit, inferius mox.
Scribatur rectè. Articulus sin proueniat, tunc
Circulus inferius ponatur: cumque sequenti
Articulus serie iungatur. Compositus si
Exierit, digitum subscribas, articulumq;,
Vt priùs, ad seriem numerorum inuge sequentem.

Hacque modo primis seriequ;, locoque peractis
Quæ sequitur series, tibi protinus aggrediendæ,
Vtque priore loco feciſti prorsus agendum eſt,
Donec, ſi plures, ſeries collegeris omnes.
Subſcriptus numerus quæſitam dat tibi ſummam.

Examen.

Tolle nouem addendis numeris quoties potes, atq;
Quod ſupereſt, aduerte, nouem quoque tollito ſummæ.
Si videas reliquum reliquo par eſſe priori:
Inditio eſt, errore tuum caruiſſe laborem.

De ſubtractione.

Aequali ex numero æqualem ſubtractio demit,
Aut ex maiori tollit, minuitque minorem.

Scribe ſuprà numerum, de quo ſubtractio fiet.
Inferiùs ſubducendum ſubſcribito rectè,
Primum ſub primo veluti ſit in Additione,
Et poſitis numeris mox linea recta trahatur.

Tunc numerum primum primi ordinis inferioris,
A ſuprapoſito numero ſubducito, quicquid
Reſtiterit ſubſcribendo, ſimili ratione
Ordinibus reliquis facies, ſummamque relictam
Subſcriptus numerus, ſi rectè opereris, habebit.

Si ſubducendi numeri fuerit numerus quis
Maior eo, qui ſuprà ponitur: articulus tunc
A ſerie, quæ conſequitur, dematur, & ille
Iungendus numero eſt, quo tandem ſit ſatis vndè
Inferior numerus tolli queat: atque ſequenti
Semper reſtituas vnum numero inferiori.

Examen.

Tollendum numerum cum ſummâ iunge relictâ,
Si prior exierit numerus, ſubtractio iuſta eſt.
Sin minus, errorem te commiſiſſe putabis.

De multiplicatione.

Eſt numerum in numerum diducere, multiplicare
Et cuius ductu numerus producitur, in ſe
Contineat toties numerum qui multiplicatum,
Multiplicans quoties in ſe complectitur vnum.
Scribatur primò numerus, qui multiplicari
Debeat, & rectè ſub eodem multiplicantem
Ponito, ducatur ſolito mox linea more.
Et numerum primum ſeriei multiplicantis,
Multiplica in cunctos ſeriei multiplicandæ,
Inferiùs ſcribens quicquid producitur, atque
Si plures fuerint numeri tibi multiplicantes,
Omnes in numerum deducito multiplicandum,
Semper ſubſcribens quicquid producitur, idque
Rectè ſub numero ſcribatur multiplicante.

Et quia quot fuerint numeri tibi multiplicantes,
Productos totidem numeros quoq; adeſſe neceſſe eſt:
Idcirco hos omnes coniunge per additionem.
Subſcriptus numerus, productus iure vocetur.

Nam,

Nam, quam quærebas, solet hic producere summam.

Examen.

Diuide productum, numerum per multiplicantem.
Si nihil errasti, prodibit multiplicandus.

De diuisione.

Ostendit numeri quasuis diuiso partes.
Ponatur numerus, supræma parte secandus,
Lineolasque duas illi supponito rectas,
Diuisor sub eis ponatur parte sinistra.
Deindè vide quoties diuisor contineatur
In suprapositio numero quotiensque locetur
In spatio, mox & diuisorem per eundem
Multiplica, totumq́;, quod hinc prouenerit, aufer
Supremo ex numero, suprà ponendo relictum,
Transfigens numerum de quo subtractio facta est.
Si plures numeros contingat adesse secandos,
Diuisor dextram versus tibi promoueatur.
Vnam per seriem, Rursus quoque quærere oportet
Diuisor quoties in eo, qui diuiditur sit,
Et quotientem intra spatium deponere vt antè.
Sic reliqua absoluas prorsus, quæcunque supersunt.
Nec labor hic quicquam distat, variátue priori.
Sin, qui diuiditur, fuerit minor inferiori,
Supremo intacto, diuisor progrediatur,
Et medio in spatio ponatur cyphra, modoque,
Hoc facies, donec summam diuiseris omnem.

Modus scribendi residuum.

Si quid restiterit postquam diuisio facta est,
Id supra scribi diuisorem solet omne.

Inter & hos numeros eſt linea parua trahenda,
Quæ fractum numerum, non integrum notet eſſe.

Rei totius breuis compræhenſio.

Diuide, multiplica, ſubduc, transferq; ſecantem.

Examen.

Per diuiſorem, quotientem multiplicabis.
Producto reliquum, ſi quod fuit, adde, priorque
Exibit numerus, niſi te deceperit error.

De progreſſione arithmetica.

Si plures numeri ſe æqualiter exuperarint,
Hos facilè incertam rediget progreſſio ſummam.
Poſtremo primum numerum ſuperaddito, totum,
In numerum, ſeries monſtrantem, multiplicabis.
Productum medies, exibit ſumma petita.

De progreſſione Geometrica.

Cum per inæquales exceſſus progrediantur
Propoſiti numeri, proportio ſit tamen vna,
Illa Geometriæ progreſſio dicitur eſſe.
Poſtremum numerum ducas in multiplicantem,
Qui docet vndè ſuum ducat proportio nomen,
Producto demas primum, partire relictum,
Per numerum, numero qui tantum ſit minor vno,
Quàm fuerant quocum reliqui ſunt multiplicati.
Quæſitamq; volet. Quotiens oſtendere ſummam.

Examen vtriuſque progreſſionis.

Propoſitas ſeries à tota ſubtrahe ſumma,
Si nihil hic reſtare videbis.

De extractione radicis quadratæ.

Quadratæ eſt numerum ſemel in ſe multiplicare.

Quære-

Quærere radicem, numerum est exquirere, qui in se
Ductus, propositam poterit producere summam.

Cuius radicem numeri vis quærere, scribe.
Descripti alternas punctis signato figuras,
Lineolasq; duas illis supponito rectas.
Et quia præsenti similis diuiso parti est,
A puncto versus lœuam incipies operari,
Quærendo sub eo digitum, qui multiplicatus
In se, vel totum, vel magnam tollere partem
Signati puncto numeri possit Digitusq;
Sub puncto in medio spatio scribatur, & indè
In se ducatur, productum tolle supremo
Ex numero, reliquum scribens, vt quando secares

Dupletur Quotiens, producti prima figura,
Si binæ fuerint, versus dextram statuatur
Sub numero, punctum cui non supereminet vllum,
Et reliqui numeri ponantur parte sinistra.

Sic nouus emergit Diuisor, qui quoties sit
In supra posito numero, quæras: Quotientem
Inuentum in spatio sub puncto pone sequenti.
Hunc primum in se, mox diuisorem per eundem
Multiplica, producta duo summam simul vnam
Efficiant, numero quæ subducenda, supremo est,
Et reliquum solito debes ascribere more.

Dupletur rursus quicquid tibi linea duplex
Suggerit, & duplum diuisor erit nouus, huncque
Diuide per numerum suprema parte relictum,
Cæteraque expedias quadrando, multiplicando;
Hinc subducendo, suprà ponendo relictum.

Quod facies donec numeros percurreris omnes.

Si ſemel in reliquo duplum non poſſit haberi,
Pone cyphram in ſpatio, diuiſoremque nouato.

Examen.

Quadra radicem, quadrato iunge relictum,
Si modò quid fuerit, numerus ſi prodeat idem
Cum primo, rectè eſt, ſi non opus eſt iterandum.

Modos colligendi minutias ex reſiduo.

Duplo radicis numerus ſuperadditur vnus,
Producto numerum mox ſupra ſcribe relictum,
Lineola adiecta numeros quæ ſeparet ambos.

Primæ partis Arithmeticæ memoratiuæ finis.

Arithmeticæ memoratiuę

Gul. Buclæi Cantabrigienſis.

pars ſecunda.

De fractionibus.

HActenus integros numeros abſoluimus, horum
Tradere nunc partes, ordoque, locuſq; requirit.

Modus ſcribendi, atque exprimendi fract.

1 *Quælibet eſt numeris pars deſcribenda duobus,*
Denominatorem, numeratoremque notamus.
Hic ſemper ſuprà, reliquus deſcribitur infrà.
Queis interponi conſueuit linea parua.
Fiat & vt recto, mos eſt, expreſſio caſu.
Integri partes oſtendit denominator,
Ex hu, ſumendæ quot ſint, monſtrat numerator.
Hi cùm ſunt ſimiles, integrum ſignificatur.
Si ſummus minor eſt, minor integro quoque pars eſt
Si ſummus maior, plus integro adeſſe neceſſe eſt.

De minutiarum minutijs.

2 *Si pars particulas habeat, priùs has ad eandem*
Duc ſpeciem, quicquam quàm progrediaris, & hoc ſit
Denominatores in ſeſe multiplicando,
Et numeratores itidem, productaque eorum
Illud habent, numeri quod continuere priores.

Modus reducendi integra in fractiones.

3 *Integra multiplices numerum per denominantem,*
Producto numerum debes ſubſcribere eundem,
Si quæ ſint partes, producto has adde, priuſquam

Coueris numerum subscribere denominantem,

Modus colligendi integra ex fractis.

4 *Diuide supremum numerum per denominantem.*
Integra monstrabit quotiens, subscribe relicto
Denominatorem, si quid superabit, eundem.

Reductio ad minimos terminos.

5 *Si fieri poterit, numerum mediabis vtrunque.*
Aut minimum inuenias numerum, qui diuidat ambos,
Quem sic exquires: maiori tolle minorem,
Donec sint similes, qui sit diuisor vtrisque,
Et producta duo minimos numeros tibi monstrant.
In subducendo si perueniatur ad vnum,
Exquiri primis ne credas posse minores,
Contra se primos quos appellare solemus.

Valorem fractionis elicere.

6 *Summum per partes integri ducito notas,*
Productum numerum partire per inferiorem,
Et Quotiens, quantum valeant fragmenta, docebit.

Reductio ad eandem Denominationem.

7 *Multiplices in se numeros primum inferiores,*
Et tibi prodibit communis Denominator.
Hinc numeratorem primum per posteriorem
Denominatorem ducas, & Denominantem
In Numeratorem diducito posteriorem,
Et numeratores fient, quos ponere oportet
Supra Denominatorem, qui seruet vtrique.

Canon obseruandus in additione, & subtractione.

8 *Diuersi generis cum sint fragmenta, priusquam*

Addas,

Addas, aut minuas, transformes in genus vnum.

Can. multipl. & Diuisionis.

9 *Integra si fractis fuerint admista, reduca.*
Hæc in particulas, tum demum multiplicare,
Partirique potes veluti si fracta fuissent,

10 *Integra per partes si debent multiplicari,*
Aut scindi, integris vnum supponito, tanquam
Pars sit, per canones reliquumq; absolue sequentes.

Additio in fractis.

Efficiant summam Numeratores simul vnam,
Et subscribetur communis Denominator.
Si plures ferint series, absoluito primas,
Productæ, series iungatur tertia, summæ.

Subtractio.

Hic Numeratori, tolle minorem,
Et reliquo debet subscribi Denominator.
Si sit ab integris pars subducenda, resoluas
Vnum integrorum in partes quas denominator
Continet: & positas mox hinc subducito partes.

Multiplicatio.

In summum summus ducatur, & imus in imum.

Diuisio.

Fac transponatur primùm Diuisor vterque,
Cæteraque expedias veluti cum multiplicares.

Propositis aliquot fractionibus quæ earum maior sit cognoscere.

Posteáquam partes nomen redigantur in vnum,
Cuius erit summi proportio maior ad imum,
Illius & merito dicenda est fractio maior.

Radicis quadratæ extractio in fractis.

Sicut in integris, radices erue fractis,
Si modò quadrati numeri sint fracta, alióquin
Fruſtrà radices veras quærendo labores.

Radices veris proximas in fractis elicere.

Multiplica Numeratorem per denominantem,
Producti radix Numerator erit nouus, illi
Denominatorem recta ſubſcribe priorem.

Idem exactiùs tam in fractis, quàm in integris præſtare.

Quadrando numero, ſenas præfigito cyphras,
Productum quadra, radix per mille ſecetur.
Integra dat quotiens, & pars ita recta manebit,
Radici vt veræ, ne pars milleſima deſit.

Modus formandi numeros ad Aureã regulã.

Eſt primo res empta loco, præciumque ſecundo,
Poſtremo numerus de quo fit quæſtio habetur,
Qui ſolet eiuſdem cum primo nominis eſſe.

Praxis regulæ.

Tertius in medium numerus tibi multiplicetur,
Productum numerum, per primum, diuide, quicquid
Exeat, ignotam credas oſtendere ſummam.

Examen.

Ex primi in quartum ductu, producitur idem,
Quem mediꝰ facient numeri, in ſe multiplicati.

Regula trium euerſa.

Vt ſuprà, ſic hîc numeros diſponito. Deinde
Duc primum in medium, Diuiſor tertius eſto.

Examen.

Tertius in quartum ductus producit eundem,

Quem

Quem ſimul efficiunt ducti prior, atque ſecundus.

Regula combinationis.

Quot fuerint numeri, quos combinare velimus,
Tot ſunt & ſeries, quibus eſt proportio dupla,
Quarum principio ducatur ſemper ab vno.
Omnes has ſeries coniunge per additionem
Producto, numeros quot combinatio conſtat,
Aufer, quod ſupereſt, numerum citat: vndè patebit
Quot faciant numeros diſtinctos vndique ſi quis
Propoſitos numeros velit in ſe multiplicare.
Si nihil à ſumma prædicta ſurripiatur
Reſtabunt partes aliquotæ, quæ numerabunt,
Illum, qui numeros eſt inter maximus omnes,
Ex ductu in ſeſe numerorum prouenientem.

Regula ſocietatis.

Omnium ſortes ſimul in priori
Sint loco, lucrum ſequitur ſecundo,
Singulas ſortes habet explicatas.

Tertius ordo.

Hoc modo tùm ſint numeri locati,
Aurei leges Canonis ſequaris,
Qui tibi ſummas facili petitas,

Proferet arte.

Regula falſi.

Pone aliquem numerum, quo cum procede, quouſque
Veneris ad notum numerum. Si irrepſerit error,
Ad latus hunc ſcribas, cum ſigno pluſue, minuſue.
Addito mox alium, ſimili quoque pergito forma,
Errorem, ſi quis fuerit, ſignumque notando.

Duc positum primum errorem, per posteriorem,
Atque secundum itidem primus multiplicet error,
Signaque si fuerint eadem, tollantur oportet,
Productum minus à maiori, errore minori
Maiorem tollas etiam, scindas que relictum
Productorum, per numerum ex errore relictum:
Protinus inuenies numerum in quotiente petitum.
Signum, si signo variet, producta duo addas,
Erroresq; ambos in eandem collige formam,
Quæ productorum summam dispescere debet,
Quæsitus numerus mox in quotiente patebit.

Regula Alligationis.

Ordine composito numeros dispone ligandos,
Illis præscribens ad quem collatio fiet,
Omnes tum minimum semel huic conferto, minorem
Excessum adscribens maioribus, & vice versa
Maiorum excessus adscribe minoribus, indè
Omnes excessus in certam collige summam,
Quæ tibi sit primus numerus, positusq; seorsim
Quilibet excessus numerus tibi tertius esto.
Commiscendarum rerum numerus statuatur,
In medio, aut alius quem res quæsita ministret,
Dispositis numeris hoc ordine, quod superabit:
Aurea ad optatum perducet Regulam finem.

FINIS.

MVSEVM BRITANNICVM

EPITAPHIVM Gul. Buclæi.

ABdita Buclæus cupiens myſteria cœli
Pandere, quæ potuit pandere nemo ſatis,
Exoptat ſurſum ferri, cœloq; locari,
Et ſanctum immenſi limen adire Dei.
Audijt omnipotens, nec durus vota repellit,
Buclæum terra tollit, in aſtra vehit.
Ille loci miro captus ſplendore, Deiq́ue,
In terra renuit iam reuocare pedem.
Nec veram cœli faciem, nec gaudia curat
Pingere, nec ſolita conficit arte globos.
Scilicet ambroſiam paſcit, fruiturq́ue beata
Pace, nec hic mundus quæ putat ampla, probat.
Eſt fœlix, Buclæe, tuæ mutatio ſortis,
Conueniens animi dotibus illa tui.

G. B. T. H. P.